

استعمارچیلارین قهریدلی بیزی توکدیفه، بیز حق یولدان قایتارا بیله ز. یا اولوم، یا زادلیق، او چونجی یول یو خودور

بیز، هنج بیر قوم و هنج بیر ملت و هنج بیر جماعته دشمن دکلیک، ئوزوموز و روا کوردوموز یا شاماق و ترقی ایتمک و سیله لرینی ئوز که لر ایچون ده روا کوروب، بوگونه دک کیمه نین ترقی و تعالی سینه مخالفت ایتمه میشیک. حتی تهران ارنجاعی حکومتینین آزادلیغیمیز علیهنه ایشلمکده اولدیضی خائانه تدبیرلری ده فارس ملتینین حسابینا یازماق ایسته میریک. ملی اسارت و قاپا استمداد اصولونون مزه سیننی آنلا دیغیمیزا گوره اسیر ملتله اوره کیمیز یانیب، اونلارین اسارت و استعمار بویوندوروغی آلتیندان خلاص اولماقلارین صمیم قلبین آرزو ایتدی کیمیز حالدا، زلف یاره توخونماق قورخوسوندان اونلارین آزادلیق حرکتی حقیمنده نهایت درجه احتیاط ایله دانیشماغا عادت ایتمیشیک.

آسیا، استرالیا و افریقا قطعه لرینده استعمار حالیندا ایشایان بدبخت و بیچاره انسان-لارین فلاکتلی حالی بیزی متاثر ایدیر. بیر اوج قان ایچن محافظه کارلارین حرص وطمعی نین قربانی اولان بشریتین سیزلتنی سی بیزی آغلادیر. امانه ایتمه لی که، ملعون دیپلوماسی ملاحظه لر بیزی سوسدوروب روحوموزدان قویان اعتراض سسلریمیزی دوداقلاریمیزدا قورودوب، فضایه چیخماغا امکان ویرمیر.

بیزیم اسیر هندوستان، بیچاره عرب دنیاسی، مظلوم یونان جماعتی، وقتی ایله بویوک مدینه مالک اولان یازیق مصر اهالیسی باره سینده دیمه لی سوزلریمیز چوخدور. نه ایتمه لی که، قونشولق ملاحظه سی ایله وجدانیمیزین ویردیگی عذابه متحمل اولوب سیمیزی چیخارمیریق. فارسلا رین گوزله بیر مثلی وار دیر (اگر به بده کار چیزی نگوئی بستانکار میشود) (۱) بوتما میلله دوغرو دور. بیز دنیاسی اسارت آلتیندا ساخالیان استعمارچی لارین قونشولوغونی ملاحظه ایدیب ساکت اولدیغیمیزدان اونلار سوعاستفاده ایدیب، بیزیم ساده و طبیعی حقیقیمی پایمال ایتمک ایچون انسانلاری تحقیر ایندن و ادبلی آدمالار ایلار-شمایان واسطه لره تشبث ایتمکده دیر لر.

بیز هندوستانی، عرب دنیاسینی، مصری، بالآخره ئوز وطنیمیزین اساس ثروتینی تشکیل ایندن جنوب نقت معدن لرینی آزاد ایتمک شعاریله ایشه باشلامیشیق و استعمارچی و خلقلرین قانلارینی سوران محافظه کار دولت لرین داخلی و خصوصی ایشلری ایله ده ایشیمیز یوخلور. ساده بیر صورتده ئوز ایوییمیزی ایسته دی کیمیز کیمی اداره ایتمک ایسته میریک. بونا ایسه استعمار دنیاسی تحمل ایتمک ایسته میر.

نه ایتمه لی، ملتیمیز قرینه لر بوی تحمیل ایتدیگی ظلم و اسارت و هرج و مرجین یورولموشدور. ایندی ایستیر اودا، بوتون ملت لر کیمی، ئوز سعادتینی تامین ایتمک امکانبنا مالک اولسون. بو آرزو هئچ بیر ملتین دشمنلیگی اوزرینده اساسلانماسیدیر. بیز مین دفعه تکرار ایتیمیشیک که، ایستهدیک لریمیز مملکتیمیزین سرحدی داخلینده محدود اولموشدور. ایراندان هئچ وجهله آیریلماق ایسته میریک و مشروطه اصولونادا صمیم قلبدن صداقتیمیز واردیر. بونونلا بئله استعمار هیکل لری دنیانین اوباشیندان بیزه قان دوتوش حربی کوز لرینی بره لدیب دییر: بوخ، سیزده ایرانین بوتون اها لیس کیمی اسارت حالیندا قالمالسیز. بیزیم مستعمره لریمیزین حفظ و حراستی بونی طلب ایذیر. بیزیم سلطنت و قدر تیمیز ملت لرین کوز باشلاری اوزرینده اساسلانمیشدیر. بونی نظره آلمایان ملت محو و نابود اولماغا محکومدور.

امابیز ئوز نوبه میزده یا شاماق ایسته دی کیمیز ایچون استعمارچیلارین تهدیدیه قولاق آسماییب، آزادلیقیمیزین تامین ایچون مبارزه نی آخره قدر دوام ایتدیرمکه آند ایچیمیشیک.

پ.

«آذربایجان» غزده تی. ۸ آذر ۱۳۲۴ ه. ش.، نمره ۶۶.

داخله ایسه ارتجاعی مطبوعاتین زهرآلود انتشاراتی گوندن-گونه ضعیفله شیب، بیطرف و آزادیخواه روزنامه لر حقیقتین اوستونی آچماقلائوز ملی وظیفه لرینی انجام ویریرو بیزیم ملی ایثمیمیزی خلقه تانیتماق ایسته ییرلر.

آزادلیق و دموکراتلیق اساسلارینا وفادار اولان جبهه آزادی روزنامه لر ایله، شهر یوردن سونرا ایران افقینده دان اولورزی کیمی پارلاساغا باشلایان «ایران ما» روزنامه سی ایندی بیزدن جدی صورته حمایت یانیر، رضاخانین آچاق نوکری و مختاری نین کثیف خشفه سی اولان مسعودی لرین اوز لرینین ماسکاسینی بیر تیر و اولارین خلقیمیزه نسبت بسله دیکلری خائانه فکر لری افشا ایدیرلر.

آرتیق بوتون ایران آزادخیواهارلی ایچون بیزیم توتوغوموز یولون دوز اولدیغی باره سینده شبهه قالمیشدیر.

آزادیخواه مطبوعات جدی بیر صورته دولتی تنقید ایدیپ، چوخ دوغری اولاراق دیرر: آذربایجان مسئله سی آذربایجاندا فقط حل اولابیلر. دولت بو داخلی و ملی مسئله نی خارجه چیخارسا قلا ایرانین استقلالیت و ملی حاکمیتینی خلل دارا ییدر.

مخصوصا فداکار تهران یازیچیلاری خارجی دولت لرین بو خصومدا قوپاردیقلا ری گورولتویا اعتراض ایدیپ اولارین بو ایشه قاریشمالارینی زاید، بلکه غیر عادلانه گورورلر. رضا شاهدان قالان اوغور لوق پولاری ایله تهران و کیمی چرخان دکتتر عبه عین ده اراجیقی بیویک خیانتکار لیقینین قابتا ظاهر لریندن بیرسی دیرکه، ۱۴-نجی مجلسین چرکین و کثیف سماسینی آچمی بیر صورته نشان ویریرو بوخائن جمعیتین هارادان سوا یچدیگی نی آچیب خلقه گوستیرر.

آزادیخواه مطبوعات ایسه دولتدن آذربایجان خلقی نین قانونی و طبیعی حقیقی ویرمگی طلب ایدیرو اونی بیر ملت تانییبئوز داخلی اموراتینی اداره ایتمگی طبیعی بیر حق آدلاندیریر.

بونندان علاوه تهراندان کلن معتمد اشخاصین اظهاراتینا گوره، ایندی بوتون ایران خلقی ئوز نجات و سعادتینی بیزیم ملی حرکتیمیزدا گورور و اوره کدو گوتوسی ایله بیزیم موفقیتیمیزی آرزو ایدیر.

حتی جنوب شهر لردن گلیب الیمیزه چاتان مکتوبلاردا بئله، خلقیمیزه، فرقه میره و ایثمیمیزه بیویک امید حسلری نظره چاریر.

بونلارین هامیسی گوستیررکه، آرتیق طوفان کچمیش و فضالار قارا بولوتلاردان تمیرلنمکه باشلامیشدیر. بونندان سونرا ارتجاعی قوه لر نه قدر جان آتیب جالیئسالار، ئوز ضرر لرینده تمام اولاجاقدیر. آرتیق دنیا بیزی تانیمیش و حق سوزوموز قولاقلارا یول تاپمیشدیر.

پ.پ

«آذربایجان» غزده تور، ۱۵ آذر، ۱۳۲۴ ه. ش.، نمره ۷۲.

قارداش قانی تو کولمه سین

فرقه میزین وهیئت ملی نین حلی اقداماتی سایه سینده بوگونه قدر شهرین امنیت حقی اولونوب، موقعه استفاده ایتمک ایسته نین اشخاصین ناروا حرکت لرینه امکان ویریلمه میشدیر، بونی ئوزونون منافعه منه مخالف گورن دولت مامورلاری آذوقه قتلده جور به جور خائنه تشبیه له ال آتیرو شهر میزین آسایشینی پوزماق ایسته بیرلر.

مثلاً بونلار ئوزلری ده بیلیرکه، آذربایجاندا ژاندارملارا نسبت شدید حسرت قور وجوده کلمه شدیر. بونا یاخما یاراق کندلرده سلاحلارینی فدائیلره تسلیم ایدیب شهوه کلن ژاندارملاری دوباره سلاحلاندیریب شهرین خیابانلارینا دولورور ویا اولارلا غیر رسمی لباس کیدیریب، کوجه لرده خلقی تهدید ایتمک کیمی آلجاق و یارماز وظیفه لره معین ایدیرلر. هامی بیلیرکه، سر باز لاریمیزو خیردا افسرلریمیزین توجهی خلقه اولدیفی ایچون درخشانی ایله و ره رام اولارلی سر باز خانالاردا حبس ایدیب اسیر حالیندا ساخالیر. بونونلا بئله بعضی شوروور و بیچاقچی لارا افسر سر باز لباسی کیدیریب کوجه لره کونده ریر، اولارین واسطه سیله خلقین احساساتینی تحریک ایتمک ایسته دیرلر.

بیز باشا دوشموروک، ایندی دژیان تبریز شهرینده نه یه لازمدیر؟ مادام که سر باز لارا سر باز خانه دن کناره چیخماغا یول ویریلیمیر، دژیان کیمی جلب ایدیه جک دیرو اونون خیابانلاردا گزمه سیندن خلقی تهدید ایتمکدن باشقا، معناسی نه دیر؟

بیز چوخ کوزل بیلیریک که، تهران ارتجاعی خلق میزین ویردیگی بویوک تکان واسطه سیله متزلزل اولوب، قورخودان تهرانی ترک ایتمک چالیشدیغی حالدا آذربایجان خلقینی بیر بیرینین جانینا سالماق و دنیا یه ئوزونی حق بجانب گوسترمک ایسته ییر. بیره معلوم دیرکه، درخشانی ایله و ره رام آذربایجان خلقینین انتقام بنجه سیندن قاچماق ایچون بهانه آختاریرو بوبهانه نی سر باز ایله خلق آراسیندا چاریشمادان عبارت بیلیر. بو نقطه نظر ایله دیرکه، فرقه میز بوگونه قدر اولارین اوینا دیقلاری اوینلارا اهمیت ویرمه ییب گوردوکلری جسورانه و ناسردانه تدبیرلری جواب سیز قوموشدور.

ایندی ایسه وضعیت تمایله دگیشمیشدیر. فدائی دستلری شهرین دروازه لرینه ساریت ایتمکده دیر. شهرین ئوزی آرتیق درخشانی و اونون آنلاماز همکاری اولان و ره رامین احمقانه حرکت لریندن جانادویموشدور. بئله بیر حالدا بیز آذربایجانلی سر باز و افسرلری سر باز خانالاردا اسیر کیمی ساخالیب، اولاری ملت علیه یته سلاح کوتورمک و ادا رایت مگین خطرینی خلقه بیلدیریمه بیلیمه ریک.

سربازلار و افسرلریمیز او نلارین قوهومو اقربالاری بالاخره بو طلسمی سیندیریب درخشانلرین خیانتلرینه خاتمه ویرمه لی، سربازلاریمیز بیردفعه ساحلارینی توکوب خلقه ملحق اولمالی دیرلار.

آتالاری، آنالاری، قارداش و باجیلاری دموکرات فرقه سینین آزادلیق بایراغی آلتیندا مبارزه ایدن سربازی اوزون مدت قوش کیمی قشده ساغلاماق اولماز. ملت و وطن یولوندا شرفو افتخار قازانماق ایچون نظامی پالتار کیمه ن افسرلری احقانیه بیر صورتده قارداش قانی توکمه وادار ایتمک قاباقدان کیتمز.

کمدین بالالاریزی، قارداشلاریزی، قوهوم و اقربا، دوست و آشنالاریزی سربازخانالاردان ایسته یین. قوی سربازلارین ئوزلری بو شرافتمندانه قدسی گوتورسونلر.

بویوک فرانسه انقلابی، بویوک روسیه انقلابی، بالاخره دنیا دا وجوده کلن ملی انقلابلاردا سربازلارین گوتوردوکلری قهرمانانه قهملری اونلار اقا ندیرین. سرباز همیشه ملت ایله اولموشدور. افسرین افتخاری ملت ایله ال بیر اولماقدادیر. اوقطمرزلرده دشمن ایله ووروشایلر، داخلده ملتین پشتیبانی گرک اولسون. بیز بیلیریک، سربازلار و افسرلریمیزی غفلتده ساغلاماق ایچون، اونلار روزنامه اوخوماق و مملکتین حالیندان خبر توتماق امکائی ویرسیرلر. ولی ملتین کوچ و قدرتی قله و دیوار آنلاماز، هرواسطه وهر یولیه اولور اولسون اونون فکری برینه ییتیشرو ایسته دیکی نتیجه نی حاصل ایدر.

سز کیدپ سربازو افسرلریمیزی باشاسالین، اونلارین ملی وظیفه لرینی شرح ویرین، آزادیخواه لار آراسیندا اونلارین برلرینین بوشن قالدیغینی گوسترین. قوی قارداش قانی توکمه ایله ئوزلرینه شان و شرف قازانماق ایسته یین خانلرین ایلی بو شا چیخیب بورونلاری ازیلسین.

آذربایجان سربازو افسرلری بیزیم قارداشلاریمیزدیر. بیز اونلاردان قارداشلیق گوزله ییریک، گوک چالشیب، آزادلیق دشمنلرینین لرینده آلت اولماسینلار. حتی، امغان، شیرازو تهران سربازلاری دا آذربایجان خلقینین اوزونه آتشر آچماق یسته میرلر. اونلاردا بیزیم بویوک ایشیمیزدن ئوزلرینه نجات و آزادلیق گوزله ییرلر. سربازخانالار چوخ تئز بیر صورتده حبس خاه وزندان حالیندان چیخمالی، سرباز خلق حرکاتیندا شرکت ایتمک امکائی ویریلمه لیدیر. سرباز و شرافتلی افسرلرین روحو بیزیم ایله دیر. بیز اونلاری ئوز سیرالاریمیزدا گورمک ایسته ییریک. یاشاسین آذربایجانین غیور و آزادیخواه سربازلاری! جوان وفداکار افسرلریمیز! آذربایجان سیزدن امید گوزله ییر! دموکرات قارداشلاریز سیزی کومکه چاغیریر!

پ

«آذربایجان» غزه تی، ۱۶ آذر ۱۳۲۴ ه.ش.، نمره ۷۳.

مجلس ملی تشکیلی مناسبیتله

انتخابات موفقیتله خاتمه تاپیب مجلس ملی نماینده لری بیر-بیرینین آردینجا مرکزده توپلانماق اديرلار. بوبویوک ایشرفرقه سیز ایچون بویوک بیر آزمایش ایدی. فرقه انتخابات تبلیغاتینی چوخ بویوک موفقیتله آخرا آپاردی، اصلا انتخاباتین ئوزی خلقی جلب ایتمک، جماعته فرقه و ملی هیئتین مقصد و مرامینی آندیرماق ایچون کنیش تبلیغات واسطه سی اولدی.

دوغرودور ملتیمیز چوخ اوزون مدتدن بری ئوز ملتینی حس ایدیب، آشکارو غیر آشکار، عمدی و غیر عمدی اولماق اوزره، زمان و مکانه کوره ئوزونون آزادلیق و مختاریتی یولوندا مبارزه آپارمیشدیر. ولی بونلارین هامیسی بواج آی مدتینده آپاریلان مبارزه یه قلعاسای توتولا بیلمز. ایندی آذربایجانلی سریع بیر صورتده آپاریلان سئچکیلر و اولاردا بحث ایدیلان مسئله لر واسطه سیله حقیقی بیر خلق و تام معناسیله مدنی و حساس بیر ملت مقامیسا یتیمیشدیر.

مین ایل لرله تاریخه مالک اولان ایران دولتی نین آرخاسیندا بوگون اون مین نفر تاپماق اولماز. جوان دولتی میزایسه باشینی اوجالیدیب، افتخار ایله دییه بیلر که، بوگون اونون آرخاسیندا میلیونلار ایله کیشی و خانملار قان توکوب، ئولوب-ئولورمکه افتخار ایله حاضر دیرلار.

بوایش ملتین قلبیندن چیخمیش سادا، فرقه میزین، اونو تشکیل ایتمکده بویوک خدمتی اولموشدور.

خلق میز حقیق شناس و صاف اورده کلی بیر خلق اولدیفی ایچون عملا ئوزونون مرد-لیکینی گوسترمکله فرقه نین شعارلارینی استقبال ایتمک، اونون گوستردیکی نامزدلره رای ویرمک و اونون ایسته دیکی تدبیر لری جان و دل ائله اجرا ایلمک یولوندا بویوک قلملر کوتوردی.

بوتون آذربایجاندا فرقه نین گوستردیکی کاندیدلرین انتخاب اولونماسی خلقین فرقه یه اولان اعتمادینی و اینامینی ثبوت ایتمکده دیر. آرتیق، خلق شخصیتلر دکیل، فرقه یه اینانیر و اونون آدینا و باصطلاح اونون مارکاسینا رای ویریر. بوایشه ینی و جوان بیر فرقه ایچون بویوک موفقیت دیر.

چوخ یرده کندیلر چوخ ساده بیر صورتده و بیزدموکرات فرقه سی گوسترن کاندید-لردن باشقاسینا رای ویره بیللمیرک، فرقه کاندیدلری امتحان دان جخمیش آداملار اولماقلا برابر فرقه قارشیسیندا مسؤل اولدوقلاری ایچون بیزه خیانت ایدیه بیللمزلر». دییب ئوز رایلرینی صنوقلارا توکمشلر.

کندلی نین منطقی تامایله دوغرو ودوشونولموش بیرمنطق دیر. ملتینه رهبرلیک ایتمک ادعاسیندا اولان بیرفرقه بئلهده اولمالی دیر.

تک کندلی دکیلدیر، شهرده و بیطرف جماعت، مخصوصا کسبه و تجاردا ساددبیر صورتده کندیلیرین منطقی اوزره رفتار ایدیب، فرقه نین گوستردیکی کاندیدلره رای ویرمیشلر.

بووقته قدر ایراندا بوکورو لمه میس بیرایش اولدیغی ایچون بیز ملتین کلهجکی ایچون بونوفال نیک حساب ایدیریک. ملت نه قدر منظم حرکت ایدهرسه، نه قدر ئوزونون فرقه سینه و باشچیلارینا آرتیق اینانابیلرسه، یوزاوقدر تئزبیر صورتده ئوز آرزولارینا یتیشمکه موفق اولار.

مجلس ملی میز تازه بیر موسسه اولدیغی ایچون اونداجور-بجور نقصانلار اولاییلر. بونوبیز هرکز اونودا بیلمه ریک. لاکن بومجلس عمر خلقه دایانیب تازه بیر دولت یاراتماق و ملی مختاریتیمیزین بناسینی قویماق کیمی آغیر و مهم وظیفه داشیدیقینا گوره اولدوقجا جالب توجه، اولدوقجا بویوک بیر مجلس دیر. اورادا دانیشیلان سوزلر و چبخاریلان قورالارین خلقه یتیریلمه سینه آرتیق درجه ده اهمیت ویرمک لازم کلیر. گرک روشن فکر و ضیالی جوانلاریمیز، مخصوصا یازی و مطبوعات ایله مشغول اولانلار بویولدا بویوک فداکارلیق گوسترسینلر.

بیز گرک ئوزوموزی ملتیمیزه و بوتون دنیا ملتیرینه تانیدیب ئولکه میزی اداره ایتمکه لایق اولدوغوموزو اثبات ایدهک. بونودا مجلس ملی میزدن گوزله بیریک.

• پ

«آذربایجان» غزه تی، ۱۸ آذر ۱۳۲۱ ه. ش.، ص ۷۴.

دالدان آفیلان دایم توپوغا دگر

ملتیمیز قیام ایدیب ئوزحق واختیارینی آلدی. آرتیق آذربایجان ملی دولتی بیر حقیقت دیر. اونون دموکراتیک اساسی اوزره قورولموش حکومت تشکیلاتی و مجلس ملیسی ئوزونون لیاقت و استعدادینی دنیایه بیلدیردی. بونو دهاگری قایتارماق اولماز.

هله دولت و ملی مجلسه مالک اولماقدان اول بئله. آذربایجان تهراین جوروموش مستبد حکومتینه و اونون باشی گوره تیرهرسکده اولان کابینه رئیس لرینه باش اگمزدی. ایندی ایسه اوندان بوتوقعی ایتمک سفاقت دیر.

دولتیمیز یا شایاچاق، ملتی سعادت و خوشبختلیکه چیخارماق بولوندا هئچ بیر فداکارلیقدان آباتی گری چکمه یه چکدیر.

تهران هنوز بو حقیقتی آنلاماق ایستدیر. اولعه ده خیال ایدیرکه، رجز خوانلیق، فحش و ناسزا دیمکله بیزدنیانین گوزوندن سالیب بویونوموزا سوار اولایله چکدیر. بیز روزنامه میزین بیرینچی شماره سینده آچیق و آیدین صورتده یازمیشدیک، که اگر تهران ایکی یول آیریجیندا ارتجاعه طرف گیده رسه، بیز ئوز توتلوغو موسوز آزادلیق بولونا اونسوز دوام ایتمه لیک، ایندی آرتیق تهران اویولو انتخاب ایتمیشدیر. بیزده اونا یالوارمادان، اونون احمقانه سوز لرینه اعتنا ایتمه دن، توتلوغو موسوز بولایله ابردلی گیتمکده بییک.

میز اول ایسه باشلادیقدا چوخ ساده بیر صورتده آزادلیقمیزی تاسمین ایتمک ایسته ییب، ایالت و ولایت انجمنلری شعارینی میدانا آتدیق. تهران و اونون باشچیس دی؛ بیر تلگراف اولماسین مین تلگراف اولسون، بیز بو حقی ویرده بیلمه ریک.

بومسخره آمیز جواب خلقیمیزی بیر قدم دها ابره لی کیدیب عملا ئوز حقیقینی آلماغای معنی مجلس ملی و ملی دولت یاراتماغا و ادار ایتمدی.

صلح و سازش طرفداری اولدوغوموز ایچون بیرداهای مجلس موسانیمیزین ویر—دیگی اعلامیه دکلاراسیونی تهرانا گوندرب حقیقمیزی ایسته دیک. جوابیندا بیزی قورت دیشلری، یعنی سلاح و تانک ایله تهدید ایتمیلر و ملتیمیزین قانینی توکمگه امر ویردیلر.

ملت ئوز حقیقیندن صرف نظر ایده بیلمزدی. نهایت سلاحه سلاح ایله جواب ویریب، فدائی دسته لرینه ایسه باشلاماق فرمانی ویردی. نتیجه ده پوج و اساس سیز اولان استبداد قلعه لری بیخیلیب، یالانچی پهلوانلارین بیر قسیمی سلاحلارینی آتیب قاچدی، دیگر قسیمی ایسه خلقیمیزین قاباغیندا دیزچوکوب تسلیم اولدی.

ایندی تهراتین الی هر بیریردن اورولوب، خلقمیزی پولسیزلیق ایله تسلیم ایتمه چالیشیر. بو گولونچ و بچه گانه بیر حرکتیر.

ئوز حقیقی آماغا قیام ایدن بیر ملت بوشکلاتدهده قطعاً قائله بیلر. اگر تهران بیزیم تاجر لریمیزین پولو بومک ایسترسه، دولت تعهد ایتدیگی مالیات حصه سینی ساخلایب، اونلارین طلملرینی ئودیه جکدیر.

کچن کجه لردن بیر سینده لندن رادیوسو اودیورما بیر خبرده دیمیشدیرکه، آذربایجان ملی حکومتی ئوزی بول چاپونشر ایتمک ایسته بیر. بووقته دک دولتیمیز بو فکرده اولمیشدیر، اگر لازم کچرسه اونادا تثبیت ایدیه بیلر. هر حالدا بیز خلقتن فداکارلیق ایسته بیریک و خلقده اوقدا کارلیقی گوسترمکه حاضر دیر.

تاجر لریمیز تهراتین احقاننه تشبثلرینه استقامت و متانت ایله جواب ویرملی و ئوزلرین اعتبار و حیثیتلرینی گوزلمک ایچون بیر بیرینه مساعدت گوسترملی، دولتین جدی تدبیرلری حیانا کچنده دک بازارین وضعیتینی اولدیغی کیمی ساخلامالی دیرلار.

تهران، ایشیتدیگیمیزه کوره، ایالت و ولایت انجمنلرین انخاباتینی باشلاماغا تثبیت ایدیر. بوچوخ کئچدیر. آرتیق انجمن ییزی تامین ایده بیلمز. بودالان آتیلان داش کیمی دیرکه، فقط توپوغا دگر وهچ بیر تاثیر باغیشلاماز.

سرتیب درخشانی و اونون اعوانیسی توقیف و محاکمه ایتمک دها گولونچ بیر تدبیر دیر. سرتیب ئوزمیل و اراده سیله تسلیم اولمادی. اومحاصره حالیندا ایدی. اونون سرباز و افسرلری خلقه آتش آچماق ایسته میردی. اوچوخ گوزل بیلیردی که، مقاومت تان توکمک و شهرین بریاد اولماسیندان باشقا بیر نتیجه ویره بیلمز. او آنلامیشدی که، سلاحه ساریلمیش کندلی اونومغلوب ایده جکدیر. بومغلوبیت اونون سربازلیق آبرو و حیثیتینی لکه دار ایده بیلر.

تهران اونو توقیف ایتمکله بیرداها اثبات ایتدی که، قان توکمک و خلقمیزی فلاکته سوق ایتمک یولوندا هر حور جنایتته حاضر ایمیش.

سرتیب درخشانی سین توقیفی اثبات ایتدی که، فرقه میزین گوستردیگی بول دورایمیش، خلقمیز اگر ئوز ملی دولتیمی وجوده کتیر بملی قشون یارادا بیلمز ایسه تهران از تجاعی اونون حق و اختیارینی هر آن الیندن آلابیلر.

بیز ایران استقلال و تمامیتنه دفعه لرله اعتراف ایتمیشیک، تهران ایسه بو استقلالیتی بوزماق یولوندا هرگون تازه ویریلداق چبخاریر. ایش بئله کچدرسه، بیز تمامیه آیریلیب مستقل بیر دولت تشکیل ایتمه محبور اولاجاغیق. آبری چاره یوخدور.

اورضا خانین نورچشمی سرهنگ زکینه کیمی جالادلارین ایله آذربایجان خلقی نین قانینی بوکور، ایوینی غارت ایتدیریر، شهرلرینی حرابه زاره دوندریر، ابتهاج واسطه— سیله آذربایجان بازارینی پولسور قویوب، خلقی آیاقدان دوشوب ورشکت اولماغا و ادار ایدیر.

ایش بئله کچدرسه بیزیم آبری چاره میز قالمایاجاق، ناچار کرده دیک، «سزینکی سیزده بیزیم کی بیزده» یاخامیزدان الچکب قویون بیلدیگیمیز کیمی ئوز ایویمیزی اداره ایده که.

• پ •

«آذربایجان» غزدهتی، ۲۲ دی ۱۳۲۴ ش. ص. ۸۴.

بیز و تهران...

یکشنبه گونو ناگهانی اولراق هولاسو(۱) طرفیندن دولت قوه‌سی فدائی دسته— لریمین سنکرلرینه خمپاره آتشی ایله تعرضه باشلادی. همیشه اولدیغی کیمی فدائیلریمیز کوزلرینین قهرمانانه استقامتی ایله بو تعرضی سیندیریب کوز سنکرلرینی الله ساخلاماقلا دشمنی دالی چکیلکه مجبور ایندیلر. بو غیر مترقبه حادثه نین عادی موقعلرده، البته، بویوک تاثیر اولایلمردی. ولی ایندی که، تهران حکومتی ایله آذربایجان ملی حکومتی آراسیندا دانیشیق کئدیر، بو حرکتین بیزیم عقیده میره کوره بویوک و درین معناسی واردیر. بیزیم نماینده لریمین تهراندا اولدوقلاری وقت، همان موقعهده همین رموز دسته— لرین سنکرلریمیزه تعرض ایدیپ تلفات واسیر و بریدیکن سونرا گری چکیلکه مجبور اولدوقلارینی دولت رئیسینه بیلدیرمیشلردی. سونرادا دولت طرفیندن تحقیق ایچون گونده ریلن کمیسیون نماینده لریمین دیدیکینی تایید ایتیمش تعرضین دولت قوه‌سی طرفیندن باشلانیدیغیسی تنظیم ایتدیکی صورت جلسه دهه اولدولان قطعی مدارک واسطه سیله تصدیق ایتمیشدی. دولت ایسه مقصرلری و خلقی بیر-بیرینین جانینا سالیب قارداش قانی توکمکه و ادار ایده نلری مجازات ایتکه و خائنلرین لرینی کسک عوفینده، کاغذ بازلیغا تشبث ایدیب مسئله نی سمیل ایتک ایسته ینلره مسخره و شعبه لرینی بیرداها تکرار ایتک امکاتی ویرمیشدیر.

بیزبو ایسده مستقیما آقای قوام السلطنه نین دخالتی اولدیغینی ایره لی سورده بیلیمیرک، شاید حقیقتاده دولتین بوایشلردن اطلاعی یوخدور. ولی خائنلرین مجازات اولونماسی بو کیمی باریک و اینجه بیر موقعهده ینی ماجرالارا امکان ویرمیشدیر. بیز ایسته بیریک قبول ایده ک که، آقای قوامین بوایشلردن اطلاعی یوخدور، ایسته بیریک ایناناق که، بعضی ماجراجو و مرتجع عنصرلر شاید ایران خلقینین دشمنلرینین تحریکی ایله بو کیمی او یونلارا تشبث ایتمکه ده دیرلر. شاید بعضی لرینین ادعاسی دوغرو اولاکه، دیرلر؛ غیر مسئول مقامات بو کیمی تشبثلر واسطه سیله آذربایجان نهضتینن قاباغینی آلماغنا چالیشیر. شاید ایش بوندان داهادرین دیر. بلکه دنیانی ینی قان دریا سینا دونه رملک ایسته یین امپریالیست دولتلرین بارماغی ایله اوینانلارین نقشه سیدیرک، هولاسودا، ساققیزدا، سردشته اولان قارانیلق و رموز حرکت رهبرلیک ایدیرلر؛ شاید بوایشده، تهراندا و آذربایجاندا گئجه-گوندور فعالیتده اولان خارجی جاسوسلار طرفیندن معین نقشه اوزره حرکت ایدیلیر.

۱- آذربایجاندا کی صابین قلعه شهرینین جنوبوندا داغ سلسله سینین آدی دیر.

بوشایدلرین هامیسی ایله بئله، بیز دولتمین عدم مسؤولیتی نی ده تصدیق ایده بیلمه-
ریک. دولت اگر بیرینجی حمله ده خائنلری، خودسرلیک و سرکشلیک ایده نلری شدیدیر
سورته مجازات ایتمیش اولسایدی، ایکینجی دفعه بو اتفاق دوشمزدی و بو بدناملیقا
میدانا چخمازدی.

بیز بیلیریک که، تهران ارتحاعی قوه لری راحت اوتورا بیلیرلر. بیز بیلیریک که،
خلقین مال، جانو ناموسونا تجاوز ایدیب ئوزلرینه شخصی ثروت و سامان دوزه لدن
ایلانجی پهلوانلار بولانلیق سودان بالیق توتماغا چالیشاجاق، آذربایجان، لرستان و
ایرانین سایر ایالتلری کیمی ئوزلرینه تاخت و تازمیدانی دوزه لتمک ایچون هر بیر جنایتیه
حاضر اولما بیلرلر. بیز ایندی ایران مطبوعاتی نامینه تظاهرایدن ماشا اله لخان و رضاجوزانی
نوکرلرینین و سایر پهلوی مداحلارینین مذبحخانه تشبیرلندن خرسیز دگیلیک. بیز
مختاری نظمیه سی جاسوسلارینین و سیدخیاب باندینین باشیندا دوران خائنلرین تهران
مطبوعاتی میدانیندا آت اویناتمالارینی دا بیلیریک. بیز پول، کوچ و نامشروع نفوذ
واسطه سیله وکیل اولماقدان ئوتری جگرلرینه خال دوشنلری ده تانییریق. بیز تهرانین
عالی هتل و مهمانخانه لرینی دوله توران نفت کمپانیلری نماینده لرینین سئل کیمی مصرف
ایتدیکلری پول و اوروپا و آمریکا نین بورس دلالارینا مخصوص شیوه ایله چه ویردیکلری
فریلداقلارین دا بوکیمی حادثه لره تاثیرینی حسس ایتمکن عاجز دگیلیک.

آقای قوام السلطنه اگر واقعا آذربایجان خلقی ایله صمیمانه همکاری ایتمک
فکرینده ایسه جدی قدملر کؤتورمه لی، تهران محیطینی کثیف عنصرلر و چاغیریلما میش
فوناقلار و ماجراجو افسرلردن تمیزله مه لیدیر.

ایکیرمی ایلیک اسارت دوره سینین فه رمانلاری گره ک ملی محکمه لره ویریلیب
مجازات ایدیلسین. اوغری افسرلر، خائن و مختلس دولت مامورلاری کرک ملتیه حساب
ویرسینلر، ئوزلرینین اله کچیردیکلری سرشار ثروتین منشاء و منبعینی کؤترسینلر.
ایشی سهل توتماق، کمیسیون بازلیق ایله اوینا ما ق زمانی کچمیشدیر. بیز ایسه
اینانیریق، سوز آرتیق هر کسی یوروب ازمیشدیر. حقیقت بینلر نظرینده بیر میلیون
ادعان، کچیک بیر قلم داها قمتلیدیر.

اماداخلی و ضعیفیمیزه گلدیکه مرتجع لرین چابالاییب علیه میزه ایتدیکلری
اقدامات بیزیم ایچون داها مفید واقع اولور. هولاسو حادثه سی خلقیمیزین گوزونو آچیب،
اونلاری ئوز فرقه لری طرفینا توپلانماغا هر بیر تبلیغاتدان داها آرتیق تاثیر ایتمیشدیر.
دوئن تبریز رادیوسو بوخبری انتشار ویردیگی آندا بوتون خلق هیجانیه کلیب
سلاح طلب ایدیردی. بوتون فرقه افرادی، دولت ایشچیلری منظم سرباز دستلری کیمی
ئوز پستلارینی اشغال ایدیب فرقه و دولتی میزین فرمانینا منتظر ایدیلر. اون دقیقه ده
بوتون شهریمیزده نظامی وضعیت وجوده کلیب فرقه، دولت، فدائی، قوشون دستگاهی
منظم بیر ماشین کیمی معین هله دوغری حرکتیه باشلامیشدی. بوبویوک بیر آرزو باشرایدی.
بو آرزو ایشدن خلقیمیز باشی اوجا چیخدی، اویاق و کوزی آچیق خلق همیشه بئله دیر، اوهر بیر
حادثه دن مثبت نتیجه اله ایده بیلر. بیز دشمنلریمیزین تعرضیندن بئله مثبت بیر نتیجه اله ایدیب
مفلریمیزی محکم لندیردیک. تهران حکومتی ایسه اقلانئوز وضعیتین، ئوزونون قوشون
تشکیلاتینی، ئوزونون مسؤولیتلی مامورلارینین حرکاتینی کنترل ایده بیلسه بویوک
ایش گورموشلور. بیز حقیقتا آقای قوام السلطنه کابینه سینین افرادی نی نظره آلدیقدا
معروف روس افسانه نویسی کریلوفین بالیق، اردک و خرچنگ حکایه سی انسانین
نظرینده مجسم اولماغا باشلاییر.

بوومضافيله آذربايجان خلقينى متهم ايتمك آيا بويوك انصاف سيزليق دگيلديرسي؟
بيز آذربايجاندا باشقا بيز محيطده ياشايريق، بيزيم خلقميزين افرادى بير-بيري ايله
قارداش كيمي ياشايب. ئوزملى هر قه و ملئ رهبرلرينين امرينى مذهبى بير حك م آسمانى
كيمي اجرا ايدير، وطن و ملتين سعادتيى ده او، او امرين دوزگون و صداقتله اجرا سيندا
آراير. بيزده بيرليك، قارداشلىق، صميميت و دوزلوك واردير. بيز ئوز باشچيلاريميزا
اينانيريق، اونلارا احترام ايديب آروولارينى انجام و يريريك رهبرلريميزا بيزيم
اعتماد و ايمانموزه آرخالانيب بويوك و جدى فداكارلىقلارا اقدام ايتمكه افتخار ايديرلر.
تهران ايسه بيزيم بويويوك ايشى ميزين معنى و اهميتينى هله ده درك ايتمه ميشدير.

پ

«آذربايجان» غزديتى، ۱۳۱۵ ارديبهشت ۱۳۲۵ م.ش.، نمره ۲۰۴.

www.iran-archive.com

توزلرینی فرقه‌میزه باغلیانلار حقیقنده

ایشیدیلیرکه، تهراندا و ایرانین باشقا شهرلرینده بعضی اشخاصرویا دستلر
توزلرینی آذربایجان دموکرات فرقه‌سینین شعبة ویا نماینده‌سی آدلاندیریرلار، بو
واسطه‌ایله فرقه و خلقیمیزین قاراندیغی نفوذو اعتساردان سوء‌استفاده‌لر ایدیرلر.
بوکیمی شیدالیق و ماجراجولقلارا یول ویرمه‌ک ایچون بو واسطه‌ایله عمومه
اعلام ایدیریک‌که، آذربایجان دموکرات فرقه‌سین آذربایجان خارجینده هیچوجهله
شعبة ویا نماینده‌سی یوحدور. بوادعا اولان اشخاص دستلرین ادا‌لارینا ابداعتبار
ویریلمه‌ملیدیر.

عین زماندا همیشه یازیب و دیدیگیمیز کیمی، فرقه بوتون ایراندا آزادیخواه‌لارین
ارتجاع علیینه آپاردیقلاری مبارزده توزونو سهیم‌وشریک حساب ایدرهک بومبارزده
آزادیخواه‌لارین اوستونلیک قازانماسینا وارقه‌وسيله کمک ایتمیش و بوندان سونرادا
بومتدس وظیفه‌نی انجام ویرمکن چکینه‌یه جکدیر.

بیزیم فرقه‌میزین شعاری بوتون ایران آزادیخواه‌لارینین و اونلارین سازمانلارینین
اتفاقی و اتحادی سایه‌سینده نولکه‌نی ارتجاعی قوه‌لرین سوق‌ایتمکده اولوقلاری فلاکت
و بدبختلیکدن نجات ویرمکدیر. اونا گوره ده آذربایجان داخلینده، فرقه‌تشکیلاتیمیزین
بیرلیک‌نی و محکملنده‌سینی تامین ایتدیگیمیز کیمی، آذربایجان خارجینده داخی نفاق
و اختلافه سبب اولایلین تشکیلاتلار ایله جدا مبارزه ایتمکی لازم بیلیریک، اگر آذربایجان
خارجینده یاشایان آذربایجانلی آزادیخواه‌لار آذربایجانین و عموم ایرانین آزادلیق و
ترقی‌سینی ایستلرسه ایرانین توزگه شهرلرینده امتحاندان چیخیب توزینی حقیقی
آزادیخواه گوسترمکه نائل اولان تشکیلاتلارا وارد اولوب اونلاردا جلی و صمیمی
صورتده فعالیت ایتمه‌لی و بو واسطه‌ایله خلقیمیزین سعادت‌ی یولوندا گوتورولن قدملری
داهادا سرعتلندیرمه‌لیدیرلر.

پ

«آذربایجان» غزه‌تی، ۲۰ خرداد ۱۳۲۵ ه. ش.، نمره ۲۲۱.

آلمان آزادایغی ساخلاماق، اوندان خلقین سعادتی ایچون استفاده ایتمک لازمدیر

اٹلیمیزین شادلیق کونی حساب اولونان ۱۲ شهر یور یاخینلاشدیقجا خلقیمیزین، اٹلیمیزینو اونارهرلیک ایدن فرقه میزین ایچری سینده کنیش دایره ده فعالیت حس ایدیلمیر. کیچن نمره میزده مرکزی فرقه کومیته میزین بایرام برنامه سینی درج ایتمیشدیک، دونن خلقیمیزو اونون سئویملی تشکیلاتی حساب اولونان فرقه میزین بیرایل مدتینده گوستردیک یارادیجیلیغی یاداسالماق ایچون کورولن ایشلرین ان سملرینی خاطرلادان ۲۰۰ صحیفه لیک پتیر فهرست منتشر اولدی.

بیرآیدان بری آذربایجانین بوتون کندوشهر لرینده بویوک حاضرلیق کیدیر. کندیلر، کارگرلر، کسبه و هنرماحبلری بیرایل مدتینده گوردوکلری بویوک ایشلر و گوستردیکلری حیرت و پریجی قهرمانلیقلاری خاطرلماق ایچون اوره کدو کونتوسی ایله شهر یور آیینین ۱۲ سینی گوزله بیر. اوگونده بیرایللیک فعالیتینه یکون وورماق ایسته بیر. بویوک نهختیمیزین قاباغیندا کئندهن تبریز شهریتین فرقه تشکیلاتی همیشه اولدیغی کمیونوز دوغما فرقه تشکیلاتینین رهبرلیگی آلتیندا ئوزونون سیاسی مبارزه ده گوستردیک یلیقتو استعدادینی بیرداه اثبات ایتمکجه چالیشیر.

بیرایله گوردو کوموز ایشلر، الهه ایتدیکیمیز موفقیتلری ساییب یازماق ایله قورتاراسی دگیلیر. قوی اونی تاریخچیلر یازسینو بیر عملدن بحث ایده ک، صاباحین مسئله سینی دوشونه ک.

اٹل بیزیمله دیر. بیز اونی منظملی بیر قورولوشا مالک ایتمیشیک. بیرایل بوندان اول دخی خلقیمیز ئوزونون قهرمان لیغی ایله مشهور ایندی. اوکچمیش باشچیلارینین کسب ایتدیگی افتخار ایله یاشاییرو ارتجاعی قوه لر ایله شیدیمبارزه آپاریدی. اما گرك شرافتو انصاف اوزره قضاوت ایده ک، بومبارزه دن خلق بیر نتیجه آلا بیلیمردی. چونکه اونون اعتماد ایدیب آرخالانابیلن ملی بیر مرکزی بوخ ایندی. بوجتدن تشکیلاتلارین گوستردیکلری قهرمانلیغا باخمایارق عموم خلقی آياغا قالدیرماغا قادر دگیل ایندی.

شهر یورین ۱۲-ده بناسی قویولان فرقه میز ایسه بو نقصانی اورتادان قالدیرماغا موفق اولدی. اونون برق آسا بیر صورتده میدان اچیماسیله خلق ئوزونه رهبر و باش تابدی. اونا اعتماد ایده رک شرفلی مبارزه سینی معین هنفو مقصد ایله علاقه دار ایندی. گوتورولن قسملری بویوک نتیجه لره باغلاماقلا خلقی ئوزونه اینان دیردی، اٹلین اوره کینتی فتح ایندی، اٹل ایله قاینادی قاریشدی، اونون پیشواسی و حقیقی رهبری اولدی.

اوشهریوردن بوشهریوره قشربویوک بیرفاصله اولمادیفی حالدا ائلمیز بیرقرن قشربویوموش، رشونمو ایتیمشیدیر.

ایندی بیز بوتون دنیادا بیرملت کیمی عرض اندام ایدیب ئوزوموزی اداره ایدیه بیلیمک ایچون وجودا کتیردیکیمیز ملی تشکیلاتلاریمیز واسطه سیله ملی مدنیت و ملی فرهنگ اوستونده گوندن—گوننه ترقی و تکامله دوغروبویوک قشملر گوتوره بیلرلیک.

بیز ایندی نه تک ایراندا بلکه یاخین شرقده دموکراتیک نهضتین باشچیسو و علمداری حساب اولونوروق. بو آدی بیز ئوزوموز ئوز اوستوموزه قویمامیشیق. بودنیادموکراتیک نهضت لرینه شدیدمورتده علاقمند اولوب اونون گئدیلمینی چوخ دقتله تعقیب ایدین دنیا سیاستمدارلارینین ان صادق نماینده لرینین بیزیم حرکتیمیزه بیردیگی قیمتیدیر.

ائیل بوقدا کارلیق نتیجه سینده بواقفخارلا دولی آدی قازانماغا نائل اولموشدور. بو افتخاری بیزه ویرن شهریورین ۱۲ سیدیدیر. یعنی فرقه میزین تشکیلی دیر.

بوشرفلی گونون مبارزه قهرمانلاری ایسه بیر ایل تمام سورهن مبارزه میزده دائما فتح و غالبیت ایچون باشاماغا و ائیلین شرافتو افتخاری ایچون ئولمکه آماده اولان فرمانده لر کیمی ظفره دوغری قووشان خلق کتله سینین قاباغیندا گتمیش، ایستراسیاسی، ایستر حربی، ایستراتقصادی، ایستردیپلوماسی و تشکیلاتی جبهه لردن بویوک افتخار ایله باشی اوجاچیخماغا موفق اولموشلار.

خلقیمیزه ایندی ناموسلی، شرفلی انسانلار باشچیلیق ایدیر. شهریورین بیزه بیردیگی نتیجه لرین بویوک ده بودور. باش سیز ملت، رهبر سیز ائیل هدفه دوغری گیده بیلیمز. اینانلیمیش. تشکیلات یارادایلمه ن بیرملت آزادباشایا بیلیمز. شهریوردن بو طرفه سلتیمیز بوبویوک نقصانی رفع ایتمکه موفق اولموشدور.

هر حالدا ائیل بوبویوک بایرامی داهاطنطنه لی بیر صورتده استقبال ایتمکه حاضر—لانیر، فرقه تشکیلاتلاریمیز ایسه بو طنطنه لی گونن دها بویوک استفادهلر ایتمه لیدیر. کئچن شهریور بیانیه میزی فقط قیرخ نجه نفر امضاء ایتیمشیدی که، اولنلاردان بیز نجه سی ده یولون یاری سیندا یورولوب یاقور خوب آباق دالی قویدولار، حتی مبارزه نین آغیر گونلرینده اولنلاردان بیز نجه نامرد و آچاق خائنلر چیخدی که، بیزه دالیدان خنجر وورماق قصدیله دشملر سیراسینا کئچیب لندنه و سیرا جنبی ئولکه لره تلگرافلار گوندرمک واسطه سیله نهضتیمیزی بوغماق ایستهدیلر. لاکن بوگون خلقیمیزی آغیر گونلرده رهبر لیک ایدهن بوبویوک شخصلریمیزین استقامتی سایه سینده بوتون مشکلاتا فائق گلن فرقه میزین بایراغی آلتینا تویانان عضولرین سایه ایکی یوزمین تجاوز ایتمکه دیر...

بویول شهریورین ۱۲ ده دوغوردان دوغریوا آذربایجان ایران آزاد یخواه لارینین کعبه آمالی مقامینی قازانمیشیدیر.

ائیل تک بونون ایچون بایرام ایتیمیر. اونون اوره کینه بویوک امیدلر، درین آرزولار، بیز توکمنز ایستکلر واردیر او، بوشهریوره قدر استبدادین سر پنجه سی سی سیدیر—میش آزادلیقا چیخا بیلیمشیدیر. او، چوخ یاخشو بیلیر که، بو کافی دگیلیدیر. خلق گره ئوزونون ملی فرقه سینین رهبر لیک سایه سینده آلدیمی آزادلیقی همورچوخ شدید اولان خطر لردن قوروسون و اوندان ئوز سعادت ایچون نتیجه لر آلسین.

ایندی ائیل نوتدیقی سنکرلرده دایانیب تنفس ایدیر. صاباح دها بویوک سنکرلر آلاماغا احتیاج اولدیقی اوناکیزلی دگیلیدیر.

شهریور جشنی ایسه اونون یورغون روحی ایچون مقوی بیر غذا حکمونه دیر. حربی مبارزه نقطه نظریندن اونوی بیرمانور دخی حساب ایتمک اولار.

بومانوری اداره ایتمک و بو واسطه ایله خلقین قدرت و استعدادینی گوسترمک یرلی فرقه باشچیلارینین و قهرمان فرقه تشکیلاتچیلارینین مستقیم وظیفه سی دیر.

مخصوصاً شهریور جشنی حومه لری اداره ایدهن کومیتهدرلری، تشکیلات و تبلیغات شعبه مدیرلری ایله صنغی کارکر و اتحادیه لرینه رهبریک ایدهن اتحادیه کادرلاری ئوز قدرت و باجاریقلارینی بروزه ویرمک ایچون بیرمسابقه میداننی وجوده گتیره جکدیر.

بوایشین گئدیخی فرقه و اتحادیه کادرلارینین مسلک، ایده آل و افکاریمیزا نه قدر باغلی اولدوقلارینی گوستره جکدیر. خلق حاضر دیر، ائل تکان ییمیشدیر. کادرلار ایسه اونوی تشکیل ایتمه لی و جشنده دخالت ویرمه لی و بودخالتی منظم حالدا اداره ایتمه لی دیرلر. ائل بایرامینی ائلین ناموسلی قیزلاری و اوغلانلاری لایق بیرشکلده تشکیل ایدمه جکلرینه بیز ایتانیریق.

بو بایرامدا ائلیمیز «آلینان آزادلیغی ساخلاماق و اوندان خلقین سعادتینی ایچون استفاده ایتمک» شعاری آلتیندا حرکت ایدمه جکدیر.

پ.

«آذربایجان» غزه تی، ۶ شهریور ۱۳۲۵ ش.، نمره ۲۸۵.

www.iran-archive.com

II فصل

بیانات و مذاکر

www.iran-archive.com

www.iran-archive.com

ستار خانین قبری اوسته تشکیل اولونموش میتینگده کی نقطهین خلاصهسی

سردار ملی نین ایلك خاطره مجلسینی آزادلیق جبهه سینه منسوب اولان غزه تار آدیندان بویوک افتخارلا آچیق اعلان ایدیرم.

شبهه سیزکه، گنج نسلین تربیه سینده بویوک شخصیتلرین یادایدلمه سینین درین تاثیر و اوردیر.

بوگون بیز بویوک بیر تاریخی ایگیدانسانین مزاری قارشیسیندا دایانمیشیق. بو خلق سرکرده سی وقتله ایرانین تانیمیش پارلاق اولدورلاریندان اولان مشهور ستارخان دیر. ستارخانین آدی تک ایراندا دکیل بوتون دنیا دایلدیریم سرعتی ایله یایلمیش و اونون قهرمانلیغی بوتون ایرانلی لارین باشینی اوچالتمیشدیر.

من بو آزادلیق قهرمانینین اخلاقی و حیران ایدیجی ایشلری حقیقته صحبت ایتمزد اول، بیر نجه کلمه اونون دوغولوغی بشر حقیقته، یعنی آذربایجان و خصوصیه تبریز شهری حقیقته دانیشماغی لازم بیلیرم.

بویوک استاد آقای ملک الشعراء بهار ایچون باش ویرمیش گوزله نلیمز حادثه نتیجه سینده آذربایجانین تاریخی اهمیتینی بومجلسده آقارایچون قیدایتیمک ممکن اولمادی، بیزیم مقصدیمیز هئچده تاریخی شرح ایتیمک دکیل، بوگون بویوک مزارین قارشیسیندا بیزالنیز نوزممیمی حس لریمیزی تقدیم ایده بیللریک.

بعضی آداملار اوتوزنجه ایل بوندان اول باش ویرمیش مشروطه حرکاتینی صنعی و دیکته اولونموش بیر ایش حساب ایدیرلر. بعضی لری ایسه اونون سبب و عامللرینی نظره چاتدیرمادان آذربایجانین توتدیغی موقعی ساده شکیلده تصریقه مک و آذربایجانلیلارین خدا کارلیغیندان دانیشماقلا کفایتله نیرلر. منجه بوجور تعریف آذربایجانین ملی مشروطه طلبلیک نهضتینین قدر قیمتینی آزالدیرو گنج لری اونا نست لاقیده و شبهه لری ایدیر.

الله اولان بیرچوخ دلیل لره گوره بومسئله لره بیر آرزو قتا این ودریندن یاناشان هر بیر آدام باشا دوشه جک که، قید اولونان نهصت عذاب اذیت گورموش ایرانلیلارین اوره ک آرزولارینین محمولی دیر. بو هئچده سبب سیز دکیل که، همین نهضتده آذربایجان خلقی ایلك آدیم آتمیش و ایران اهالی سینین نیتلرینی حیاتا کچیرمک ایچون نوز داخلیندن ستارخانلارو باقرخانلار کجیمی مبارزلر جمعیه ته تقدیم ایتیشدیر.

هایمیز بیلیریک که، کچن محاربه نین باشلانقینجندا، خصوصیه حاضر کی عصرین اولرینده، آذربایجان اقتصادیات و تجارت نقطه نظریندن ایرانین مرکزی حساب ایدیلردی. تبریز تاجر لری، تجارت ماللارینی ادخال و اخراج ایدن مهم عامللر حساب اولونور و دنیانین بوتون نولکه لری ایله علاقه ساخلا بیدیلار. اوروپانین هرمانسی تجارت مرکزینده بیر

نچه بویوک آذربایجان تجارت موسسه سینه راست گلمک ممکن ایدی. بونا گوره ده همین یوللا تبریز تاجرلری آسانلیقلا اوروپا نین وضعیتینو مترقی ملتترین تکامل جریانی ایله یاخیندان تانیس اولوردولار. اونلار خانلیقلار دورونون چوروموش فکرو عقیده لرینین زنجیریندن خلاص اولوب آزادلیق، تکامل وانکشاف فکر لرینی ئوز وطن لرینده سوقات کتیریر- دیلر. بوندان باشقا آذربایجان روسیه وتورکیه ایله قونشو اولدیغی ایچون بورا دا کی مختلف منقلرین بیرچوخ نماینده لری ثروت قازانماق و یا شایس و سایطی اله ایتمک خاطرینده همین مملکتلره سفرایده رک، اورا داترقی پرور و آزاد یخواه آداملار لا یاخین رابطه ساخالایب آزادیخواهلیق وینی لیک فکر لری ایله ئوز وطن لرینه قایدیر دیلار.

خصوصیله روسیه ده باش ویرمیش ۱۹۰۵ انقلابی، هابئله تورکیه ده سلطان عبدالحمید علمینه باشلانان احرارلار حرکاتی آذربایجان خلقتین روحیه سینه درین تاثیر گوستردی. تورکلر و قفقازیلارین دیلینی بیلن تبریز لری ایچون همان منطقه لرده اولان بئی فکرو آزادیخواهلیق عقیده لری ایله تانیس اولماق هنج بیرچتین لیک توره تمیردی. بوندان علاوه، آذربایجانلیلار آروپا داصنایین ترقی سین، کارخانالاری و دیگر اقتصادی واسطه لری یاخیندان سیرایده رک باشادوشوردولرکه، وطن لری مدنیت کاروانیندان خیمی گری قالمیشدیر. اونلار درک ایدیر دیلرکه، اگر فدا کارلیق گوسترمه ییب ئوز لرینی قربان ویرمه سه لر ایران اللن گیده جک و اونون قوری، بوش آدیندان باشقا، هنج بیر شیئی قالمایا جا قیدیر. عین حالدا آذربایجانلیلار ایران سرحدیندن خارجه قدم قویدوقدا ئوز لرینی همین درجه ده آزاد و مستقل حس ایدیر دیلر. اونلار گوروردولرکه، هنج کسین آذربایجانلی- لار لا ایشی یوخدور. هنج بیر آدام محکمه نین حکمی اولمادان اونلار لا تجاواز ایده بیلیر. ئوز عقیده لرینی آزاد صورتده هنج بیر مانعه و قیدو شرط اولمادان دییه بیلیرلر. اورا دا سکنلری، شخصیتلری و حیثیتلری قانون واسطه سیله تامامیه محافظه ایدیلیر. حقیقته اونلار ئوز لری ایچون شخصیت قازانیرلار. شبهه سیز تصدیق ایدیر سینیرکه، کچمیشده بیزیم ئولکدهه ایندی کی بوساده آزادلیق دا یوخ ایدی. حتی بوگون ده تام معناسیندا آزادلیق یوخدور. بونا گوره ده همین آداملار ایچون یالنیز بیریول قایلردی. اونلار ایستر- ایسته مز ائله بیر ایش گورمه لی ایدیلرکه، همین حقی ئوز وطن لرینده، ئوز دوغولوقلاری یوردو یو اولاریندا اله ایتینلر. آذربایجانلیلارین وطنی سئومک ساحه سینده کی شدتلی تعصبلری ده همین پایه اوزرینده قورولموشدور. آذربایجانلی حسن ایدیردی که، اونون وطنی، مدنیتی و ملی شخصیتی وار دیر. بونلاری قورویوب ساخالایدیر.

او، آنلایردی که، ئوز باشینلیق اصول- اداره سی، زور اکیلیق و قولدر لوق رؤمی همین بویوک آرزو قارشی سیندا مانعه تشکیل ایتمیشدیر. بوندان باشقا تبریز لیلر محمد علی میرزا نین سرابیندا کی وضعیتینو، اونون خموصی اخلاقی، دیگر ولایتلرین آداملاریندان داها یاخشی بیلیر دیلر. اونلار باشا دو، موردولرکه، چوروموش محیط داخلینده اولان بو فاسد عنصر ایرانی بدبختلیک و فلاکته سوق ایده جکدیر. گوتورون خموصی آذربایجانلی تپساییلان رحمتلیک طالب اوفون کتابلارینی اوخویون. اونون غرض سیز بیر آذر- بایجانلی کیمی یازدیغی «ابراهیم بکین سیاحت نامه سی» آدلی کتابی ن طردن کچیرین. دیگر کتابلار، غزه تلو و خطابه لرده گوستره بیلرکه، آذربایجانلی بئی بشر مدنیتین معناسینی آنلاماقتا، آزادلیغین اساسینی باشادوشمکده نه قدر ابره لیه میشدیر. آذربایجانلیلار ئوز آزادلیقلاری یولوندا فدا کارلیق ایده رکن ئوز قارشی لاریندا بئله بیر یوکسک و بویوک مقصد قویموشدولار. بئله لیکله معلوم اولور که، مشروطه نهضتی هنج ده منعی و ئوز- ئوزونه

توره نمیش بیر حادثه اولماشدير. اونی آذربایجان خلقینه هنج کس تحمیل و یادیکته ایتمه میشدیر.

بو غلط فکرین و تهلکه لی نظریه نین طرفدارلاری بیر جوخ حاللاردا ایران آزادلیقینا دشمن اولان عنصرلردن عبارتدیرلر. ایرانین حقیقی آزادخواهلاری و ایران خلقی شبهه سیزکه، اوللاردان جانا کلیب، اوللارا نفرت بسله ییر.

آذربایجانلیلارین آزادلیق و مشروطه طلبلیک نهضتینن درین کوکلی اولموشدور. بو مقدس تورپاغین ساکنلری باکو تمیز نیتله ایسته ییردی لرکه، ئوز خلقلرینی استبداد زنجیریندن خلاص ایدیب اونی مدنیت کاروانینا چاتدیر سینلار. بو بویوک ایش ایشون بول کوستره نور رهبر لرازم ایدی. عملی ایشه باشلانماق و فعالیت میدانینن عمله گلکه سیله، طبیعی اولاراق رهبر لره تاپیلدی. بوایش ایشون هنج ده چوخلی آختاریش لازم اولمادی. حرکت کلمیش کتله عمل میدانینی تانیردی. او ائله بیر آدامین رهبر لیک بایراغی آلتینا توپلانیردی که، اخلاق شهابتی، مردلیگی و لیاقتی اولسون، ئوز وجدانینی دنیامالینا ساتماق، خلقی یولون یاریسیندا تکی قویماق، شهید و تریدیدلره اونی روحیدن سالماسین، ایمان و عقیده ایله ابره لیلله بهرک ئوز ئولومونن قورخماسین. خلق ائله بیر رهبرین اطرافینا توپلانماق ایسته ییردی که، موقتی شکست و مغلوبیتلردن تجربه الهه ایدرک، کاپیتالیغینن مسؤولتینی اوزرینه کوتورموش گمئین سگانینی حادثه لرین سرانجامینا بوراخماسین، اونی ئوز الینده محکم ساخالاسین. الهی قوتلی و دیمیر کیمی محکم اولسون، ئوز خلقینی قوتلی و قدرتلی حساب ایتسین. ئوز نفسینه، ئوز شجاعت و باجاریغینا استناد ایدرک ئوز امری آلتیندا اولان قوه لرین قطعی غلبه سینه تام صورتده اینانسین. تبریز آزادخواهلاری ستارخاننی بئله بیر فوق العاده شخصیت کیمی تانیلاراق، حتی بیر مراسی مقصد اولمادان اونی ئوزلری ایشون سرکوره قبول ایتدیلر. اونا گوره که، خلق، ستارخاننی گونده لیک حیات و مبارزه میدانیندا تانیب او ئون قدرتلی احوال روحیه سیننی درک ایتمیشدیر.

تجربه عملی صورتده ثابت ایتدی که، آذربایجان آزادخواهلاری ستارخاننی بچمکه هنج ده یانبلماش دیلار. بورشادتلی انسان آزادلیق جریانینن باشیندا دوردوغی وقتدن ئوز حیاتینن سور دقیقه لرینه دک آزادلیقا بسله دیگی ایمان و عقیده سی اوزوندن مثلی گورونمه میش استعداد و لیاقت کوستردی. من سون سفریمده سجکی لر مبارزه سی ایله علاقدار اولاراق مشروطه انقلابی گونلرینده سلاحه گوتوروب آزادلیق یولوندا چالیشمیش بویوک بیر عدمه محامله یاخندن ان تانیش اولدوم. بو آداملارین هامیسی سردارملی نین آدینا واله اولوب اونا یوکک حرمت بسله ییر دیلر. اوللار ستارخانین حیرت لندیر. یچی ایشلرینی تعریفله ییر و بونولادا ئوزلرینی خوشبخت حساب ایدرک ئوز افتخارلی خاطره لرینه هوسکار دینله یچی تاپیلدیغی ایشون سئوینیر دیلر. خصوصیه سردارملی نین مبارزه نی دوام ایتدیرمک حقیقته قطعی قراره گلدیگی گجه نین خاطره سی دینله ییجیلرین روحونا تکان و یبریرو اوللاری بو عظمتلی روحیه قارشیسیندا باش اگمه و اذار ایدیر. مجاهدلرین رئیس و آزادخواه لار سردارینن روح یوککلیگی و اراده قدرتی محص همین قطعی قراردادام معناسی ایله ئوز افاده سیننی تاپمیشدیر.

تبریز آزادخواه لارینن ان آغیر مبارزه گونلریندن بیری ایدی. ارتجاعچیلار نه تک بوتون ایراننی، بلکه تبریزین بعضی محله لرینی ده مجاهدلر علیهمینده ساحلاندریمیش دیلار. قانلی محاربه نین باشلانماسیندا نچه گون کچیردی. مجاهدلرین بیر جوخی ئولوب یاخود

یارالانمیشدی. ارتجاعچیلارین فتنه کارلیغی وحمله لری نتیجه سینده بیرعه ده ئوزونی کناره چکیب، احتمال اولونان مغلوبیتده باش ویره بیله جک ئولوم تفلکه سیندن جانینی خلاص ایتمک ایسته بیردی. سون داملا قانیناده ک آزادلیقدان دفاع ایتمکه حاضر اولماغی ادعا ایده نلرین چوخ آزبیر حمه سی ستارخانین اطرافیندا قالمیشدی. بئله بیر گونده آزادلیق نهضتینه مخالف اولانلار طرفیندن ستارخانین یانینانماینده لرگونریلیدی. اولنار مجاهدلرین آغیر وضعیتینی شرح ایتدیکن سونرا، ستارخانا دبیرلرکه، صلح ایتدیگی تقبیرده دولت اونا ایستدیگی رتبه و مقامی ویره جکدیر. اولنار عین زماندا بیلدیریرلرکه، مشروطه چیلر ئوز ته لکه سیز لیک لرینه خاطر جمع اولمالاری و تائینات الله ایتمه لری ایچون هرمانسی خارجی دولت لردن بیرینین بایراغی آلتیندا سیغینا بیلرلر. ئوز خلقینین قدرینه ایمان سله یین بیر سردار ایچون بوتکلیف چوخ آغیرو خوشاکمز آیدی. یونا باخما یارات اودشمن ائلیجی لرینی حرمتله قبول ایده رک دیمیشدیر؛ بویا یین اوزه رینده دالغالانان بایراق دنیانین ان افتخارلی و ان بویوک بایراقلاریندان بیری دیر. بوتون دولت لر همین بایراغین آلتینا سیغینما لیدیرلار. بیز ئولومدن قورخما ییریتق. خاطر جمع اولاییر سینیز که، غلبه بیزیمله دیر.

ایشیتدیگیمیز کمی همین بویوک همت و پولاد اراده سایه سینده امیر خیز محله سینده محاصره اولونان نهچه نفر لیک مجاهد ارتجاع قوه لرینی داغ دیب غالب کلدی، مشروطه و آزادلیق بایراغینی بوتون ایراندا اوجالتدی.

بومرد انسانین گوردوگی ایشلرین تفرعاتیندان دانیشماق نهچه ساعتلر وقت طلب آیدیر. خلاصه صورتده دیمک لازم دیرکه، سردار ملی تبریز آزادبخواهلاری و مشروطه-چیلرینین و وروشدوقلاری وقتان مشهور سیما اولموشدور. ایران خلقی اونون آدینی حرمتله یاد آیدیر، هریرده ستارخانین شکلینی گورمک اولوردی. حتی ایرانین ان اوجقار نقطه لرینده یا شایان کندیلیر بئله ئوز داخلی حسلرینی بیان ایتمک ایچون داخمالارینی اونون شکل ایله زینت لندیریردیلر. بونفوذو بهرت ئوز-ئوز لو گونده ثابت آیدیرکه، مشروطه خواهلیق نهضتی هئچه دیکته ایله اولما میشدیر. خصوصیه ایرانین خاق کتله لری بواجتماعی حرکات ا بویوک امید لر سله بیرو تصوا دیدیر لرکه، آزادلیق قوه-لرینین غالبیتی نتیجه سینده اولنارین مادی، معنوی و اجتماعی وضعیت لری یاخشیلا شاجاق. اسارت، یوخسوللوق و ظلمدن نجات تاپا جاقلار، خلق ئوز مقصدینه چاتماغی اراده، رشادت و شجاعتی ایله شهرت قازانمیش ستارخانین سیما سیندا گوروردی. تصادفی دگیل که، خلق ایچری سینده ستارخانا عاید مختلف افسانه لر و داستانلار قوشولموشدور. بعضیلری دیدیردیلرکه، او، روئین تن و کمر بسته دیر. اونون بدنینه گولله تاثیر ایتمیر. ستارخان سینه سینی آچاراق دشمنین اوزرینه ایره لیه بیر. اونون طرفینه آتیلان گولله لر ایسه دولی کمی اتکینه توکولور، ساغ و سلاست ئوزاقا متکا هینا قاییدیر. مشروطیت دورینده سردار ملی حقینده چوخلی قصیده و شعر لره دیلمیشدیر. منجه اولنارین ان دگر لسی کتله آراسیندا یایلمیش شعر و سرودلاردان عبارت دیر.

فارسو آذربایجانجا دیلمیش بو شعر و سرودلاردان علاوه تهرانا وارد اولان زمان ستارخانین بویوک طنطنه ایله استقبال آیدیلمه سی ده ایرانین بو خلف اوغنونون خلق کتله سی ایچری سینده نه قدر نفوذ مالک اولدیغینی گوستریر. همین بیغینجا قدا ائله آداملار وارکه، قید اولونان همان بویوک استقبالدا اشتراک ایتمیشرو اونو گورموشلر. اگر دیسم که، تهران اهالی سینین مختلف طبقه لرینه منسوب اولان یوزمین نفر دن آرتیق آدم

همان استقبالدا اشترک ایتمیشدیر، بوهیچده مبالغه اولماز. بیرنجه دقیقه بوندان اول آفالاردان بیریدیردی که، ستارخانین استقبالینا گلیمیش آداملارین صفی تهرانین مرکزیندن کرجه قدر اوزانیردی. اهالی بیرنجه کون قاباقدان همین استقبال ایچون حاضرلیق کورموشدی. بو استقبالدا بوتون نقلیه وساطتیندن استفاده اولونموشدور. بوتون پولی توزبورومو— شدی. هامی ایسته بیردی که، آزادلیق یولوندا معجزه لر گوسترمیش شجاعتملی انسانی، اراده لی و قطعتملی سرکرده نی یاخندان کورسون. مختلف دستلره منسوب اولان شخصلر آدیم باشی ستارخانین آیغی آلتیندا اینه ک و قویون قربان کسیردی لر. تهران شهری اوگون عشه ولی کلین و نازلی بیر دلبر کیمی ئوز سئوملی دامادینی قبول ایتمک ایچون نهایت درجه ده بز نمیشدی. ایرانین پایتختی اورکن گولورو شادلیق ایدیردی. کیم بیلیر، بلکه ده همین نفوذ و عظمت غرضلی و حعود آداملارین کینلی اوره کینی شعله لندیردی و اولنلارین بو آدلی سانلی قهرمانی بیخماق ایچون خیانت اللرینی ایشه سالدی لار.

من اوتوز ایلیک سیاسی تجربدن بیله باشا دوشومش که، نفاق آزادلیق نهضتلی ایچون ان بویوک تهلکه دیر. محض همین تهلکه لی خسته لیک جنکل نهضتمنی فاجعه لی وضعیتده سوناچا تدریدی.

ایشیمتدیکینیز کیمی، مرحوم کوچک خان دا ئوزنوبه سینده شهرتلی بیر آدم اولمو— شدور. اودا ایران خلقینین دقتنی جلب ایتمیشدیر. جنکله آرادلیقین مخالف و دشمنلری طرفیندن توره دن اختلاف و چکشمه لر نتیجه سینده بورشادتملی آزاد یخواهین ایشی اویره کلیب چاتدی که، نهایت ظالمیش کدی کینده تکت تنیا شاخ تادان ئولدی. بو حادثه دن سونرا اونون باشینی کسب سردار سپه (۱) سوقات آپاردیلار. حالو که، او، حیدر خان عمو اوغولونی ئولور دو گونه گوره ایران آزاد یخواه لارینین اکثریتی ایچری سینده ئوز اعتبارینی ایتیریشدی.

سردار ملی تهران اوارد اولان زمان ظاهرده حکومت محمد علی میرزانین الیندن چخمیش، صفیر استبداد (۲) سون قویولوموش، مشروطیت اصولی برقرار ایدیلیمیشدی. لاکن اوزمان ایران حاکم دائره لرینده حساس موقعلر توتان و زمانین تقاضاسینا گوره ئوز لرینی آزاد یخواه آدلاندیران بعضی شخصلرین ماهیتی و منفی موقعلرینی تدقیق و نظردن کچیردیکه آیدین اولور که، تهران «طنطنه» ایله ستارخاننی قارشیلادیقدا اونئولوم آیغینا چکمک ایسته بیردی. محض بیله حاللاردا تاریخین قدرتملی ایسه قاریشیر. تاریخچی زمانین ئوتوب کچمه سیندن، غرضلی آداملارین حرارتدن دوشمه سیندن استفاده ایدهرک قلم سلاحینی اله آلیب، باجاریقلمی بیر جراح کیمی تام قانی سویوقلوقلایارانی سوکور اونئورده دن اساس عاملی چیخاریب بوتون دنیا یا کوستیریر. اتابک پارکینین (۳) محاصره ده آلینماسی و خلق سرکرده سی ستارخانین یارانانمسی حقیقنده ایندییه دک یاز یلمیش و دیلمیش سوز لرین هامیسی یا غرضلی اولموش و یا هیچ اولماز ساهمین سوز لرین مولغری آذربایجان مجاهد لرینه مخالف اولان شخصلرین تبلیغاتی تاثیر آلتینا دوشموشلر. بو قانلی حادثه نین، ایران مشروطه تاریخی نقطه نظردن، اطرافلی و بیطرف بیر شکیلده ئوگره نیلمه سینین بویوک اهمیتی وار دیر.

۱- اوزمان ایرانین حربی نظری اولان رضا خان سردار سپه آدلانیردی.

۲- صفیر استبداد دوری محمد علی میرزانین حاکمیت باشیندا اولدیفی ۱۹۰۶-

۱۹۱۱-نجی ایللردیر.

۳- تهرانین شمال غربینده و مشهور ارتجاعچی اتابکین آدیله آدلانان پارک دیر.

حادثه‌نشین شاهی اولان مجاهدلر دیرلرکه، بیز تهرانا وارد اولوغوموز گوتدن قسدا ترك سلاح ایدیلماک ایچون تهرانا کتیریلدیگیمیزی و محاصره اولونوغوموزی حس ایتدیك. مرحوم سردار ملی ئوزی حس ایتمیشدی که، حکومت ظاهری صورتده عوض ایدیلیمیشدیر. هله‌ده قدرت و نفوذ مستبدلر و مرتجع لرین الینده ایدی. اود دیردی: بیز اونا گوره قربانلار و بریب فعالیت ایتدیك که، حکومت خلقین ئوز الینه و بریلین خلقی ئوزو ایالت و ولایت آنجنملرینین، شور و اجلسینین واسطه‌سبله ئولکه‌نین مقدراتینی تعیین ایتسین. ایندی بیر محمده علی میرزا کیمیش و اونون بیئرینده بیر نجه محمد علی میرزا اوتورموشدور. بوندان علاوه، مشروطه‌چیلک دونی گئیمیش و ئوز لرینی محطه اویفونلاشدیریمیش ارتجاعچیلار بیلیردیلرکه، سردار ملی نین قدرتی دیگر ایالتلرده ایشلری اله‌آماق ایچون استفاده ایتدیکلری خانلیق قوه لریندن تامامله فرقلی دیر. بیز بزم عقیده‌سیزجه بوقانلی حادثه‌ده بویوک خیانتلر اولموش و مجاهد قوه لرین آرادن آبا- ریلماسی گئیش خیانتکار نقشه‌اسیندا حیاتا کچیریلیمیشدیر. من شخصاً بویو حمله کرلیک و خیانتین اوزهریندن برده لرین گوتورولمه‌سینین طرفداریم. دیرلرکه، سردار ملی ساحی بیئرده قویماق ایسته‌میردی. مجاهدلرین آراسیندا توقو شمالار باش و بریر و هر کون مجاهدلردن بیر نجه‌سی بیر-بیرینی ئولدورودو. بوتون بونلار باش و بره‌بیلر. لاکن مجاهدلرین ترك سلاح ایدیلمه‌سینین نه ایچون لازم کلدیگینی آران دیرماق لازم دیر. او وقت بوتون ایالت، عشار و خانلیقلار انسوب آداملار تپه‌دن دیرناغا قدر ساحلانمیش- دیلار. اونلار حتی مرکزی حکومتی ده ئوز تاثیرلری آلتینا آلا بیلیمیش، وزیرلرین تعیین ایدیلمه‌سینده، دولتین عملیاتینا و مملکتین مقدراتینا تاثیر گوسترن عامللرده جوئرول- میشدیلر. بوهیچده آیدین دگیل دیر که، یفرمین (۱) دستلری ایرانین آزادلیغی و استقلالیتینه سردار ملی نین مجاهدلریندن داها چوخ علاقه‌سبله‌سینلر. یا خود، بیختیاری خانلاری مرکزی حکومتی تقویت ایتمکده تبریز و تهران آزادلیق خواهلاریندان داها ایره‌لیده اولسونلار. بورادا بیر چوخ اینجه‌لیکلر وار. همین اینجه‌لیکلر آذربایجان مجاهدلرینه علاقه‌سبله- ینلری نارینچی لرین، غزه تچی لرین یازیلارینا، خصوصیه کلاسیک تاریخ کتابلارینا ظنین ایدیر.

رازیمدانی آدلی احمق بیر آدام بیر تاریخ کتابی یازاراق، ادعا ایتیمیشدیر که، ستارخان و باقرخان ایکی قارداش اولموشلار. اونلار تهرانا کلب بعضی ایشلر گورموشلر. اونا گورده دولت طرفیندن محاصره‌یه آلینبی ترك سلاح ایدیلیمیشلر. ستارخان، باقرخان کیمی ایکی مشهور آدمی معین لشدیرمک ایچون حتی کیچیک زحمت بئله چکمک ایسته‌مین بیر «تاریخچی» شبهه‌سیر که، ایرانین ان بویوک فدائی لرینی ده یاغی و اغتشاشچی کیمی گوستره‌بیلر. هر حالدا بیروگن کلب چاتا چاق که، بیز یالتاقلارین و ایکی اوزلی لرین یازیلارینی جریب یاندیرا جاغیق.

بیزه معلوم دور که، سردار ملی ئوز وطنینه علاقه‌سبله‌دن، اوننی بویوک قدرتلی حساب ایلن، وطنین آزادلیغی بولوندا مردلیکله آزادلیق نهضتی بایراغینی یوکسکلرله قالدیران بیر شخصیت اولموشدور. اتابک یارکینداکی قیرغین، مجاهدلرین ترك سلاح اولونماسی دا بیزیم فکریمیزجه بویوک بیر خیانتدن عبارت اولموشدور. تاسف لار اولسون که، اشرف و ارتجاعچیلار طرفیندن حاضر لانمیش بونقشه‌نی مجاهدلرین بیر عده‌سی کور-

۱- یفرم داویدیانئس مشروطه انقلابی دورینده کیلان دانشاقلارینین باشچیسی

اولموشدور.

قورانہ صورتہ حیاتا کچیر میس و بونولادا احمق، کودن و شعور سوز تاریخچیلره امکان ویر میس لره، بویوک سردارین ایران آزادلیقی تاریخینده آجیدی افتخارلی صحیفه نی تارالاسینلار. شهبه سیزکه، اوزمان ملی قوه لر ییخماق دگیل، اونلاری تقویت ایدیب کنیش لندیر سیدیلر. ایران مشروطه حرکاتی ثمره سیز قالمادی، ارتجاعچی عنصرلر مشروطه چیلیک دونی گتیب اولکی موقعلرینه ینی دن کچه بیلمز دیلر.

دیرلر که، سردار ملی نماینده لر دن بعضی لرین سورگون اولونماسینی طلب ایدردی، بواختمال اولوناسی مسئله دیر. بیزیم عقیده میزجه حتی، بوگون شورامجلسینده اوتوروب آزادلیق و مشروطیتین کوکونی قازان بعضی نماینده لر اعدام اولونمالیدیر. عقیده میزجه ستارخان ملتین ایوی و مشروطه ئولکه سینین آغیرلیق مرکزیندن بیرنچه نفر دیکتاتور، لووغا و مردار خصلر ی تمیز له مک عزیزینده اولموشسا، اونون یوکسک روحی و مقلس فکری قارشیسیندا بیرداها تعظیم ایتمک لازم دیر.

مشروطیت دورینده آزادینخواه لارین بیرسوی ده بوندان عبارت اولموشدور که، اونلار آزادلیق دشمنلری ایله سرت رفتار ایتمه میس، بو وحشی بیگی لری کوکونن چیخارامیش و بونولا اونلارین تامادی و معنوی قدرت له ساغلام قالماسینا امکان ویر میس لره. محض بونا گورده دوگوش سونا چاتدیقدان سونرا اونلار ئوز قوه لرینی آزادلیق علیه ایشه سال میس لار.

گوردوگونوز کیمی بیزیم سردار ملی هئجده ساده و معلومات سیز آدم اولمالی میس دیر. اوئوز محکم ایناسی، ساغلام پواک عقیده سیله بیلیردی که، ارتجاع حیله یولی ایله میدانا سوخولاراق مجاهد لرین و وروشمالاری نتیجه سینده بوئالده میس سنگر لری بیر سیر سازش و دینچ واسطه لر له اشغال ایدیر. ایندی گورورسونوز که، سردار ملی نین قالدیردیغی و بوتون دولت لرین اونون حمایه سی آلتینا توپلانا جاغینی ضروری حساب ایتمکی بیر بایراغی آزادلیق علیه دارلاری نه کیمی حیله و تزویر لر له ییخیب یره آتدیلا، ارتجاع قوه لر ی قارشیسیندا سینه کرب آزادلیقی قورویان مجاهد لری نه حیله ایله ییخدیلا. بلی کنجلر سردار ملی نی تانیمالی، اونون حیاتی و قهرمانلیق عمل لرینی اوخویوب ئوگرنه ملی، بویوک عقیده، فکرو آرزولارینی بیلمه لیدر لر.

شهبه سیز که، سردار ملی اووقت تسلیم اولماقلا دوزگون حرکت ایتمیش دیر. او بیلر — دی که، تسلیم اولدیغی تقدیرده آزادلیق و مشروطه نی ئوزالی ایله تسلیم ایتمیش اولاجاق. بوچوخ دقته لایق مسئله دیر اوون اراده قدرتی، ثابت قدسلیگی محض بو ایشده ئوزونی تظاهر ایتمدیر. بیز گوروروک که، اون — اون بئش نفر ساده مجاهد له بوتون ئولکه قار — سیسیندا مقاومت گوسترمیش بیر شخص، اتابک پارکیندا، اطرافیندا اولان جمعیته استناد ایدره ک تسلیم اولمور. بورا دادا اگر حیله و ریاکارلیغا ال آتیماسایدی، مستوفی الممالک ایش اوزرینه کچیر لمه سه ایدی، بوخیانتکار نقشه حیاتا کچه بیلمز دی. سردار ملی آقای مستوفی الممالک نه نهایت درجه ده اعتماد یسله بیردی، اون ی، تام آزادین خواه بیر آدم تانیردی. او، بوخیر خواه درویش مسلک آدامین آرخاسیندا قوام السلطنه نین کیز لندیکینی بیلیردی. مستوفی الممالک ایش باشیندا اولماسایدی اتابک پارکینی بیله آسانلیقلا محاصره ایده بیلمز دیلر. سردار ملی بیلیردی که، مستوفینی یالئیزونی غافل گیر ایتمک خاطرینه، قصاد مستوفی نی بی آبرو ایتمک خاطرینه ایش باشینا کتیر میس دیلر. او، بیامیردی که، حقیقی آکتیور یعنی داخله وزیر ی آقای قوام السلطنه نظمینه نین، یفرمین، بختیاری خانلاری نوکر — لرینین، چالامیدان و سنکلیج لوتولاری و قوچولارینین الی ایله اون ی خانجه سینه محاصره ایده — جک دیر.

همین مقبره یه گلدیکه قیدایتمه لی یم که. قارشیسیندا ایدانیدیمیز بومزار حقینده منیم تاسفلندیریجی خاطره لریم واردیر. ایلك دفعه من ۱۳۰۱-نجی ایلده بومقبره نی زیارت ایتدیم. مزارین داشی بوگونکی کمی یثرین سطحی ایله برابر ایدی. بو منی تعجب لندیردی.. اونا گوردی که، بیرنچه ایل کچدیکن سونرا اونون اوزرینده کی بوتون خطر سورتولوب آرادان گنده بیلردی و بئله لیکله گله جک نسل اونی آختارماق ایچون روایت لره استناد ایتمه لی اولاردی. اوزمان، تصادفا بیرنچه نفر کنج آذربایجانلی تاپیلدی. سانکی دکتر خازاده شفقده اونلارین سیراسیندا ایدی. بیز متولینن یانینا گیتدیک. بیزه دیدیلر که مزارین داشی بیرین سطحیندن یاریم آرشین اوجا اولموشدور. متولی بیرچوخ بهانه لر گتیردیکن سونراسوز ویردی که، مزاری اولکی وضعیتده اولدیغی کمی ییندن بنا ایلده جک. بیرنچه گوندن سونرا گلدیک، دوغرودان دا اونوز سوزونه عمل ایتمیشدی.

اوزون ایللرئوتوب کچدی. قصر قاجار زندانین دمر بارماق قلازی و اوجا دیوارلاری ائله محکم بیر مانعه ایدی که، منئوز قوللاریملا اونلاری قریب عزیزلریمین مزارینی زیارت ایتمکه قادر دگیلیم. بومحرومیت ۱۱ ایل دوام ایتدی. کاشان سورگونوندن قاپیدان زمان یئنده ئوزومی بو کچیک حیطه چاتدیردیم. اوزمان یئنده مزارین داشینی همین ایندیگی وضعیتده گوردوم. دیمک، اونی یئنده حیطین سطحی ایله مساوی ایتمیشدیلر که، اوزرینده کی اثرلر تزلیلکله محاولوب گتسین. تبریزده، سردار ملی نین قارداشی، خادم ملی حاجی عظیم خانلا صحبت زماننی بئله بیر فکره گلدیک که، سردار ملی نین مزاری تبریزه کوچو- رولسون. حاجی عظیم خان دیردی که، جنازه تهراندا امانت قویولموشدور. معلوماتی و اعتمادلی آدمالاردان شاپلان آقای ممقانی نین ده فکری بئله دیر. بوگون همین موضوعدا بحث ایتمک ایسته میرم. بیر ایرانلی نین نقطه نظریندن تهرانلا تبریز آراسیندا تفاوت اولایلمز. لکن سردار ملی اگر حقیقتده بوایشی لازم بیلیمسه مطلقا اونا عمل اولونما- لیدیر. بوندان علاوه مزارین حاضرکی تاسفلندیریجی وضعیتنی ممکن قدر تئز بیر زماندا دگیشمه لیدیر. بورا تاریخی بیر یئر دیر. ایرانین گله جک کنج لری بوردایا تمیش شخصی تانیمالی، اونون مزاریندان شفامت درسی، اخلاق، وطن پرورلیک و آزادیخواهلیق درسی آلمالیدیلر. عین حالدا، ستارخانین ایوی ده ممکن قدر تئز بیر زماندا آزادلیق موزه سیند چئوریلمه لیدیر. سردارین اولادلاری آغیر معیشت شرایطی و احتیاج اوزوندن بواویو ساتمیشلار. من سردارین قارداشی ایله بو حقه ده چوخلو صحبت ایتدیم. اودیدی: بیزچالیشا- ریق که، ایوی ن تازده صاحبی اونی، قدیمده اولدیغی کمی ییندن تیکدیرسین. ایشیت- دیکیمیزه گوره، سردارین ایوینی ارتجاع چیلار انتقام اوزوندن خراب ایتمیشلر. سردارین عائله سی ده چوخ آغیر شرایطه یاشا بیر. اونون ایکی قیزینا دولت طرفندن آیدا اون- اون بیش تومن پول ویریلیر. رشادتلی بیر آدمین عائله سی ساده نهاریمکی ایچون کفایت ایتمه یین بویول ایله یا شمالی وئوز بویوک آتاسینین آبرو و حرمتینی حفظ ایتملی دیر. بو وضعیتنی شرح ایتمکده مقصدیم هئچده بوش و قوری اورده ک یا نالیق گوسترمک دگیل. منیم عئیمده چه ستارخانین ایوی تاریخی بیر یئر دیر. اورادا وقتیله بویوک بیر نوشته رهبرلیک ایدن فرقه نین قرارگاهی یئرلشمیشدیر. بواویو تازادان تیکدیرمک لازم دیر. ستارخان و مجاهدلره عاید بوتون شئی لر، هابئله او وقتکی توپ، تفنگ و سایر سلاحلار بو ایوده ساخلانملا لیدیر. مشروطیت دورونون خطابه لرینی، بیاننامه لرینی مکتوبلارینی شکل- لرینی ده تاپماق لازم دیر. بونلار جانلی تاریخی سندلر دیر. همین سندلر توپانمالی و محافظه اولونمالیدیر. بوائله بیر عادی ایشیدیر که، بوتون مترقی ملت لرین معارف اداره لری طرفیندن.

باشقالارینین دخالتی اولمادان، حیاتا کچیریلیر. بیزیم حقیقی معارف ناظرلیکیمیز اولمادیغینا گوره ئوزوموز تشبث گوستریب بوایشی حیاتا کچیرمه لی بیک. قیسا آچیلیش نطقى عوضینه بیرساعت سیزین وقتینیزی آلدیغیما گوره چوخ عذر ایسته ییرم. من هئجده ادعا ایتمیرم که، بو بیرساعت عرضینده سردارملی قارشی سیندا کی بورجومی لازمیجه یئرینه یترمیشم، شبهه سیز سردارملی نین آدی مشروطه حرکاتله بیرسیرادا چکلیر. بوننهضتین اهمیتینی بیرساعت عرضینده شرح ایتمک اولماز. بورادا مقصدیمیز ستارخانین بویوک آدینی تکرار ایتمک اولموشدور. عزیزئولکه میزین آدی ابدی یاشادیغی کیمی، ستارخانین آدی داهمیشه قالاجاق و یاشایاجاقدیر.

یاشاسین سردارملی نین بویوک آدی!

یاشاسین ئوز لرینی آذربایجانین غیرتلی قوجامان مجاهد لرینین وارثی حساب آیدهن

ایرانین گنج آزاد سواهلاری!

«آزیر» غزه تی، ۱۹-۲۶ مرداد ۱۳۲۳ ه.ش.، نمره ۱۷۷-۱۷۹

www.iran-archive.com

آزادلیق جبهه سینین ایاتی شوراسی طرفیندن تبریزده کی فردوسی مکتبی سالونوندا تشکیل اولونموش ییتینجاقدانطق

منبیر تبریز نمایندهسی کیمی دکیل، آزادلیق جبههسی نمایندهسی کیمی تبریزه کلمیشم. بوناگورده اعتبارنامه سین (۱) ردایدیلمهسی بارهده صحبت ایدهجگیمی کوزلمه سین. اعتبارنامه سین رداولونماسی منیم سیاسی مبارزه سین معین حمه سینی تشکیل ایدیر. اوناگورده بو حقهده صحبت ایتمک ایسته میرم. حتی نظرده توتوشدوم که، یای فصلینده تبریز سفر ایدهم. ایسته میردیم بئله بیر سوز چیخار سینلار که، پیشه وری، اعتبارنامهسی ردایدیلدیکی ایچون تبریزه کلمیشدیر. بونلار بیر کنار ادرسون. ایندی گوره که ییتنه حاله ایقو هارایا کیدیریک.

بوگونکی وضعیتیمیزین کوکلری اوزاق کچمیشله گئدیب چخیخیر.

۱۳۲۰-نجی ایلین شهریور آییندا باش ویرمیش حادثه بیزی غافل گیر ایتدی. خلق بو حادثه دن کونلی ایسته دیگی کیمی، لایقینجه استفاده ایده بیلمه دی. شهریور دن سونرا دیکتاتور قاچدی. لاکن دیکتاتور لوق دستگانی آرادان گیمه دی. دیکتاتورون استفاده ایتدیگی دولت ماشینی اولدیسی کیمی یئرینده قالدی. دیگر طرفدن خلقین زمانلایبیرسیرادا ایره لیلمه سین و ترقی کاروانی ایله هماهنگ اولماسینی ایسته سین. آداملاری زندانلارین بوجاقلاریندا، زهر یئدیتمک و آمبولار وورماق یولله محو ایتدیلر. قانلارینی ایسه، آغیر زنجیرلر آلتیندا ساخلادیلار. نتیجه ده شهریور حادثهسی زمانی خلق همین ترقی پرور و آزاد بخواه آداملار دن استفاده ایده بیلمه دی. بوندان باشقا، آزاد بخواهلیق سابقهسی اولان آداملارین بیر عده سین ارتجاع ئوز طرفینه جلب ایده رک ئوز منافعینه اویغون صورتده بیرسیرا وزیرلیک و رئیسلیک پستلارینی اونلارا تاپشیردی. شهریور حادثهسی قارشینا چیخدی. لاکن یالئیز بیر آدامین مقصدلرینی حیاتا کچیرمک خاطرینه دیکتاتور لوق اساسیندا قورولموش دولت ماشینی داغیدیلما دی. شهریور دن سونرا دیکتاتور لوق قورولوشونون آزاد بخواهلار و ملی تشکیلاتلار اوزرینده کی تضحیقی اوقدر گوجلاییدی که، حزب توده ایران تشکیل اولونان زمان ئوز مرئوسیه سین تهراند چاپ ایتدیره بیلمه دی. او ئوز مرئوسیه سین نیا ت تبریزده چاپ ایتدیریب تهراندا نشر ایتمک مجبور قالدی. دیکتاتور لوق آبارتیندا ان کیچیک دکیشیک لیکه بئله یول ویرمه مک ایچون دولت، غزه ت امتیازی ویریلمه سیندن بویون قاچیریدی. ارتجاعچیلار مطبوعاتین ملی بیر قوه اولدیغینی، دیکتاتور لوق اصول-اداره سینین کوکلرینی لر زده سالان بیر قوه اولدیغینی باشا

۱- ایران ملی مجلسی نین ۱۴-نجی دوره اجلاسی طرفیندن وکیل لیک اعتبارنامه سینین رداولونماسینا اشاره دیر.

دو شوردولر. اقتصادی بحران، هابثله محاربه نتیجه سینده تورنمیش جتینلیکلر اوزوندن ئولکه اهالیستین معین حصه سی اقتصادی مسئله لرله دهاچوخ ماراقلانیری. دیگر طرفدن ئولکه ده باش ویرمیش آجلیق، باهالیق ایرانلیلارین دیگر حصه سیندی ده اجتماعی فعالیتلردن آیریمیشدی. بولانلیق سودان بالیق توتماق ایستین پول پرست، پرینسپ سیز آداملار آذایخو اهلارین ایره لیلمه سی یولوندا بویوک شانه یه چؤریل- میشدیلر. بونلار ئوز لرینین چوخ کچیک مقصدلری خاطرینه، شخصی استفاده لر ی خاطرینه، وزیرویا وکیل اولماق خاطرینه اساس و پایه سی اولمایان دستلرو و جمعیتلر دوز ملتدیلر. یژدن گوبه لک کیمی چیخان بو دستلر ترقی پرور و آزاد یخواه فرقه لرین انکشافی و ایره لیلمه سی یولوندا مانده یه چؤریلدیلر. بو پرینسپ سیزو مقصد سیز دستلر خلقی چاشدیری. آداملار هانسی طرفه میل گوسترمکی، هانسی دست یه قوشولماغی آیرداید بیلیمردیلر.

کنج لریمیزی معین درجه ده اغفال ایدی، اونلارین آذایخو اهلیق اوغرونلار مبارزه یه قوشولمالارینا مانع چیلیک توره دن دیگر عامل لردن بیری ده، آلمانلارین موقتی غلبه سی ایدی. بو «غلبه» بعضی کنج لرین کوزونی قاما شدیر می شدی. بعضی کنج لر ایسه آلمانلاری بیز نوع سوسیالیست حساب ایدیر دیلر. من ئوزوم زنداندا اولارکن، بعضی لرینین سوسیالیزم ایله ناسیونال سوسیالیزم مفهوملارینی بیر-بیرینه قاریشدیردیتلارینا شاهد اولمو شام. من اونلاری چوخ دا تقصیر لندیر میرم. اونا گوره که، ایگرمی ایل مدتینده ئولکه سیزین اطرافینا اوجا و قالدین حصار چکه رک، خلقین سوسیالیزم، ناسیونال سوسیالیزم و فاشیزمین حقیقی معنلارینی باشادوشمه سینه مانع چیلیک توره تمیشدیلر. آلماندا چاپ اولونموش کتابلار و سایر مطبوعات ئولکه دا خلینده کنیش مور تبه ده پاییلر. فاشیزم ایرانلیلارین کوزونده باشقا جور جلوه لندیر یلیدی. بوتلیغاتا اویان آداملار هیتلر حکومتینین ماهیتینی باشا دو شمور، اوتون آروپا لباسی کئیدیر یلمیش رضاخان حکومتینه اوخشار بیر شئی اولدیفینی بیلیمردیلر. کنج لریمیزدن بعضی سینین باشادوشمه دن هیتلرین موقتی و اساس سیز غلبه لرینه مفتون اولما سی بیزیم ایچون بیر بلا یچؤریلمیشدی. بوایشن اونلاری سیاسی و اجتماعی مبارزه دن ده کنار ایت می شدی. مثلا بعضیلری تاریخین آیری-آیری شخصلر طرفیندن، یعنی آلمان تاریخینین هیتلر، ایتالیا تاریخینین موسولینی و ایران تاریخینین رضاخان طرفیندن یارادیلما سینی ادعا ایدیر دیلر. اونلار بوفکرین بوش و اساس سیز اولدیفینی تاریخین خلق کتله لری طرفیندن یارادیلدیفینی بیلیمردیلر.

معلومدور که، هئچ ده دیکتاتورلار دوزلمک یولو ایله تاریخین جریانینی دگیشمک ممکن دگیل. خوشبخت لیکن یوخاریدا قید ایتدیگیمیز پرده لر بیر تیلدی. ایران خلقی، خصوصیه ضیالیلار «ایلدیریم سرعتلی هجوملارین» محاربه نین مقدراتینی حل ایده بیلمه یه جگینی باشادوشنور.

بعضی لرینین ده سیاسی جریانلار اقوشولما سبب بیر سیرا گوبچی و غرضلی آداملار طرفیندن یایلان شایعه لر ایدی. مثلا بئله شایعه لر یاییر دیلار که، متفق لر ایران تور یا قارینی اشغال ایتمک فکرینده دیرلر. ایران بارده اراضی نقطه نظرلی واردیر. لاکن، «ملت لرین تعین مقدرات حقوقینین» هم آتلا نتیکا خارتاسی، هم ده تهران و کریم گونقرانسلاری طرفیندن تصدیق ایدیلمه سی، فتنه کارلارین شایعه لرینی پوچا چیار تندی. بیز متفق لرله ائله بیر وقته مقاوله باغلا دیق که، فاشیست قوه لری آرقا آخزر دنیزی یاخین لیتلارینا چاتاراق ایران و شرق ئولکه لرینی تهدیبا ایدیری. بیز غلبه چالماق خاطرینه بوتون بولاریمیزی

متفق لرین سرانجامینا ویردیک. داخلی سیاست ساحه سینده دوز دورکه، بویوک آدیملار گوتوره بیللمه میمشیک. لاکن، آزادیخواهلارین، هابئله آزادلیق یولوندا مبارزه ایدهن مطبوعاتین فعالیتی سایه سینده خارجی سیاستده بویوک موفقیتلر قازانمیشیق. بونلاردان بیریاوچ طرفلی مقاله امضالانماسیندان، دیکری ایسه، هیتلر آلماناسی علیه نه محاربه اعلان اولونماسیندان عبارتدیر. متفق لرین بیزیم تورپاغیمیزو استقلالیتیمیز حقیقده پیس نیتده اولدوقلارینی ادعا ایدهن آدمالاری من جاھل و نادان حساب ایدیرم. بیزیم صلح تیمیز متفق لره یاردیم گوسترمکده دیر. بونی بیزیم منافعیمیز طلب ایدیر. اگر وطنیمیز له وحشی هیتلرچی اشغالچیلارین آراسیندا رشادتلی قیزیل اوردونونو سوووت اتفاقی خلقلرینین سینهلری بویوک بیر قلعه کیمی سدچکمه سه ایدی، بوگون همین تبریز شهرینن اثر علامت بیئله قالمادی. بیزیم اخلاقی وظیفه میز، انسان پرورلیک حسلریمیز طلب ایدیرکه، قیزیل اوردونون پارلاق غلبه لرینه اوره ککن سئوینک!

متفق قوشونلارین ابره لیله مه سی ایله علاقه دار اولراق خلقین آیلما سیندان و ملتین آزاد اولماغیندان قورخو یادوشنلر آزادلیق حرکاتینین قارشیسینی آلماتق ایچون ترقیبورور و آزادلیق سئون آدمالارین معین حصه سیننی ئوز اطرافینا توپلاییب، حزب توده ایرانین انکشافینا مانع اولماغا و یوباره ده ینی تدبیرلر حاذیرلماغا چالیشدیلار. اولنلار پاره سی اولمایان حزبلرو واسطه سیله بیرایش گوره بیللمه دیکلرینی باشادوشه رک آزادلیق حرکاتی و نهضت لرینین قارشیسینی آلماتق ایچون بیراوج نهران مرتجع لرینین ایله، وقتیله دولت چئوریلشی یاراتماقلا «هایکوی سالمیش، فتنه کار بیرادامی، یعنی سیدضیاء الدین طباطبائی تهرانا کتیرمک ایسته دیلر. نهایت او، سلام ملو اتل تهرانا کتیریلدی. ارتجاع چیلار بوتون ایرانیلارین سیدضیاءنی قارشیلایا جاقلارینی گوزله پیرو ایدایدیردیلرکه، حکومتی اونون ایله تاپشیراجاقلار. لاکن، ایران خلقی نه اینکه سیدضیاءنی قارشیلامادی، بوندان علاوه سایز حسابیز میتینگو کونفرانسلار تشکیل ایتمکله اونانفرت بسله دیکینی بیلدیردی. ایران خلقی سیدضیاءنی ماجراچی و عوام فریب بیر شخص کیمی تانییر. بونا گوره ده، سیدضیاء ئوز مقصدلرینی حیاتا کچیره بیلمهدی، آرتیق خلق ئوز سعادتینین ملی تشکیلاتلار الینده اولدیغینی درک ایتمیشدی. بونا گوره ده او، «نابغه» آدلاندریلان سیدی قارشیلامادی، سیدایسته بیردی که، قیزیل اوردونون محبوبیتینن، سوووت اتفاقینین معنوی نفوذوندان استفاده ایتسین. بونا گوره ده، فلسطیندن ایرانیا یولا دوئمزدن اول یازدیغی بیاننامه سینده قید ایتمیشدی که، «من سوسیالیست بیر حکومت یاراتماق و تورپاقلاری بولوشورمک مقصدی ایله ایرانا گیدیرم». شبهه یوخ که، بوم ایران ملتینی، هم ده سوووت حکومتینی آلماتماق خاطرینه ایدی. لاکن، نه ایران خلقی، نه ده سوووت حکومتی بو حیل لره آلمانمادیلار. ایرانین آزادیخواه و ملی قوه لری اونون علیه نه قیام ایتدیلر. اونایدیلر؛ سز همان آداسان که، وقتیله مشروطه و ملی حکومت علیه نه چئوریلش یارادیب قانون اساسینی تاپدالامیشدین.

سوووت حکومتی ده سیدضیاءنین سوسیالیست حکومت یاراتماق و تورپاقلاری بولوشورمک فیریلدقلارینا ایانمادی. او ایرانین داخلی ایشلرینه قاریشماق و سیدضیاءیا حمایه گوسترمک کیمی ایشلردن چکیندی.

سید یوخاریدا قید اولونان حیل لره بیرایش گوره بیللمه یه چکینی باشادوشو کده، عواملارین جهالت و خبرسزلیکینن استفاده ایتمک ایسته دی. بونا گوره ده پاپاق قویماق، چرخاب ئورتمک، مکتبلری باغلاماق و سایر بو کیمی صحبتلری اورتایا آتدی. بورا دادا او

سوفیتسمیزلیکه اوغرادى. سونرا کوچرى طایفه لرى تحريك ایتمك، خانلار و فئوداللاردان استفاده ایتمك فكرینه دوشدى. مادی و سائط توپلاماق ایچون ساعد و میل سپونون كومگی ایله بیرسیرا فیریلداقلارا، تجارت حقه بازلیق لارینا ال آتدی. گرکاندا باش ویریمش زلزله دن ضرر کورنلره «گومك» بهانه سیله معین مبلغ بول الده ایتدی. بو بولالارین هامی سینی ئوز بیچاق چکن لرینه و باشقا فتنه سفاد تورتمه ایشلرینه صرف ایتدی. رشید یاندان آلینان دو ققوز یوزمین متر پارچا و گله داریدن آلینان چوخلی ایلیک مسئله سی ده هامی با معلوملور. ظنیمجه بونلاری ایضاح ایتمك لازم دگکیل.

آزادلیق جبهه سی مسئله سینه گلدیکده قید ایتمه لی یم که، من همین جبهه نین بیر نماینده سی کیمی تبریزه گلمیشم. بوجه چوخ گنیش و گوجلودور. ایندی مرکز ده و ولایتلرده نشر اولان غزه تلرین اوتوز بیسی همین جبهه نین عضوی ساییلیر. بوتون آزادیخواه لاردان خواهش ایدیرم که، ئوز منفی منسوبیت لرینه باخما یاراق آزادلیق جبهه سینه قوشولسونلار و بو بول ایله آزادیخواه لارین سیرالارینی داها دام حکم لندیر سینلر.

قیزیل اوردونون تشکیل اولونماسینین ایکیرمی یددینجی ایله ونومی یاخینلاشیر. آرزو ایدیرم که، شهرین بوتون اهالیسی همین طنطنه لی ایله ونومونده صمیم قلبه شرکت ایده جکدیر. بیزیم آزادلیقیمیز، بوتون دنیانین آزادلیقی، خصوصیه قیزیل اوردونون غلبه سینه باغلی دیر. حاضرکی محاربه نین جریانیندا قهرمان قیزیل اوردو مثل سیز فداکار-لیقلاری و ویردیکلی قربانلار بیاسینا بوتون دنیانی فاشیست اسارتیندن خلاص ایتمیشدیر. بیزیم عزیز وطنیمیزده، قیزیل اوردونون غلبه لری نتیجه سینده، محاربه نین ضرر و دهشت لریندن قورونموشدور. من اینانیرام که، تبریز اهالیسی بو بویوک طنطنه ده صمیم قلبه، بوشهرین آدینا لایق بیر شکیلده اشتراک ایدد جکدیر. (سورکلی آلتیشلارا).

«آزیر» غزه تی، ۱۵ اسفند ۱۳۲۳ ه. ش. نمره ۲۵۷.

آذربایجان دموکرات فرقه‌سی تبریز شهر تشکیلاتی کونفر انسیمه

بیرینجی جلسه سینده نطق

«کنکره نین تاپشیردیغینا گوره ایالتی و ولایتی انجمنلرینی آجماق بیزیم انمه وظیفه لریمیزدندیر. بونا گوره کونفرانسا حاضر اولان فرقه نماینده لرینین بو قسمتده هرگونه پیشنهادات و سؤواللاری وارسا سویله مکه حقلی دیرلر. بیز بو کونفرانسین انجمن ایالتی و ولایتی حقینده توتولان تصمیمینی مرکزی کومیتیه گزارش ویریب اونون نظریه‌سی ایله حیاتی کئچیره جه بیک. انجمن ایالتی و ولایتی قانون اساسی موجبینجه، همان قانونیکه مرکزی حکومت اونا تکاء ایدی بیدیر، بیزیم قانونی حقیمیزدیرو کیمسه اونون قاباغینی آلساقون اساسیمه خائن سایلاجاق دیر. بوقسم شخصلر علیینه مبارزه آپارماق عموه ایرانلیلارین وظیفه سیدیر.

بیزیم بو قانونی تقاضا سوزا تهرانین ساتقین روزنامه لری مین چوره بهتان آتماغا جان آتیرلارو ائله تبلیغ ایدی رلرکه، گویا بوسیله ایله تجزیه فکرینده بیک. لاکن اونلاری بیلمله لی— دیرلرکه، انجمن ایالتی یا مختاریت داخلی، تجزیه دیمک دگیلدیر. بیز ابدی اولاراق بو فکرده دگیلیک و ایرانین هر بیر ایالتی ده انجمن ایالتی تشکیل ویرمکه حقلی دیر. تهران بیزه ایراد ایدیرکه، نییه آذربایجان بوقسمته قاباغادوشوبدور. بوسؤوالین کودگان، اولماغی هامی باملوم دیر. بیز فقط اونلار ایدیریک؛ اگر آتائین بیر اوغلی تنبل و اویبری اوغلی زیرک اولسا، آباکره ک زیرک اوغول بوعلته که اویبری قارداشی تنبل دیر، ئوز زیره کلیگیندن ال گوتوره؟»... انجمن ایالتی و ولایتی تعجیلی صورتده انتخاب و تشکیل اولدوقدان سوزا بیز مجلس شورایه ئوز وکیللریمیزی سئجه جه بیک. اکثریت وکیللرین خاتمانه اقدامی بیزی ئوز قانون اساسیمیزی حفظ ایتمکدن منع ایده بیلمز. مشروطیت قانونوندا نجه که، انجمن ایالتی و ولایتی تعطیل بردار دگیل، پارلماندا تعطیل بردار دگیلدیر. قانونی وضع ایدن لر بو قسمته بقدری دقیق اولموشلارکه، عمری قورتاران مجلس تعطیل اولدیغی کونون آرخاسی کون گره ک تازه مجلس افتتاح اولد. اونلارکه، مشروطیتی تعطیل ایتمک فکرینده دیرلر، وطنه ملتته نسبت خائندیرلر. ملت ئوزی—ئوز قانون اساسیینی حفظ ایتمک مجبور قالیب و بونا گوره ده بیز ئوز پارلمان وکیللریمیزی سئجه جه بیک. قوی تهران اونلاری قبول ایتمه سین. بیرده مرانامه موجبینجه وکیللریمیزین تعدادی گرک اهالینین آن—چوخلیغی ایله متناسب اولسون. بو قسمتده آذربایجان حقینده کچن دوره لرده اجفاف ایدی لر. بیز نفوسوموزین تناسیله گرک ۴۰ نفردن زیاده وکیل انتخاب ایدمک و بئله ده ایده جه بیک... تهران حکومتی آزادیخواه روزنامه لری باغلا دیقدان سوزا مرتجع ساتقین روزنامه یازانلارا حتی کومک ایتمکدن

خوددارلیق ایتمیر. بو واسطه ایله تهران خلقیمیزین وجوانلارین فکرنی زهرلک فکرنده دیر. بیرملتین بیرچوخ قسمتینین بوبارده اولان مراجعتلرینن که، تهرانین اقداماتینین قاباغیندا تهران روزنامه لری بورا داتحریم اولسون، مرکزی کومیتیه گزارش ویره جیک آقالاریلمه لیدرلر که، ایران ملتى عمومیتله احجافات و تعدیات علیهینه قیاء ایدیب ئوزقانلارینین بناسینه تمام اولان قانون اساسی لرینى حفظ ایتمکه چالیشیرلار. ایران خلقی بوبارده حقلی دیر. نجه که هامینین اطلاعی وار کچن دوره ده اولان اجحافلاری کیمسه اونو تمایبیدیر.

کچن دوره ده ایران خلقینین چوخ قسمی مرکزی دولتینو اونون شهرلرده اولان نما-ینده لرینین فشار و ظلموندن قورتولماق ایچون ئوز وطن لریندن قاچیب ئوز که دولت لره پناه آپاریر دیلار.

ایگرمی ایل گذرنامه سینى استانبولدا، یاخود قفقازدا نطاقتله حفظ ایدیب ایران تبعه سی اولماغینا فخر ایدهن ایکیت اوغوللاریمیز دولت مامورلارینین فشاری نتیجه سینده حتی افغان دولتینه کیمی پناهنده اولدولار.

تهران بو وسیله ایله ینده ده او بساطی تازا امامق فکرنده دیر. اگر ملت بوگون ئوزونی نجات ویرمکه جهدا یتمه یه، اومنحوس دوره دن بدتری قارشیمیز دادیر. بونا کورده گر که هاسی متحاذلم و اسارت زنجیرلرین قیرماغا چالیشاق، تازادان ملتیمیز ئوز که لره پناه آپارماسین.

«آذربایجان» غزه تی، ۱۰ ابان ۱۳۲۴ هـ. ش.، نمره ۴۲.

۱۳۴۴ نجی، ایل دی آیینین ۲۸-ده فردوسی مدرسه سی سالونوندا، تبریز شهرینین مختلف طبقه لرینین یغینجاغینداکی نطق

جاری مسئله لر اجازه ویرمه ییب که، ملی حکومت تشکیل اولاندان سونرا وضعیت حقیقده خلقه اطلاعات ویریلسین و خلق بیلسین که، بیزیم قاباغیمیزدا دوران ایشلرنه دیرو نه ایشلر گورولموشدور. امیدوارم که، تئزلیکله ملی مجلسیمیزین ایکینجی اجلاسی باشلاناجاق. نماینده لر اطرافدان بیغیب گله جک لر و خلق انجام اولموش ایشلری بیله جک لر.

بیزیم باشلادیغیمیز ملی مبارزه ده تقریباًشش آیین ایچینده بویوک ایشلر گورو- لوبدور. اوفکرلر و آرزولار که، دانیشان و قنده چوخ اوزاق نظره کلیردی شش آیین ایچریسینده ایده آل صورتدن چیخیب و عملی اولوبدور. ایندی آذربایجان خلقی ئوزی ایچون بیر ملی حکومت و ملی مجلس وجوده کتیرمیشدیر.

بیز چوخ تاریخی گونلر کچیرمیشیک و بنده تاریخی گونلر کچیرمکده بیک. بیر خلق که، ئوز آنادیلینده دانیشماق اختیار یوخ ایندی منتظرایدی که، توراندان لایقی نالایق بیر آدام کلسین. اونى اداره ائله سین، اختیارین ئوزالینه آلمیشدیر.

گله جک نسل خوشبخت و مسعود یاشایاجاق تاریخی گونلری ضبط ایده جکدیر.

بیر آق قاپاق قاباغیمیزدا بیر وظیفه دورودی، اوداقان توکمه دن حکومتی خلقین اینه ویریب، استبدادی آرادان قالدیرماقدان عبارت ایدی. ایندی بیز موفق اولموشوق. آیری یئرلرده بیله موقلمرده حکومت ماشینى سینار. بیز بو حکومتی تشکیل ویرنده قاپاکی ماشینى تامیله سیندیریب کناره آتمادیق. بو ماشین خلقین گوز یاشلاری اوستونده قورولوب طفیلی کیمی یاشایاردی. زور کولوق و قانون سوزلوق اونون ایچینده ایدی. یوزلجه باجیلاریمیزی واقوامیمیزی انسانلار اینزه مهین ایشلره سوق ایده ن اوغورلوق، یالانچیلیق و تیغوس وجوده کتیره ن محض او ماشین ایدی. بیز او ماشینى آلدیق، او ماشین بیزیم ایسته دی کیمیزی یئرینه کتیره بیلمز.

بیز نه ایسته ییریک؟

بیز ایسته ییریک که، خلق سوادلی اولسون، وجدانلایاشاسین، خلقین بهداشتی وصحتی تامین اولونسون، شهرلری اشاماغا یارار بیر حال کلسین، خلقین تامین آتیسه سی فراهم ایدیل- سین. بو او شئی دیر که، همیشه بیزی دوشوندورور و ناراحت ایدیر. بو ماشین بیله ایشلره قادر دکیل، امانیله مک؟ بیز بونی بیردن آتا بیلمه ریک. علتی بودور. که، خلقیمیز بویکمی

وصعه آماده دگیلدیر. ایندی اگریز فرقه سیز تشکیل ایدیلنده ویردیگی وعده لری یاخشی عمل ایله بیلیمیریگسه، بواشکال لار قاباقدا واردير. من بیرروز نامه چی اولوغوم ایچون تمام اداره لرین نقص لرینه آشنا اولموشام. کچن اداره لر خلقی اینجیتمک منظوری اوستونده غورولوبور. بیزو اداره لری اصلاح ایدیب دگیشدیرمه سک موفق اولا بیللمه ریک. بیز اولینجی قدمده تشکیلات یولوايله داخل اولوروق. اشخاصین تقصیری یوخدور. اولار بیز بیچ ومهره کیمی دیرلر. بیز ایسته ییریگ که، خلقی حکومت ایشلرینه دخالت یره ک.

اوناکوره ده بیرینجی نوبه ده انجمنلر تشکیلی یولوايله باشلامیشیق و اونى چوخ آشاغیدان بویوکن باشلامیشیق. بیز دیمیشیک؛ قوی خلق انجمنن باشلا سین و او انجمن ایله بویوک احتیاجینی تامین ائله سین، ویریلن مالیاتی تعیین ایتسین و اونون حریفنده نظارت ایتسین. بو نظارت آشاغیدان باشلانیر و یوخاریدا فرماندارلیقا، خشدارلیقا و مجلس ملییه یتیشیر.

بویوگونلوك ایش دگیل، ولی تئزلیکله عمله کله جک و بو وسیله ایله خلقی اینجیتمک ایچون وجوده کلن اداره لر اصلاح ایدیله بیلرو اشخاصی دگیشدیرمه که احتیاج قالماز.

بوناکوره دولت بو ایشه چوخ اهمیت ویریر. کرک کلن بهمن آیینین ۵-نه قدر انجمنلر تشکیل تاپاو حکومتین پایه سی دوزه له. چونکه انجمنلر دولتین پایه سیدیر. بو قاباغیمیزدا دوران بیرینجی مسئله دیر. من مخصوصا توجهیزی بونا جلب ایدیرم. بئله فکر ایدیلمه سین که، بونلار کچن مامورلارین تایی دیرلار، او بیریسی لرین یئرینه کچمک ایسته دیلر ایسه کئچدیله قورتولدی.

بیز خلقی آلداتمیریق. بیز اول انجمنلری ایسنه ییردیگ. تهران حکومتی بیزیم تقاضا- لاریمیز ایله مخالفت ائله دی. الیمیزه کچن مدرکلر نشان ویریر که، تهران حکومتی آخیرینجی دقیقه قدر آزادیخواه لاری توپا، گولله یه باغلاماق امرینی ویریدی. بونلار خامیسی نشان ویریر که، تهران حکومتی نوز و رضا ورغبتی ایله بیر قلم آزادلیقا طرف کورتورمه حاضر دگیلدی. بیز بیر قدرت وجوده کتیردیگ و آزادلیغی آلدیق. اما آزادلیغی آلماق کافی دگیل، اونى حفاظتیمکه بیر قوه لازم دیر. بیز او قوه نی یاراماغا باشلامیشیق. ائله قدرت که، دنیا دا هئچ قوه اونى آرادان آبارماغا قادر اولماسین. بو قوه خلقه متکی اولماق قوه سیدیر. ملتده متکی اولان دولت همیشه یاشاییر. سویس دولتی و ایرلند دولتی بو قدر تین بیر نمونه سیدیر.

بیز بو قوه نی یاراتمیشیق. تهران حکومتی بیزی آرادان آبارماغا چالیشیر. اگر دولت ملتده متکی اولماسا، نوز تدبیرین برینه یتیره بیلمز. بیز نوز موزه متکی اولموشوق، هئچ بیر کیمسه تین امری آلتیند ایاک ماغا حاضر دگیلیک. بیز حکومتیمیزی حفظ ائله مک، نوز موزی اداره ایتیمکه لیاقتیمیز وار دیرو نوز موزی ده اداره ایده جه ییک. (شدتلی آلتیمشلار). نوز موزه مخصوص قانونلار یاراداجاغیق. بیز بولوك لاردا انجمنلرین انتخاب تینا باشلا- میشیق. بو انتخابات کلن آیین بشینه قدر انجام تاپاجاقدیر و اونجمنلر تمام ایشلرده نظارت ایده جکلر.

شهرلر مسئلهسى

بلوكلاردان سونرا شهرلر مسئلهسىدير. شهرلرین آباد اولماماسى بيزه باشى اشاغى ليق گتيره بيلر.

۸۰۰ مين جمعيتى اولان تبريز ايندى خرابه و كئيف بئر حالدادير. جمعيتى ۲۰۰ مين نفره تقليل تاپيب. گرگ شهرمیز آبادولا. قاباقكى حكومتلرده يملك سياستى وارايدى بوقدره اى-كويدن سونراكه، اكر تبريزين ايكي خيابانى آسفالت ايديلسه آزادى خواهلا آرادان كيدرلر، تبريزين آسفالتى ايچون تهران ۴۰۰.۰۰۰ تومن آقاى طباطبائى يه حواله ويريردى، اودا حواله، نه پول.

تخمين اولديغينا گوره، تبريزين بويوك خيابانلارينين و اغزالا قدر بويرنجه فرعى خيابانين آسفالت ايديلمهسى، سويوللارينين سمنت ايله اوستى ئورتولمدهسى ايچور ۱.۲۰۰.۰۰۰ تومن خرج لازمدير. ۱.۲۰۰.۰۰۰ تومن تيريزده هئچ كس حسرايتمه در ييفيلير. نمونه ايچون گارازلاردا بيكارقالميش اوتوبوسلار شهرده ايشه باشلاميشلار. خلقيين راحتليگيندن علاوه گونده فقط بويول ايله بلديه يه ۶۰۰ تومن ۱۰۰۰ تومن قدر عايد اولور.

شهرين عوارضى ده عايدئيرى دير. كچن حكومتلرين اجافلارى آرادان گوتوروله- جكدير. عوارض ييغماقدا هئچ كسه تحمیل اولونماياجاق، فقط بيز آن فداكار ليق ايسته يير چونكه گذشت ائله مهين، فداكار ليق ائله مهين بيرملت هئچ يئره يتيشمز. دعوا وقتينده گوردوك كه، انگليس ملتى و شورالار اتفاقي چوخ زحمتلره تابلاش- ديارلو فائق ده اولولور. مكننديبو مالقاتلار نظره چتين گلسين. شايد بويرينه ده ظلم اولموش اول. اما بويون زندگان ليق سطحينى بوخارى كئيرمك ايچون گرگ كومك ائله مك شهرلر يميزين آبادلغى اوستونده دولت بويوك تدبيرلر گورمكه دير. شهرلرين آبادلغى خلقى ناخوشلوقدان، داو پولى ويرمكدن و تيفوسدان نجات ويره.

بونا گوره ده شهرانجمنلرينه اهميت ويريريك. كچن دولتلرده بوانجمنلر دولتين ييه شهبهسى حالينا كلميشدى. خلق طرفيندن انتخاب اولموش ۴ نفرين ايچيندن وزارت كئوش، ئوز ايسته ديكلرين انتخاب ايديردى. بيز چاليشديق كه، انجمنلر قانونى كاملا اصلاح اولسون، دموكراتيك بيرحالا دوشسون، دولتين دخالتى اولمادان شهرين ايشينه يتيشسين. چونكه بودولت ايشى دگيل، بوخلقين ئورونه مربوط اولان بيرايشدير. شهرين اهلى گرگ ييب خانواده كچمى ئوز ايونى آباد ائله سين و سئجديكى نماينده لر وسيله سى ايله ايشده نظارت ائله سين. شهردار ليغيمز عايدى وضعين اداره ائله مك ايچون اون تومن پول تاپميردى. عضولى حقوق سوز قالدرديلار، ياشته حقوق آلبرديلار. ايندى بويوك بيرايشه و آسفالت مسئله سينه باشلاميشدير، هواسوي قلوغى جهته آسفالتين باشلانماسى بهارامو گول ايديليب، اما ايندي دن داش توكمك و آيرى مقدماتى ايشلر باشلانميدير.

اوچونجى پايه، منابع مسئله سيدر

اونانگرگ اهميت ويريله، تك ماليات ايله مملكتى اداره ايتمك اولماز، بو عايدان دگيل. گرگ آيرى يوللار ايله محصول توليدى قوه سينى آرتيرماق ايله ئولكه سيزى ثروت لنديردك. اونانگوره ده دولت كارخانالارا كومك ايدير. چونكه بو يول ايله ثروت عمومى

تالاجاق. عایدین شایدیبرقستمی خلقینجیبینه گنده. بواسه لاپ یاخشیدیر. اوندامالیات
نیفماق ایشی ده آسان اولار.

مثال ایچون من سیزه دییه بیلیرم که، زمان جنگ مالیات بر در آمدی (۱) بابتیندن
۲.۵۰۰.۰۰۰ تومن فوق العاده و گویدن کلن عایدات ایچون مالیات تعصین ایدیلمیشیر. بو
مالیات خلقین عمومی استفاده سی ایچون، آزادان گیتیش عادی اقتصادی روایطی اعاده
ایتمک ایچون قویولموشدور. بوهنچ بیرشئی دگیل، بونونلابئله خلقین سسی گوگه چیخیر.
بیرقند کارخانه میزدن ۱۵ میلیون «تومن» استفاده ایده بیلیریک. بیزیم شهریمیزده بیر
پشمینه کارخانه سی وار دیر. دونن او، کارخانه یه گیتیمشیدیم. من دیردیم که، بیرشهرده
ساده بیر کارخانه ۲۰،۱۵،۱۰ مین آداما چوره ک ویره بیلر. بویبر ساده صورته دیر (بو
ایشین ظاهری دیر). بونون نتیجه سینده فقط غیر مستقیم یول ایله دولته ۲۰۰،۰۰۰ تومن
مالیات چیخیر. بو قسمته بیز آرتیق درجه ده اهمیت ویرمهل ییک. کارکرلده گرک جدیدتله
چالیشینلار، کارخانه دا ایشله ینلر، دولته کومک ایتسینلر که، آیری کارخانه لرده ایشه
سالینسین، پوللاری تهرانا قاچیردانلار ایشه قایتسینلار و اولاردا کارخانه لر دوزلنلر.

قارشمیزدا دوران وظیفه لر

بیزیم قارشمیزدا ایکی وظیفه دورور. بیرسی خلقین اعتمادینی قازانماق و کارخانه
دولتمک ایچون استفاده ایتمک. ایکینجی سی ایشه کارکرلرین اعتمادینی جلب ایتمک،
اولاری جدیدتله ایشتمک، بئله لیکله خلقی ثروت لندیرمک دیر.

غنی بیر ملتکن مالیات آلاماق آسان دیر. اداره لرین ۵۰۰.۰۰۰.۰۰۰ تومن خرجی دیر. بوندان
اگران میلیون تومنی صرفه جولوق ایدیب حنف ایتمک، ۴۰ میلیون تومنی و اگر گولکه میزین
جمعیتین بئش میلیون نفر توتاق هر نفره ۸ تومن دوشور. گرک بو مالیات ویریلسین و
عادلانه صورته ییغیلسین، نه اینکه کچن دوره ده کی کیمی ایکینجی یه ۱۰ فائض مالیات
تویولسون، کنندن هابیس اولان، ایکی اوکوزی وقویونئی اولان ایشه آز مالیات ویرسین.
اوتون ایچون ده دولت کارخانه ایشه سالماسینا چوخ آرتیق درجه ده اهمیت ویریر. دولت
سنتی کارخانه لردان سوائال کارخانه لرینده کومک ایدیب اولنار بازار تاپمالی دیر.
بویاره ده ایندی دانیشاچام، گرک محصوللاریمیز بازار تاپاق، تهران بازار مسئله سینده
ایکی طرفدن بیزی فشارا سالیب، بیری تدریجی حالدا آذربایجان دان پولی ییغیب آبارماقلا
بیزی اشکالا سالماق، بیره خلقین آراسیندا تبلیغات واسطه سیله وحشت تولید ائلمک،
اولنار مالک لاری و تاجر لری قورخودوب و اولنارین دارائیتین چکیب آبارماق ایسته ییرلر.
بیزیم الیمیزه مکتوبلار کلیر که: «فرش لری چاپا سالمالی اولسازدا کتیرین» یا خود
«ئوزور دوروب گلسه نیز مالیات ویرن قالماس».

بیز تهرانا دیریک: اگر سن قوجالمیسان، چوروموسن، باشارمیسان اداره ائلیه سن
بیز جوانیق باشار بیلیریک، سویون یولون کسه بیلیریک، چاین سیرین دنده ره دیرک،
تویماریق سیزه طرف آخسین! (آلقیشلار) بویبیزیم ایچون اشکال تولید ایدیب، اما اولنار دان
ئوتری اشکال داها دا چوخ دورور. بیز تحمل ایده بیلیریک. تجار ایچون مسکن دیر چتین اولماقوی
خلق اوچوز چورک، یاغ، یومورتا یه سین.

۱- محاربه دورونون کلیردن ویرکیسی نظرده توتولور.

يول مسئلهسى باره سينده ايكي جور فكر ايديريك:

بيري بودوركه، اجازه ويرهك بعضى مال التجاره لر تهرانا گيتسين، امانه بو جوركه. «سوياسال، كوتوركل» اولسون. بوشرطيله كه، آپارسالار آذربايجانين احتياجى اولان سيگار، برق آلاتى، لاستيك و سايره گتيره لر، آذربايجانين احتياجى نسبتا آزدير. گورونور كه، تهرانين احتياجى دها آرتيق دير. اوراداهرينه چوخ بوخارى گنديب امانه بورادا اوجوزلوق عمله گليب دير.

بيرده بودوركه، بورادا كارخانه لريميزده عمله كلن شئي لردن ويرمه لي بيك، خرچينين بوخارى گيتمه سينه مانع اولماسا، خرچينه اجازه ويرهك. بيز عمده گوردوك كه، ويرديگيميز اجازه لردن چوخ سوءاستفاده ايديلير. بونون كتروللدا چتين دير. اونون ايچون بير شركت تشكيل اولونوب دولتين اونون اوستونده نظارتي وار. بوشركت بويليله امين ليك اولاركه، مال التجاره گوندريلسين، ساتيلسين، وعوضى گلسين، شركتين تشكيلندن سونرا كوچلي مقداردا مال چيخاردا جاغيق.

بيرده خارچى تجارت مسئله سيدير. هميشه خارچى تجارت آذربايجاندا بيرينجى يئر توتور. مخصوصا كچن دعوادان قاباق آذربايجان شهرلر تجارتمركزى ايدى. خارچى تجارت بازارلارى تامباق ايچون ده تجارتوزارخانه سينده بير تجارت كومسيونو وجوده گليب ومطالعه آبارير.

داخلي صنايعى حفاظيتمك ايچون تدبيرلر گورمك لازمدير. خارچدن وارد ايديلمه لي شئي لردن استفاده ايتمك ايچون داخلي محصوللارى صادرايتمك لازمدير.

من فكر ايديرم كه، بيزيم ايكي شئيه چوخ احتياجيميز وار. بيز فلاح ماشينلارى و بيرده آبيارليق وسايلي و ماشينلارى آلمالي بيق.

ويرديگيميز خشكار مقابلنده كند ماشيني، فلاح ماشيني آلاق، كرك خارچى تجارتميزين اساسين تشكيل و يرمك ايچون ده ماشين گتيرهك.

بيرده بيزيم اديگيميز محصوللارين قيمتى يوخسور، مثلا بوغدا اكيريك غالبالير چورور.... بونا گوره كرك او محصوللانى اكه كه، قيمتى وار. مثلا پاميق يا توتون اكه كه. اينده بيرنوع توتون اكيليركه، اودا دوگولى توتون دير. آذربايجان و ايراندان سواي اونون آيرى بير يئرده مصرفى يوخسور. بيز پايروس تونى، قندخندرى عمله گتيرمه لي بيك. سيانده وهواسى مساعديرلرده توت اكمكله ايك توليد ايتمه لي بيك، فلاحى علمى و ماشيني بير حالاسلاق، تا خلق ائليه بيلسين آز زحمت ايله چوخ محصول اله گتيرسين. كرك كارخانه لريميزه لازم اولان شئيلىر كتيرهك و اونلارى تقويت ائليهك. من اميد وارم كه، ئوزوموز تجارت بازارى ياراداق، تهران منتظر اولماياق. بيزيم بويوك قيزيل ايله برابر اولان فرش محصولوموز وار. بونلارى كرك خارجه گوندرهك نه اينكه تهرانا كيديب پولى ياتا و گليب چيخمايا. فرش چوخ قيمتلى بير شئيدير، فرش بارماق قانى ايله، گوزياشنى ايله اوشاق قانى ايله وجوده گلميشدير. كرك فرش ساتماق پول اله كتيرهك و فرش توخوماقدا بويوك عمله لردن استفاده ايدكه، اوشاقلارا درس اوخوماق و تربيت آلماق امكانى ويرهك.

من اگرايسته س قاباغيميزدا دوران وظيفه لر حقيمنده سيزه دانيشام سيزي بوروشر اولارام، اما بو چوخ جالب بير موضوع دير. من ايسته ميرم دييم دولتين قاباغيندا دوران، بلكه دييم بيزيم قاباغيميزدا دوران، چونكه دها دولت ايله ملت آراسيندا فرق يوخسور. بو هاميميزين وظيفه ميردير. (شدتلى و حرارتلى آلتيمشلا).

بیریم اقتصاددان کچندن سونرا بویوک مسئله معارف مسئلهسی دیر. بو کیمی مسئلهلری حل ایتمک ایچون مدرسه لازمدیر، متخصص لازمدیر. کارخانه لری میز اصقان و خارجه پارچالاری ایله رقابت ایتمک ایچون گرک متخصص بارادا.

ایکی گون قاباغاچان، اداره لری میزده آذربایجان دیلینده یازان یوخ ایدی. ایندی هامی ساده لیقلا یازماغی شوگره شیر. بوجهتن فرهنگ قسمتی نوز دیل میزده گیردیکده چوخ تئزترقی ائله یه چک و تئز یاریب اوخوماق شوگره شه چکلر. ایندی دارالفنون یاراتماق دولتین قراری سایه سینده بیر ایله آل حالیندان چیخیب عمل مرحله سینه گیریدیر. ایندی کندلری میزده نه تک حکیم، بلکه معین طیب بئله یوخدور. بیز گرک متخصص لری علمی اصولدا تربیه ایدک. اگر تربیتی علم اوسته قویساق خبردایر مایه ایله چوخ تئز نتیجه آلاماق اولار. اونا گوره ده دارالفنوندا معلم لر تربیت ایتمک ایچون بیر شعبه وجوده کتیرمک لازمدیر. تابو معلم لر خلقی تربیت ایتسین. تهرانین ظاهر سالیق ایچون تصویب ایتدیگی اجباری تعلیمات قانونی بویول ایله اجرا مرحله سینه کتیره بیلیریک.

دارالفنون اونا گوره دگیلدیر که، دیملین آذربایجانین دارالفنونی واردیر. بلکه بو احتیاج و ضرورت نتیجه سیدیر، هر تحوله اولور سا اولسون دارالفنونی قوراجاغیق. ۱۱ معلمو متخصص لرین آزیغینا باخما یاجاغیق. خارجه اولان آذربایجانلیلاردان استفاده ایدجه ییک.

بودولت فرقه نین رهبرلیکی سایه سینده عمله کلیب و بیرمده ی وار. خلقین احتیاجاتین نظرده توتور، ویریلن فکر لری و تذکر لری نظره آلیر و امیدوار یق که، بویول ایله ترقی یه یتیشک و لیاقت میز گوستره ک، (آلقیشلار).

ایندی بو بیر آیلیق تجربه و خلق ایله بر خوردنشان و یردی که، آذربایجان خلقی حقیقتا معتقد بیر خلق دیر. تهران مطبوعاتیندا گوروکن بعضی تبلیغاتدان، حسدن، نفاقدان اثر یوخدور. ایندی اتفاقا عمله کلمی سیدیر. ایندی داها بدین لیک، عیب جولوق و بیر-بیرینین خدینه دانیشماق اورتالیقدان کیدیدیر. بو بیزیم موفقیت میزین پایه سیدیر. بو بیریکی ساغلا یاق. اگر عمله بیر اشتباه گورونور سه پیس دیمک عوضینه دولت میزده تذکر و یریلین. من خلق میزده اینانمیشام و حقیقتا ایمان تاپمیشام و بیلمیرم که، خلق تامامیله ایمله یه چک، تامامیله قارداک لا شاق دیر. (آلقیشلار) گرک دوستلوقی خلق آراسیندا محکم لندیرمک. هامی قانون مقابیلنده مساوی دیر. هیچ بیر کسه توهمین ائله مک اولماز. حکومتین دگیشل-دیگی و وحشت و ترور ایله تهدید ائله دیگیمیز موقعه امنیتی و آسایشی اعاده ائله مک ایچون اعدا مادا احتیاج وار ایدی. اما ایندی که، دولت قوه له تیب و اوضاعه مسلط اولوب فقط گرک قانون حکم ائله سین. گرک قانون خلقه ولته حاکمیت ائله سین. نه شخص، نه پیشه وری. (شدلی آلقیشلار).

اجازه و یرین صحبت میز بونونلاق ورتاراق. امیدایدیرمک که، موفقیت بیزیمله دیر. سعی ایدک انجمن لر انتخابتیندا شرکت ایدک و موفقیت قازاناق. من امیدوارم که، تئز لیکله ترقی ائله یه چک. (آلقیشلار)

ملی وظیفه اداره سینده های نظام خدمتی حقیقده نطق

من ائله فکر ایلیرم که، بوبویوک قلم که بیزیم ملی حکومتیمیز کوتوروب بیزیم آزادلیقیمیزی و گله جک سعادتیمیزی تامین ائلمک ایچون بویوک بیر تضمین دیر. بیزوز ملی آزادلیقیمیزی محافظه ایتمک ایچون بویوک مطالعه لر و مباحثه لردن سونرا بونتیجه یه کلیب چیمیشیق که، آزادلیقی خلقی گره ک ئوز قوه سیله ساغلا سین، خلقین اگر ئوز قوه سی اولما سا آزادلیق مفتو زحمت سیزده ویریلسه اوننی ساغلاماق اولماز ایندی بیزیم نفیضیمیزین ایراندابویوک تاثیر اولموشدور. لکن ممکن دیر که، بو آنی بیر تاثیر اولسون. بیزوکی می تاثیر لره ئوزوموزی دلخوش ایده بیلمه ریک، هر حالدا حاقه بیر بویوک اتکاء لازم دیر. بوداملی قوشوندان عبارت دیر. خلقیمیز ئوز آزادلیقینی هر شکلده اولورسا اولسون، فقط ئوز قوه سی اولان ملی قوشون کوچی ایله حفظ ایتمه لیدیر. قویوتون دنیا بیلسین که، آذربایجان ملتی یاشاماق ایچون ئولمکه حاضر لانیمشدیر. خلقیمیزی ادبار، فلاکت و بدبین لیکده ساغلاماق ایستدین تهران مرتجع حکومتی بونی حس ایتیمیشدیر که، آذربایجاندا بیر ملی قوه وار. اوبو قوه نی اورتادان آپارماق ایچون مختلف وسیله لره ال وورموشدور. ایندییه قدر او منتظر ایدی که، بونضتی نظامی قوه ایله آرادان آپارایلر. اوبو یولدان مایوس اولاندان سونرا دیپلوماسی چاره لره تمسث ایدیب خلقین باشی اوستوندن ئوز فکرینی اجرا ایتمکه چالی شیر. بیزیم جواییمیز ساده دیر، بیز ئوز ملی قوشونوموزا دایانیب، مسئله نی ئوز گوجوموز ایله حل ایده جده ییک. بیز ملی قوشونوموزی یار اتمالیق، بوقوشون ایله آزادلیقیمیزی و داخلی امنیتی میزی حفظ ایتمه لی ییک. ایندییه قدر بوا ییشی فدائی قوه لری گوروبلر و فدا کارلیق ایله ده گوروبلر. اما اگر تهران مرتجع حکومتی ایستسه آذربایجان آزادلیقینی بوغا، اوند آذربایجان خلقی او حکومتی ازب و تهراندا آذربایجانی تانیماغا یارار بیر حکومت یاراماغا چالیشاجاقدیر. (شدتلی آلتیشلار) بیزیم قاباغیمیزدا ایکی یول دورور، یارک موافقت اولونسون بیز آزادلیقلا اقتصادی، معارفی و ملی وظیفه لریمیزی اجرا ایده ک، اگر بو ایشی اجرا ایتمکه قویما سالاریز ئوزوموز مجبور وقت تهرانا کیده ک، اورانی آلاق، آزاد، دموکرات بیر حکومت قوراق و ئوز خلقیمیزین ملی آزادلیقینی بویول ایله تامین ایده ک. بوبیزیم بویوک وظیفه میزدیر. (گورولتولوقیشلار) بورادا ایندییه قدر ایکی دفعه نظام وظیفه سابقه سی اولوبدور. بیر رضاخان دوره سینده اولموشدور که، خلق اوئی بویوک نفرت ایله قارشیللا میشدیر. بوا ییش علما میزدان بیر نجه سینین توقیف و تبعیدینه باعث اولموشدور. چونکه خلق او دستگاها اینانا بیلمیردی و حق ده وار ایلی. بیردبو او خرد بو اولموشدور که، خلقی زور ایله نظامی آپاریر دیلار. ایندی شهر لرو کندلریمیزده هامی اوره کدن ملی قوشونانگیرمک

ایچون داوطلب اولوب قوجا کیمیلر بئله نظامدا داخل اولماق ایسته ییرلر، بورا دامنیم یانیمدا یوگوسلاو مطبوعاتینین نماینده سی اوتورموشدور. اونون اظهارینا گوره بیزیم خلقیمیز ایله یوگوسلاویا ملتلی آراسیندا بیر اوخشارلیق وار. اورا دا داخلق آلمان اشغالی دوره سینده مارشال تیئونون اطرافینا توپلانیب، ملی آزادلیقی یارادیبلار. اگر چه بیز اوقدر قهرمانلیق گوستره بیلیمدیشیک، ولی حقیقتده بیزیم خلقیمیز بویوک و قهرمان بیر خلق دیر، اونون هیچ وجهله تهران، امشغان و باشقا یئرلرین اهالیسی ایله اوخشارلیقی یوخدور. اویوگوسلاو خلقی کیمی ئوز آزادلیقی اوغروندا مبارزه ده قالمیشدیر. اوفارس دگیلو فارس لاردان فرقلی دیر. دونکی تظاهرات نشان ویردی که، خلقیمیز ئوزونی تانییب و ئوز ملتینی تشخیص ویرمیشدیر. آزادلیغین مناسینی دوشونوب و اونون قدر و قیمتینی درک ایتمیشدیر.

کچن گون من آقای ایپکچیان ایله صحبت ائله ییردیم. اودیردی که، فدائی قوه لری زنجانا وارد اولماق همان، تهران مرتجع لری قاچماق تدارکی گوروردولر. ایندی ده اگر یوز نفر قزوینده تاپلسا اونلارین هامیسی، قاچاقاقلار. من تهراندان متعدد سکتویار آلیمشام. بو مکتوبلاردا یازیرلار که، سیز حرکت ایتمک همان تهرانین داخلینده بویوک انقلاب وجوده گله چکدیر. مرکزی حکومت بیزی بویوشه وادارایدرسه بوتون ایران خلق لری اسارتین خلاص اولماق اقلار. اما بیلیمه لیسیر که، بویوک آرنولاری غیر منتظم قوه ایله انجام ویرمک اولماز. بیزیم کک توپوموز، طیاره میزو هر جوره سلاحیمیز اولسون. بیز ایویمیزین پالایین ساتیب تانک، توپ و طیاره آلمالییق. ایراند آزادلیق آذربایجان آزادلیغیندان آسلی دیر.

خلقین سینلرجه تلکرافینا جواب ویرمکده حاضر اولمایان مرتجع مدرو حکیمی حکومتی بیزیم نهختیمیزین سایه سینده امشغاندا و ایرانین باشقا شهرلینده انجمن ایالتی و ولایتی انتخاباتینا حاضر اولدی. در صورتیکه، قابق بو قانونون اجراسینا آیری قانونلارین مانع اولدیغینی سویله ییردیلر. بیز ایکی یول آیریچینده ییک، یا کک تهران حکومتی آزادلیق یولی ایله گنده بیزیم آزادلیغیمیزا مانع اولمایا، اگر گتمه سه بیز اونیکه کیتمه ده یه ییک و اگر ممکن اولماسا اونی بیخیبیریند بیردموکرات رژیم یاراداچاقیق. (آلشمیلار) بیز ممکنور نه گون موقتی حالدا چتین لیک چککدو اقتصادی فشاردا گوره ک. ولی بویوک ایش گورمک ایسته یین ملت کک بویکی فشارلارا تابلاش سین، محاربه موقعینده گوردوک که روسیه ملتلی و باشقا ملت لره قدر فداکارلیق گوستردیلر، بیز اونلاردان عبرت آلمالییق.

دونکی میتینگ و اطرافدان کلن تلکرافلار و کاغذ لر بویوک احساسات نشان ویریردی. آذربایجان خلقی همیشه ئوز آزادلیغینا علاقه نشان ویرمیشدیر. مغویه نهختینی ایکی یا اوچ شیخ وجوه گتیردی. اوندا هله دموکرات فرقه سی ده یوخایدی. بیزیم ایسه منتظم قدرتلی بیر فرقه میز اولدیغی حالدا، داهابویوک اوردویار اتماغا قادریک. ملت میزین بویوک کچمیسی وارد دیر. و بیرداها دنیا یا گوستره چکدیر که، اومادق، ممیمی، فداکار، قدرتلی و دواملی بیر ملت دیر. اوقردان و ممیمی دیر. اونا فقط بیر باشچی لازمایدی و ایندی او باشچی فرقه میز اولماق اوزره وجوده کلمیشدیر. اعتراف ایتمک لازم دیر که، فرقه خلقیمیزی بو بوش آیمدینده چتین لیک لردن و ایری بوروق یوللاردان کچیر تمیشدیر و گله چکده ده کچیره چکدیر.

تهران حکومتی بیرون فرخی بویوک اختیارات و پول ایله گونده ریردی، بیرون ده بیاتی بیات آقای سراج میرین ایوینده بیزه دیردی که، بیز سیزین مختاریتیمیزی تامین ای دیریک. بیزاونا دیدیک که، سیز بویوک دیر سیزو باباح انکار ایده بیلر سیز. بیزه ایسه حقیقی تضمین لازم دیر. او ایسه ملی خلق قوشونی اولایلر.

«حقیقت ایسه هممشه توپون آغزیندان چبخار» بیر ملت حقیقتی فقط توپ و گولله وسیله سیله نشان ویره بیلر. آهونالیه کیمسه باخمان، بیزیم حکومتیمیز دموکراتیک حکومت دیر، بوتون طبقه لرین حکومتی دیر. قوی روحانیلر، تاجر لرو بوتون طبقه لر لاله ویر سینلر و مختاریتیمیزی قوروسونلار...

قوی جوانلار ملی قوشوندا شرکت ائله سینلر و قوجالار اونلار لباس، پالتار و جوراب کوندر سینلر. بیز بویولدان خیر گوره بیلرک نه که، ملی حکومت قورولان کون وعده ویردیک که، خلقیمیزین مال، جان و ناموسینی حفظ ایده جگیک. حتی دکانلارین قاباغیندا یاتا جاغیمیزی دا وعده ویردیک. هامی بیلرک، ویردیکیمیز وعده یه مردلیک ایله عمل ایتمیشیک.

ایندی ده خلقین مالینو ناموسون حفظ ائلمکله قول ویریریک و قولوموزون اوستونده دورا جاغیق.

بیزاقتخار ایله دییه بیلرک: بوتون خلق بیزیم آرخامیزدادیر. کندلینین هامیسی. کارگر لرین هامیسی، شهرین متوسط طبقه سی بلکه ده سالی طبقه سی عمومیتله بیزیم دالیمیزدادیر.

خلق بیر لاله جگدیر. بیز یونا اینانیریک. بورا دگره ک قانون حکم سورسون و قانونی حفظ ایتمک ایچون ده توپ توفنگ و گولله لازم دیر.

اودور که، گرک ملتی ملی قوشون سیرالارینا گیرمگه تشویق ایده ک. بیز دیمیریک که، قاباقده محاربه ارون محاربه ایده جگیک. بیز درخشان (۱) بورادا اولان کون دیمیشدیک که، محاربه اولمایاجاق. اما اگر محاربه ایتمک ایسته سهر، بیز بیز نفر قانانداک موقتیت یولوندا چالیشاجاغیق.

ایندی ده فکرائله بیزیم که، محاربه اولمایاجاقدیر. اما بیز نوزوموزی گرک حاضر لایاق. دالی چکیلمک یوخدور.

اگر بیزیم آزادلیقیمیزا تجاوز اولسا هامیمیز گدیب ساواشاجاغیق. هامیمیز گرک نوزوموزی حاضر لایاق تاهئج کس بیزیم آزادلیقیمیز او حقیقیمیزه تجاوز ایتمکجه جبارت ایتمه سین. اودور که آقالاردان خواهش ای دیریم که، هر کس نوزو یئرینده بیر مبلغ اولسون. خلقی باشاسالین. تاملی قوشون یاراتسین. قوشون کوچدن کچنده خلق اونی گول دسته لر ایله استقبال ائله سین. قوی وطن آزادلیقی یولوندا فدا کارلیغا حاضر اولان جوانلاریمیزین باشلارینا چچکلر توکسون. قوشوندا گرک قانون اوزوندن اولسون و بوتون قانونی یا شایه تیشمیش اولانلار نظاما کتسین، قوی هامی نظامی لباسی گیسین.

من نوزومده گیبه جگم. قوی هامی بیلسین دنیا دابیر ملت وار که، اونون بوتون افرادی، آرادو کیشی نوز آزادلیقینی مدافعه ایتمک ایچون سلاح کوتورموشدور. حکومت ایله خلق آراسیندا اختلاف اولمالی دیر. گرک خلق نوزی نوز حکومتین حفظ ایتمک بیز محکن دیر اشتباه ایدک، ولی بو اشتباهلاری دوزلدجه بیک. قوی روزنامه ده، تلغزدا، تلگرافدا بیزیم اشتباهلاریمیزی دیسینلر. تادوزه لک. ایندیبه دک بیز باش او جالیغی ایله دیدیک—

۱- درخشان و قتیله آذربایجاندا شاه قوشونلارینین باشچیسى اولموشدور.

لریمیزی انجام ویرمیشیک. ایندی بیزیم دشمنلریمیز، بیزی نجه نخر ماجراجو آدلاندیرانلار
بئله بیزه بیر ایراد تاپایلیمزلر. اونلار فقط کچیك بهانه لر توتورلار. مثلاً دلیل مسئله سینتی
بیزه بیر گناه بیلیرلر. او آقلا ر بونی بیللمه لیدیرلر که، آذربایجانلی فارس دگیلو و ئوزونه
مخصوص دیلی وار، زور ایله ده اونی فارس ائله مک اولماز. بیز چوخ بویوک موفقیتلر
قازانمیشیق. بیزیم ایشلریمیز قاباقدان گئده جک. ئولکه میز ایسترفلاحت، ایسترسه
طبیعی ثروت جهتدن چوخ زنگین بیر ئولکه دیر. جغرافیائی نقطه نظر دن تجارتی یوللار
اوستونده واقع اولموش بیر مرکز دیر. ئولکه ده داخی آیری-سچگیلیک آرادان گئدیپ
واحد متحد بیر خلق عمله کلمیشدیر. بویبرلیگی حفاظتک ایچون ینده تکرار ایدیرم
قوشون لازم دیر. قوی بیز ایویمیزین فرشی، اسبابینی ساتمالی اولساق دا، اسلحه آلاق و
ملی قوشونوموزی وجوده کتیره ک، آزادلیغیمیزی ساخلایاق، یری گلرسه تهرانا گئدیپ
آزادلیق علیهنه مبارزه ایدن ارتجاعین اوجاغینی داغداق، تهرانلار ایچون ده دمورکراتیک
حکومت قوراق. (اوزون سورن گورولتولوا لقیملار)

«آذربایجان» غزه تی، ۲۲ بهمن ۱۳۲۴. ش.، نمرة ۱۲۲.

ملی مجلسین ایکینچہ، عمومی اجلاسینین ۴-نجی جلسہ سینده کی نطین خلاصہ سی

دولتیمیزین کوردو گواہیلر خلقین مستقیم دخالتی ایله اولموشدور. بونا گورده من کمان ایدیرم که، بوبارده درین توضیحاتین تازه لیکی اولماسین، آنجا قوچ مختصر اشاره ایتمک ایسته بیرم.

بیزیملی دولتیمیز، خلقیمیزین آزادلیق پولوندا آپاردیغی مبارزه گونلرینده سلاح واسطه سی ایله تشکیل اولموشدور.

ارتجاع دوره سینس آلدیمیمیز میراث منقور وچوروموش بیردولت تشکیلاتیندان عبارت ایدی. دولت اداره لرینده تسلیک و عطالت ایله وقت گچرن ساییز-حسابیز مامورلارین مقصدلری بو ایدی که، امرار معاش ایدیب بیرنوعیله ایش ساعتلرینی آخرا یتیرسینلر. من اونلاری مقرر حساب ایتیمیرم. اونلارین یاشادیقارلی محیط وچالیشدیقلاری وضعیتین بوندان باشقا آیری بیر محصول اولایلمزدی.

ملی دولت تشکیل تاپان موقع اداره لرین وضعیتین بوجور ایدی. حتی من استاندان-لیقا (۱) کیدنده اورادا بیرپاکت تاپا بیللمه دیم. دولت اداره لرینین باشیندا دورانلارین مقصدلری فقط شخصی استفاده و پول قازانماقدان عبارت ایدی. خلقین دردینه قالمق، دولت تشکیلاتینی لازمی طرده اداره ایتمک فکرینده ایدا اولما میشدیلار. اونا گوره بیز حکومتی اله آلدیمیمیز زمان بویوک مشکلاته تصادف ایتدیک. ولی خلقیمیزین بیزه اولان اعتمادی، سیاستیمیزین دوز گونلیگی، ایشچی لریمیزین صداقتی سایه سینده تئزلیکله ایشلری یولوناقویوب و مجلسه تقدیم ایتدیگیمیز برنامه اوزره اصلاحات باشلادیق. ئوزونوز قوچ گوزل بیلیرسیمیز که، بیز عملی پوللار ایله احتیاجلاریمیزی اورتادان قالدیرماق ایسته بیردیگ. ملی دولت تشکیل تاپانداک خلق تامیله دولتین آیری ایدی. دولت مفهومیندن ملت هنج بیریشی ائلامیردی. چونکه دولت وار قوه سیله منئی ایزیدی... و خلق ایسه بونا عادت ایتیمیدی. بیز بو عادتنی آرادان قالدیرماق ایچون جدی صورتده عملیاتا کیریشدیگ. بیز حکومتیمیزی تشکیلات پوللاری ایله خلقه یاخینلاشدیردیق. خلق انجمن ایلتی وولایتی سئجیدی. اوندان سونرا شهرداری مسئله لر ایدی که، قاباقکی دورده شهرانجمنی آدینا بیر انجمن دوزلدیردیلر. اما بیز بوندا دموکراسی اساسلاری اوزرینده قوردوق. من باشی اوجالیق ایله دییه بیلدرم که، بوتون آذربایجاندا اولان شهرلرده شهرانجمن لر بو ازمزده بویوک فعالیتلر ایتیشلر. مراغه شهری ئولکه میزین ان بویوک شهرلریندن اولماسادا، بو آخر سفریمده مشاهده ایتدیم که، بلدییه اورانی

(۱- مقصد جنوبی آذربایجان حاکمی نین اقامتگامی دیر.

هفتاد تن قورتاریب، ایشلری اوقدروسعت تاپمیشدیرکه، دولت تشارتی دوزلمکه اقدام ایتمیشدیرلر. بوالته شهرانجمنین باخشی ایشلمه سی نتیجه سینده دیر. شهرانجمنین خلق ایله تماسی اولدیعی ایچون خلقین احتیاجاتین تشخیص ویرمکه امکان تاپابیلر. بیز تئزلیکله شهریمیزده خلقین احتیاجاتین آرادان قالدیراجاغیق. تبریزده خلقین سواچون لوله کشلیکله مزم احتیاجی واردیر. بونودولتیمیز تشخیص ویریب وتزلیکله شهرده لوله کشلیک اولوناجاقدیر. خیابانلاری و کوچلری آسفالته ایدهدجیبیک. آیری یرلرده ایسه لازمی اصلاحات عمله گله جکدیر. ایستریولالار و ایسترسه آیری ارتباده خلطری وسایر اصلاحات تئزلیکله عمله گله جکدیر...

بیزیم مقصدیمیز خلقه خدمت ایتمک دیر و بیزیم اطمینانیمیز واردیر که، بیز بخشارلیقلاری وانجمنلری دایر ایتمکه خلقه یاخینلاشیب وانلارین حقیقی احتیاجلارین تشخیص ویره بیلهدجیبیک.

بیزینده دیمیشدیک که ئولکدیمیزین امنیتینی حفظ ایدهدک وبوظیفه میزی ایسه لایقمنجه انجام ویردیک و ئولکدیمیزده مثلئ کورونمه میس بیر امنیت یار ائدیق. بیزیم چوخلو نقص لریمیزده البته واردیر. بعضی دولت ایشچیلری وفدائیلر اشتباه ایدیرلر. هر کسین گناهی واردیرسا اولنارین مجازاتین، قانون تعیین ایدهدبیلر وهنچ کس ده ئوزرکه سینین گناهینین مسئولی دگلدیر. منطق دن خارج مجازات لار بیزیم دولتیمیزین رویه سیندن تمامیه خارج دیر. بیرنفر آتائین تقصیری اولماقلا، اونون اولنلارین تقصیرلندیرمک اولابیلمز. فقط قانون حکومت ایتمه لیدیر. بیزان اول دیمیشک که، هر کس آذربایجان خلقینین آزادلیغی غلبینه مبارزه آپارسا، قانون موجبجه جزالاناجاقدیر. بیزرک همیشه قانونلاریمیزی نظرده توتاق و بوقانونلاردان خارج اولماق ملی حکومتده دشمنچیلیک ایتمک کیمی دیر. بوتون فرقه ایشچیلری وه دولت عضولری ئوز وظیفه لرین یاخشیا دوشومه لیدیرلر. قانونرک خلقین آزادلیغینی حفظ ایله سین، «خلق گرک آزاد یاخاسین» خلقرک عالی بیر مدنیه، اخلاقه مالک اولسون. عدالت و قانون اولان یرلرده آزادلیق وسعدتده واردیر.

دولت بوسئله یه چوخ اهمیت ویرمیشدیر. اوماکانندان خارج مورتهده خلقین امنیتینی تامین ایتمیشدیر.

ایندیبه کیمی خلقیمیزین اکثریتینی تشکیل ویرن کندلی لرین، مال و ناموسلارینین تامین لری یوخ ایدی. اما ایندی کندلی لر ئوزلرینی آزادلیقدا و امنیتده حس ایدیرلر. ایندی تمامیه بوتون ئولکدیمیزده امنیت برقرار دیر. ایندی بیز بوتون نقطه لرده قانونی نظمیه تشکیلاتلاری یار ادا جاغیق.

بیرده اقتصاد سئله سی دیر. بیز حکومتیمیزی قورماشیدان قایاق اقتصادی بحرانا مواجه اولموشدوق. تهران حکومتی ایسته بیردی که بیز نفیستیمیزین مرحله لرینی طی ایتمه میدن قایاق بیزیم تشکیلاتیمیزی پوزسون. بونا کورهدد بیز بانکلاری توتماغا چوخ تئز موفق اولابیلمه دیک. تهران بورایاپول حواله ویرمک واسطه سی ایله بانکلاردا اولان پوللاری آپارمیشدیر. بیر آراحیق مقدار موجودی وجه لرین مقابلنده بانکین تاجرلره ۱۵ میلیوندان متجاوز بورجووار ایدی. بیز بیلیردیک که، ایندیکی شرایطیمیزده پول ئولکدیمیزین قانی منزله سینده دیر وانسان قانسیمز یاخایا بیلمددیکی کیمی، پولسوزلیق ایسه بیزیم تشکیلاتیمیزا بویوک ضربه ووراجاقدیر. بیز لازمی تدبیرلرگورمکله بانکی سقوطنان ساخلادیق وتدریج ایله مالی وضعیتیمیزی دوزلدیب و بانکین خلقه اولان بورجلارینی

بیرقدرده ویرد بیلدیک. بیر مالیات بردر آمدی وصول ایتمکه باشلادیق. مالیات بردر آمد قانونی وعادلانه بیطرز ایله آئیندی. اوندان قاباق مالیاتین وضعی دوزگون دکیل اییدی. مجلس شورای ملی ایران عموما اوآدمالاردان تشکیل تاپمیشدیرکه، اونلار بویوک مالیات لاری ویرملی آدمالاردان ایدیلر و یونا کورده مالیات ویرمک ایسته میردیلر. تاجر لریمیزدن بعضی لری واردیرکه، مالیاتی آز ویرمک ایچون ئوز سرمایهلرینی متخرقه برلر بولموشدورلر.

...من ائله فکر ایدیرم که، دیبه جگیم سوزلر چوخ مغلل اولا بیلیمز، چونکه دولتین بوتون گوردو کلری ایشلر خلقین اطلاعيله خوسا مجلس ملی عضولرینین مستقیم نظارتيله اولموشدور. اوناکوره، منیم دیبه جگیم سوزلر گمان ایدیرم که نماینده لر ایچون تازه سوزلر اولما یا جا قدير فقط بونلار مختصر صورتده تذکر کیمی اولایلر. سیز چوخ گوزل بیلیر سینیز که بیزیم ملی دولتمیز مبارزده دوغولوب، دولت و مجلس مسلسل لرین، تفنگ لرین و باشقا اسلحه لرین گورولتوسو آلتیندا تشکیل تاپیدیر. بیزیم وزیر لریمیز و دولت ایشچیلریمیز آزاد یخواه لاردان سئچیلیم دولت ایشلرینه وارد اولموشلار سا، لاکن کفایت قدر مجرب دکیلدیرلر. استبدادی دولتن پیس یادگار و منفور ائرلر؛ اوغرو لوق، اختلاس، تنبلیک و دولت مقاماتیندان سوء استفاده ایتمک و دوا یرین بر باد لیقیندان باشقا بیر شئی قالمایشدیر. ایشچیلردن بیر عده سی فقط معاشلارینی تامین ایدیم گونلرینی کچیریم ساعت سایماق و اونندان سونرا خصوصی ایشلرینین دالینجا گیتمکن باشقا فکر لری یوخ اییدی. من اونلاری سرزنش ایتمک ایسته میرم. چونکه، تشکیلاتین اقتضاسی او اییدی. بشر نفر، اوچ نفر صادق آدم اولسایدی، یا ایشدن چکیلردی، یا ایشده قالیردیسا محیطله سازش ایتمکه مجبور اولوردی و بئله لیکله بیر جور امرار معاش ایدیردی. ملی دولت تشکیلینده اداره لریمیزین وضعی بو اییدی. حتی من سابق استاندار لبق بناسینا گیتدیکده استفاده ایتمک ایچون بیر کاغذ بئله تاپا بیلمه دیم. خصوصا او وقت استاندار بویوک اختیار اتلا کلمیشدی که، آذربایجان نؤضت ملی سینتی یا تیرتسین، فارس لار دیمیشکن «درباغ سبز» (۱) نشان ویرسین.

بیز حکومتی اله آلدیمیز وقتده وضعیت چوخ آغیر اییدی. من ایندی هله مالی جهتن دییرم. هر حالدا حکومتی اله آلدیمیز زمان بیز بر نامه ایله ایشه باشلادیق و او بر نامه نی تصویب ایچون مجلسه گتیردیک. بیزیم قاباغیمیزا قوی دوغوموز بر نامه ایران دولتینین عادی بر نامه لری نظیری دکیلدی.

بو بر نامه عملی بیر بر نامه اییدی. بیز بیلیردیک که، بو دولت معین بیر مدتده بو ایشلری گوره جک. من بئله گمان ایدیرم که، او بر نامه نماینده لرین نظیرنده دیر. بر نامه ده بیرینجی مسئله ملی حکومتین قورولوشودور. ملی حکومت بئله قورولمالیدی که، خلوق حسن ایتسین که، بو حکومت اونون قوردوغو حکومتدیر و اوندا یاخین دخالتی واردیر. بوا ییش سوزده چوخ آسان گورونسده، لاکن عملده چوخ جتین دیر. چونکه کچن حکومت خلقی دولتن آیری اولما غا عادت ویرمیشدیر. دولت خلقین باشی اوستونده بیر یوموروق کیمی اولوب، ملت ایسه، عذاب و فشار آلتیندا دولت چرخلرینی دولاندیر مالیدی. ملتین دولتی امور اتدا دخالتی یوخ اییدی. بیز بو عادتدی دگیشمه لی ایدیک. دولت ملتین سعادتینی تامین ایتمه لی اییدی. بیز بر نامه ده گوسترمیشیک که بونجه اولمالیدیر. بوا ایشچیلرین شخصا دمکرات اولمالار یله انجام تاپایلیمز. بلکه عملده بئله اولمالیدی که خلقین

ایستهدیگی عمله گل سین. بیزتشکیلات اوزریله دولتی تشکیل ویریب، ولایت و بلوک انجمنلری واسطه سیله اداره ایشلرینده، مالیه، بهداشت ایشلرینده خلقه نظارت ایتمکه امکان ویردیک.

ایکینجی سی بلدیلهر مسئله سی دیر. کچن دورده شهرداری (۱) انجمنلری دولت تشکیلاتینا تبدیل اولوب بلدیله رئیسی دولت طرفیندن تعیین اولوردی و ظاهر سالیق ایچون اوانانجمن آدی قویموشدیلار. بیز خلقی مستقیم صورتده بوانجمنی سنجیب و بلدیله ایشلرینده دخالت ایتمه سیبه امکان ویردیک. البته بوتازا بیر ایشدیر. بیر مدت لازمدیرکه، دوزگون صورتده چالیشماق و بیز قطعی صورتده بونو ایده بیله جگیک. منیم یادیم گلیرکه، (آقای بکانی بورادا دیر یاخیر) کچن ایل بایرامدان قاباق خویا گیتیمشیم. بلدیله سوپورلاریمین (۲) پالتاری یوخیدی، آیلقد (۳) آلمامشیدیلار. ایسته بیر دیرلر. شهرین کوچهلرینده اولان آغاجلارین باشینی کسب و ساتماقلا اونلارین آیلقلارینی تامین ایتمنلر. من ایندی باشراواچالقد ایده بیلیرم که، بلدیله مزین ایشی اوقدر یاخشی-لاشیب که، نه اینکه حقوقلاریندا ویریرلر، بلکه شهرین ایچریسینده ده اصلاحات باشلا- نیب دیر.

مراغه شهری ایرانین مشهور شهری حساب اولماییب، دیمک اولارکه، متوسط شهرلریندن دیر و مترقی شهردگیل دیر. بونولا برابر مراغه ده بلدیله انجمنی مالی و وضعیتین یاخشیلیغینا استناد تصمیم توتوب که، دولت ثناتری بنا ایتمسین، بوچوخ اهمیتلی بیر ایشدیر. چونکه ایران حکومتی ایندییه قدر حتی تهراندا دولت ثناتری عمله کتیه بیلمه ییب. لکن ایندی خلق انجمنی، ئوزایوی و ئوزعائله سی بیلیر. میان دوآباد بلدیله اروپا اولیله بویوک بیر حمام دوزه لتمک ایسته ییر. بوفکری بیز و مجلس اونلارا ویرمه میشیک. خلق ئوزی احساس ایدیرکه، بورادا حمام مسئله سی مشکلدیر. کونک معاصر بیر شکیلده بوسئله نی اصلاح و حل ایتمک. البته، بو کیمی ایشلر آسان ایشلردگیلدیر. بئله بیر حمام نجه مین تومن، شاید ۸۰-۹۰ مین تومن باشا کلن بیر ایشدیر. بودا میان دوآباد ایچون بویوک بیر پول دیر.

تبریزده بلدیله نی تحویل آندا اورانین صندوقیندا پول یوخ ایدی. لکن ایندی بیز باجارا بیله جه ییک که، یاخین زماندا تبریزده سولوله کشلیگی عمله کتیریب و خیابانلا- ریمیزی آسفالت ایده ک. بیز اونلارین وسیله لرینده آلمیشیق. تبریز بیرنجی ایران شهردیرکه، اوندا سولوله کشلیگی اولور. من دیمک ایسته بیرم که، حکومتین خلقه یاخینلاشماسینین نتیجه سی و منفعتی بودور. هله آذربایجاندا انجمنلر مسئله سی تازادیر. لکن بونا باخمایاراق، چوخ آز بیریر واردیرکه، اورادا انجمن تشکیل ویرمه ک موفق اولمایمشیق. چونکه ایندی بیلیر سیز که، قیشر دیر، سوپوق دیر، گیدیب- گلمه وسیله- لر ده یوخدور. هله ایندی ده اهردن نماینده لر گلنده شاید آت وسیله سیله گلیرلر. ایندی انجمن تشکیلاتی قورولوب و طرخی ده وجود ه کلیدیر. اونو یواش- یواش منظم حالا سالماق لازمدیر. من فکر ایدیرم که، اوج-دورت آیدابوندان آرتیق ایش کورمک اولماز. البته محترم نماینده لرین و دولت ایشچیلرینین فعالیتی و حسن نیتی اوزه رینده بونتیجه لر الله ایدیلیدیر.

۱- مقعد بلدیله دیر.

۲- سوپور که چی دیمکلیر.

۳- معاش.

اوندان سونرا بخشدارلیق وفرماندارلیق مسئلهسیدیر. البته اونو بو تئزلیکله ده منتظم بیر شکلده سالماق اولمازدی. دولت ماسورلارینین ایچریسینده هنوز آشنا اولما یا نالاریمیز آزدگیلدیر. من مکرر صورتده منیمله همکارلیق ایدهن وزیرلره دیمیشم که، بیز دیوانخانا قورسوروق، بلکه اداره لریمیز قانونی اجرا ایتمک ایچوندور. فرماندار لریمیزدا گرک قانونون ناظری ومجرى سى اولسونلار. اما بوجور آدمالار که، لایقینجه بونوباشا دوشسونلر، چوخ آز دیر، چونکه کهنه لر باشا دوشمورلر، تازا لاردا اداره ایشلرینه آشنا دگیلر. اونا گورده اداره لرده، بعضی یرده کهنه آدمالار و بعضی یرلرده ده تازا آدمالار لایقینجه مقصودوموزی اجرا ایدیه بیلمیرلر. بیزیم امیدیمیز بودور که، گلن دورده بخشدار ودهدار وکلخدالاری ئوز ایدیه الیمیز اوزه ریلد تربیت ایدیب وایش باشینا قویاجاغیق. بعضی مترقی یرلرده دولت ایشچیلری تربیت ایتمک ایچون مدرسه لر آچیلیر. لاکن ایندی بوایشن ئوتری بیزده مشکلات چوخ دور. بونا گورده یر که، ایندی بیز اینان دیغمیز آدمای ایش باشینا قویوروق. چوخ یرلرده گورورسن که، او ایشچیلر بیر پارا ایشلرده وزیرد مراجعه ایتمک یرینه فرقدیه مراجعه ایدیر. یا اینکه فرقدیه مراجده ایتمک یرینه حکومته مراجعه ایدیر.

موروزمان لازمدیر که، بیز اداره ایشچیلریمیزی باشا سلاق که، دمورکات فرقه سى سیاسی بیر رهبر دیر. گرک اونون دیدیگی سوزه قولاق آساق، لاکن حکومت ایش باشقا بیر ایندیر، گرک بوایکسی قاریشیلما سین. مثلا چوخ وقت اولور که، بیر ایشچی، منه مربوط اولمایان ایشلرده ۱۰-۱۱ دانا تلگراف بیر-بیرینن دالینجا منه گونده ریر. من منست ایتمیرم. دیمک ایسته بیرم که، خلق هنوز ملی حکومتین حقیقی معناسینا پی آپار- مایبیدیر. گرک خلقی موروزمانلا حاضر لاق و اونلاری تربیه ایتمک. البته منله مناقشه یوخ دور. بوایش بیروحنی آتی توتوب سینمک و یا ایشه سالماق کیمی دیر. آدمای آتا تشبیه ایتمک اولماز. اساس بونودیمک ایسته بیرم که، گرک تازا آدمالاری ایشه آلیش دیراق. بو بیرگون، ایکی گونده اولان بیر ایش دگیلدیر. سیاسی چمتن علاوه تعلیم و تربیت مسئله سینینده بورادا دخالتی واردیر. بیزیم جورچتین لیکلره باخما پاراق بوز زماندا ینده بیر قدر ایشچی تربیه ایدیه بیلیمشیک. بیز امید ایدیریک که، اونلار تئز بیز زماندا دمورکاتیک وضعیتیه آشنا اولاجاتلار. چونکه نیت خالص اولوب، خلقه خدمت ایتمک فکری اولورسا، اول دفعده اونلار اشتباه ایسه لرده آخرده حقیقتی تاپاجاتلار.

حکومت قورولوشوندان سونرا انجمن تشکیلی، بخشدارلار وفرماندارلار اجتماعی آدمالار تربیه ایتمک یولو ایله یواش-یواش خلقی ملی حکومتیه یاخین لاشدیرا بیله جکیک، بونونلا علاقه دار اولان مسئله لردن بیر یوده امنیت مسئله سیدیر. بیز اولیندن دیمیشدیک که، وار قوه میز له چالیشاجاغیق که، خلقین مالی، جانی، ناموسی حفظ اولسون. چونکه امنیت اولما دیتدا بیزیم هیچ بیر تدبیریمیز نتیجه ویرمه دک ایدی. بونا گورده ملی حکومت تشکیلینده هامیمیز چالیشدیق که، امنیت اولدیغی کیمی تامن ایدیلین. من کنارلاردا کندیلرله دانیشدیم. حتی چوخ سوسنی تانیمردی که، کیم و امنیت دن راضی لیق ایدیردیلر. حتی مراغه ده بیر پارا آدمالار دیردیلر که، داستانلاردا دیبلن کیمی امنیت اول قدر یاخشی اولموشدی که، گرک کجه لر دکانلاری آچیق قویاق... خلق گور- سون که، بوایش حقیقتدیر.

بیز ملی حکومتی اساس امنیت ایچون قوروشوق و امنیتله اثبات ایدیه بیلرک که، دشمنلریمیزین اولهه بیزه دیدیکلری سوزلر که، (آدریا بجان نهشتینی عمله کتیره نلر

اوغوردورلار، جانی دیرلر، بالانچی دیرلر) اویدورمادیر. بیز بونودا اثبات ایتدیك و عملدهده گوستردیك كه، امنیت ایجاد ایتك، خلقی راحتلیغا جاتدیرماق اولار. البته نواقص چوخدور. تك-تک فدائیلریمیز، فرقه عضولریمیز و اداره لریمیزده بیر یارا نقصانلار واردیر. قوی بعضی یولداشلاریمیز بیلسین كه، هر کس ئوز گناهینین جوابینی شخصا ویرسه لیدیر.

بیز اهرده ایگرمی، بلکه قیرخ ایل قولدورلوق ایدن صمدخان و عبدالله خانلاری مجازات ایتدیك. خلق بیزی آلتیشلادی. او، بیلدی كه، ملی حکومت خلقین راحتلیگی ایچون چالیشر. سیدخیاء روزنامه لری قارنی یرتیق کاظم (۱) «شیدراه آزادی» آدی قویدو- لارسادا خلق اونلارا گولدی.

ملی حکومتیمیزده بوجور آدمالارا میدان اولابیلمز. کرک اونلار قانون مقابلینده چوخ محکم صورتهده محاکمه اولسونلار. هر کس ئوز جرمین مجازاتینی کرک چکسین.... آتامجرم اولدیغی صورتهده، مجازات ایدیلدیكه اونون اوغونو تربیه ایتمه لی ییک. کرک مجلس نماینده لری ولایتی و بلوک انجمنلری واسطه سیله اونلارا بیلدرسین كه، ملی حکومتده بیر آدمین بیر شاهسیسی قانونسیر آماق اولماز. بیز آزادلیغا و خلقه دشمن اولانلارین ماللارینی مصادره ایدیریک، البته آزادلیق علیینه اولان آدمالار کرک مطرود اولسونلار. لاکن بو، قانون موجبتجه و معین اولموش کمسیون واسطه سیله عمل اولونور. اونلار ماللاری مصادره و دولت ایچون یاردم اولور. البته بو ماللار تك-تک آدمالار طرفیندن یوخ، محض خلق طرفیندن مصرف اولمالیدیر.

مکن دیر تك-تک آدمالار بعضا مصادره اولموش ماللاردان استفاده ایتسین لر. بو، چوخ نادر حال اولابیلر. بوایشلاری گوره نلر شیده صورتهده مجازات اولمالیدیرلار. اونلارین دوستلغو آبی دوستلغو دور، بیزه دشمن لیکیبیر، کرک کاملا تامین قضائی اولسون. تك-تک آدمالار دابله ایشلر گورموش اولسالاردا کرک مجلس ملیده اونلارین قاباغی آلینسن. قوی خلق آزاد یاشاسین. خلق نه قدر آزاد یاشارسا، داما آرتیق حکو- متیمیزین دالیندا محکم دورار. لاکن بئله اولمادیقدا تشکیلاتیمیز تزلیکله آرادان گئدر. بیز کرک خلقین اعتمادینی ئوزه موزه جلب ایده ك كه، خلق هئج تصور ایتمه سین كه، دموکرات فرقه سینده ملی حکومت اداره لرینده بیس ایش گورن آدمالار اولابیلر. بوفلسفلر هوادان دکیل، مین ایلرله امتحان اولونوبدور. هر یئرده قانون و آریاشاش وار، هر یئرده ظلم وار ایسترسه اورادا اولان دولتین عنوانی دموکرات، ایسترسه مرتجع آدیله آدلانسین، انسانلار سعاده تیشه بیلمز لر، ملی حکومت بوایشه بویوک اهمیت ویریر.

بیزیم ملی دولتیمیز امنیت جهتیندن چوخ ایشلر گوروب، فکر ایدیریم كه، شهر امنیتی و اطرافدا امنیت آز-چوخ یاخشیلاشایدیر.

بیزیم ملی دولتیمیز امنیت جهتیندن چوخ ایشلر گوروب، فکر ایدیریم كه، شهر امنیتی و اطرافدا امنیت آز-چوخ یاخشیلاشایدیر، کچن حکومتلرده خلقین اکثریتینی تشکیل ویردن کندیلر ایچون هئج چور جانی و مالی تضمین یوخ ایدی. بونلار نه تك اوغری و قوللورلار، بلکه دولت مامورلاری و زاندارملار طرفینده تضییق آلتینا آلینیردیلار.

ملی حکومت زمانیندا هئج وقت بیرامور بیرینین ایوینه گنده بیلمز. بئله ایملر کورولورسه گئت-گنده قاباغی آلیناجاقدیر.

کچن زمان کندیلر بیر تمیزالتارلی کوروردوسه ئوزونی گیزلتمک ایسته بیردی. لاکن ایندی بئله دگیل. اونلار باشلارینی بوخاری توتورلار. ایندی کامل امنیت اولونوبور. ایندی قاچاق وقولورلوغون قاباغی آلینیدیر.

دشمن نه قدر چالیشرساکه، بیزیمله کردستان خلقینین مناسباتینی بولاندریسین، لاکن بیزبونون قاباغینی آلیریق وحقا کردستان فرقه چیلری ده دوستلوقا چالیشرلار. بیزیمله کردلر آراسیندا اختلاف سالماغا چالیشانلارین پیسی حرکتلری ده معلوم اولدی که، ارفع (۱) الیله اولوب، بیرعهده مراغهده وچاردولیدا کردپالتاریندا تجهیز اولونمو-شدور وبعدا میانهده و مراغه حدودی آراسیندا ۲۰۰ نفر بیزیم علمیمیزه تجهیز اولونموشدور. بیزتزلیکله اونلاری آرادان آپاریب، آزماندا فدائیلریمیزین خدمتی سایه سینده ساددبیر صورتده اونلاری برطرف ایتمگه موفق اولدوق. بو، آذربایجاندا کورونمه یین بیر اهمیتلی ایشلردندیر. ایندی اهرورمراغه اطرافیندا ملی دولته نسبت مخالف هئج بیر حرکت بوخودور. اردبیل وگرمی محالاریندا بعضی آنتریکلر اولموشدی. بیزاونودا آرادان آپاریمیشیق. خلقین گناهسیز اوشاغینین باشینی کسن حکومت هئج کیم طرفدار اولماز. عدالت وقانون دوزگون صورتده اجرا اولونمالیدیر.

سونرا ایسته بیردیم بونودیم که، دولت قورولوشوندا سونرا، امنیت مسئله سینده خلقیمیز کهنه ژاندارملاری آرادان آپاریب وقانونی نظمیه تشکیلاتی وجوده کتیریمیشیک. امیدواریق که بیزایکی آقا قدر نظمیه نین بوتشکیلاتی چوخ منظم بیر حالا دوشه جک وژاندارم تشکیلاتیندان اثرقالما یا جاقدیر.

سونرا اقتصاد ومالیه موضوعی دیر. ملی حکومت وجوده کلیدکن اوچ آی قاباق بیز ساده بیر تدبیرلر کورمیش ایدیک که، حکومت دگیشدیکده بورجا، یا اعانه ییغماغا مجبور اولمایاق. کچن انقلابلاردا چوخ اتفاق دوشموش ایدی که، انقلابی عمله کتیره نلر مجبور اولموشدیلار متموللردن بویوک اعانه لر ییغینلار. بیزبانکلاری توتمالی ایدیک، لاکن بیز اگر بیز آزعجله ایتسه ایدیک، ممکن ایدی که، ۲۱ آذر ده ملی تشکیلاتیمیزی قورماغا موفق اولایلمه بیدیک، چونکه، تهران چالیشردی که، بیزی تحریک و عصبانی ایتسین وایشریتمه میشدن بیزی بوغسون. اونا کورده بیزبانکلاری تئزتوتا بیلمه دیک و بیرهفته ۲۱ آذره قالمیش توتدوق.

بیزبانکلاری اشغال ایده ندن سونرا معلوم اولدی که، تهران حکومتی آنلاما مازلیقیندان، یا عملی صورتده، اوزون مدتدن بری تبریز بانکینا بیر شاهی دا اولسون پول گونده رمه-میشدیر، بلکه عوضینده حواله گوندرمیشدیر. تبریز بانکی دا ئوزی اسکناس چاپ ایتمیر که، دولت ایشچیلرینه ویرسین، بلکه تاجرلر وباشقا آدمالار بانکا اعتبار ایدیب قویندوقلاری پوللاری دولت ایشچیلرینه خرج ایدیردی. بورادان چیخان مالیات لار تهراندا گوندریلیب و ۱۴ میلیون تومن پرداختی تهراندان آنجاق حواله گوندریلیبیدیر.

بانکی تحویل آلدیقیمیز زمان ۲ میلیون ۲ یوزمین تومن دولت بانکیندا و یاریم میلیون دا آیری بانکلاردا واریدی، مقابلینده ۱۵ میلیون تومن خلقه بورجلی ایدی. بوندان

۱-ایران حربی قوه لرینین باش قرارگاه رئیسی اولموش ژنرال ارفع نظرده توتولموشدور.

باشقا بيزمجبور ايديك كه، اقلادولت ايشچيلرينين آذر حقوقونو ويرهك و بو حقوقدا ۳مليون دان آرتيق اولوردى. ديمك كه، گركماليات بيغيب، اونلارا و خلقين بورجلارينا ويره ايديك. ملي حكومت هر شئى دن آرتيق اقتصادا، پولاباخيبدير.

ايندى ديمك اولار كه دنيا دا پول مسئله سى انسان بدنينده اولان قان كيمي دير. بير اجتماعدا پول اولماز سا ممكن دير كه، واجتماع سقوط ايتسين. بونا گورده بيز پول باره سينده آشاغيدا گوستره جه كيم جدى تدبيرلرى گوتوردوك:

اولا بيز قنغ ايتديك كه، بانكلار موقتي حالدا آداملارا پول ويرمه سينلر. چونكه، بير پارا آدام لار بانكلاردان پول آليب تهرانا آباريرديلار وايكى مليون موجود اولان پولدا بوترتيبله كفايت ايتمزدى. اولده بئله نظره گليردى كه، بازاردا بويوك بحران عمله گلجه كدير. من ايشده مطالعه ايتميشم. منيمله ايشلدين وزيرلر بيليرلر كه، من اول بانك، ماليه، اقتصادا وسونرا باشقا ايشلره باخيرام. ايندى تاجرلر اولابيلر كه، ئوزلرى بونا اعتراف ايتمه سينلر. لاكل بيزيم بوايشيميز باعث اولدى كه، آذربايجاندا تاجرلر ورشكست اولماديلار. حالبوكه، بومونده بين الملل محاربه سى قورنارديقدان سونرا ايرانين باشقا شهرلرينده يوزلره تاجر ورشكست اولدى. الحمدالله بيزده ورشكست اولان يوخدور. بيزاگرا وقت ايكي مليون تومنى پايلاسايديق، خلق بانكا توكولوب، بير هرج ومرج عمله كلردى. لاكل تدبيرلريميز نتيجه سينده ايكي مليون موجود عوضينه ايندى بيزايكي مليوندان يوخارى بلكه ده ۳مليون خلقه، طلبلرى مابيتندن ويرميشيك. مالياتدان بوزده ايگيرمى پش تهرانا ويرمك عوضينه اونو طلبكارلارا ويريريك. بيز بيزمليون، پس انداز بابتيندن، خلقه ويرميشيك، البته بو، سرور زمانلا اولوبدور. ايندى بيز حس ايديريك كه، مالي وضعيتيميز ياخشى لاشير. ايندى بلديه اداره لر اينده بير انقلاب كيمي وجوده گلبيدين، البته بوانقلاب فقط دولتين مالي تدبيرلرى وسيله سيله اولونان بير ايش دير. ايندى بلديه وضعيتيه دوزه لير وبوتون آذربايجاندا يواش-يواش بلديه لر فلاكت حالدان قورتاريلار. بس ديمك كه، مالي تدبيرلريميز بانكلارى و باشقا ادارى ايشلر يميزده دير ايتدى.

ماليات بر درآمده گلديكه، بوماليات دوزگون قورولسايدى، عادلانه بير ايش ايدى. محاربه زمانندا بير نفر مالي آليردى، صباح اون برابر قيمتينه ساتيردى. دنيا دا مالي ايشده ايشلە ينلر بئله مصلحت گورموش ايديلر كه، دعوا زمانندا بوقانونى قويسونلار و بير آدم كه بير گونده جزئى بير معامله ده ۱۰ مين تومن قازانير سا ۸ مين تومنى نى دولت و بيرملى اولسون كه، دولت قوتلنسين، مامورلارينا و باشقا اداره ايشلرينه خرج اولسون.

الته تجارته يوزده ۹ يوز قازانچ عادلانه دگيلدير. تازا ماليات بر درآمد قانونى قويا لندا، دكتر ميلسپونون (۱) نظرى شايد اول درجه ده دوزگون ايدى، لاكل تهران مجلسينى تشكيل ويره نلر بويوك تاجرلو متمكن لردن ايدى كه، اونلارا بويوك مالياتلار علاقه توتوردى. بونا گوره، اونلار اشكاللار چيخارتديلار و مالياتين نقشه سيني بير آيرى يولا سالديلار كه، نتيجه ده قارماقار شيق بير شكله دوشدى و بئله اولدى كه، تاجرلر دفترلرينى دكشيديلر و بير تجار تاختانان مهم تجار تاختانا وجوده كتيرديلر. بورادا بويوك تاجرلر يميز

۱- آمريكالى اقتصادچى دكتر ميلسپو ايگينجى دنيا محاربه سى دورونده بير مشا- وركيمي ايران حكومتى طرفيدن قوللوقا گوتورولموشدى.

واردیرکه، بویوک قازانجلاری اولموشدی و ایندی آندا ییچیرلرکه. عایداتیم یوخدور. لاکن عملده هامی بیلیر و گورورکه، اولنارین نه قدر عایداتلاری وار ایمنیش. بونا گوره مالیات اداره لریده چوخ مالیات وصول ایده بیلیردیله. تشخیص ویریلن مالیاتین قاباغنا بیرضفر قویوردیلار تابلکه بیرشئی وصول ایده بلسینلر و بئله لیکله هرچ-مرج تولید اولوردی.

معلوماتورکه، ملی حکومت تشکیل تاپدیقدأ بیزیم مالی شخصلریمیز یوخ ایدی. و چاره یوخ اییدی که، مالیاتی تشخیص ویرمک ایچون بیر کمیسیون سچلسین. تهران مجلسی ثروتمند آدمالاردان تشکیل اولوندیغینا گوره اورادا ائله بیر اصول کوتوریشدیله که ایملرله مالیات وصول ایتمک اولمازدی. مثلا اگر بیر آدم تشخیص ویریلن مالیاتا اعتراض ایتمیدی، کرک عالی کمیسیوندا اونا رسیده لیک اولایدی که. بویوک کمیسیوندا تهران دایر. بئله لیکله بویوک تاجرلر بویوک مالیاتلارا شامل اولنار که ئوزلری بوقانونی کچیریشدیله. نهجه ایملر اییدی که، بوقانوندان استفاده ایدیب مالیات-لارینی تاخیره سالیردیله.

بیز منتظر اولایمیزدی که، تهران عالی کمیسیونو، ایملر بویو اعتراضلار اباخما- یارق. مالیات کمیسیونینی سوروندیرسین و بیزی اقتصادی فشاره سالسین. بونا گوره بویوشی محلی شرایطه اویقون بیر طرزده اجرا ایتمکگه قرار ویردی. عادلانه صورتده بیز بیر قدر مالیات وصولونادا موفق اولدوق. بیز بیر عالی محکمه قوردوق که، مالیات اجراسینا اعتراض لاری اولنار. اومحکمه بیه مراجعه ایتمینلر بویومحکمه ده رسیده لیک اولوندیقدان سونرا آرتیق مالیات آلمیش اولساما حبلرینه قایتاریلسین. بیز بئله لیکله تهران حکومتینین مالیات وصولوندا ئوز لیکله یاراتدیسی اشکالی اورتادان کوتوریمیش اولدوق.

بیز غیر مستقیم ایملرله کوپونچیلارین (۱) قاباعینی آلماق، قندوشکر قیمتینی عادلانه بیرحالا سالماقلا اقتصاد ایشینه کمک ایتمک و بومالارین قیمتینی معتدل بیر شکله سالدیق. بو، ایشیمیزین، حتی تهرانین بازاریندا شدید تاثیر اولدی. البته بومالاردان چیخان سرمایه نی آیری یه خرج ایده بیلمزدی. چونکه، اوندان، سوجودی پولدا آرادان گیدیب، دولته ضرر اولاردی. مثلاً کرک ایدی که چای آلینبی یرینه قویولایدی.

بیز غلط قانون استخداسی آرادان آپاردیق. کچن زماندا غلط قانون استخدام اولیلد، مثلا، بیر نفر ضباط بویوک بیر حقوق آلدیدی. مقابلنده بیر نفر تحصیل ایتمیش، ایکی- یوز تومن حقوقلا استخدام اولونوردی. اونا گوره بیز ییلاقتلی اولمایان آدمالارین حقوقلارین آزالدیق و ئوز یولداشلاریمیزدا دیدیک که، آحقوق آلسینلار. البته محاربه زمانیندا قویولان حقوقلار ایندی اولایمیز و بویوشده غیر عادلانه دگیلدیر. چونکه سطح زندگانلیق آشاغی کلیدی. مثلاً بیر آدمین اوتوز تومن حقوقی ویتیمیش تومن مدد خرج و فوق العاده سی ایدی. ایندی که، سطح زندگانلیق آشاغا دوشوب ویوزده قیرخ جنسلر آشاغی کلیر. دیمک اولار که، بیزیم بویوشیمز کاملاً عادلانه دیر. ایندی، مثلاً تبریزده یاغین قیمتی ۲۵ تومن دیر، در صورتیکه کچن ایل لرده آلمیش تومن ایدی. ایکی قرانلیق یومورتا ایندی ۱۲ شاهیا ساتیلیر. ایندی، هر پارچا که، بازاردا مثلاً اون تومننه ساتیلیدی.

دولت مغزالاریندا اوج تومننه ساتیلیر. بیزدعوا زمانین حقوقونو ویرسیدیک، اونداهم عادلانه اولمازدی، همده خلقی سویماعا مجبورایدیک. همده سطح زندگانلیق یوخاری کیدهردی.

سونرابویوک بدبختلیک که ایرانین باشیندا واردیر، بودیر که ایشجینی ایشه گوره قوموردیلار و قدیمدن سوتدیلر و بلژیکیلر نه هاسول قویموشلار سا ائلهده قالیردی. مثلاً بیزیم اداره لری میزده اون نفر آداما ۱۲ نفر پشخدمت ایشه بیر. سیزین نظریزه بئله کلمه سین که، پشخدمتین حقوقی آزا لوب، دولت بودجه سینده ائله تاثیر یوخدور. لکن آذربایجان دوایرینده پشخدمتترین عده سی ایکی میندن زیاده دیر. آیدا، اونلارین حقوقی ایکی یوزمین تومن اولور. بیز پوپوللا یا خشی قوشون سا خلا یا بیلرک و یا خشی کارخانه اداره ایده بیلرک، البته مقصودیمیز پشخدمت لرایله مخالفت ایتمک دگیل دیر. لکن اداره نین هر بیر کچیک ایشینه بیر شعبه آیرماق که، مثلاً بوشعهر ایلین باشیندا شاید یوز تومنیلیک دولته نفعی یوخدور. اونلارین حقوقلاری کندیلرله وقوجا آرادلارا تحمیل اولونور. البته، بوعده نین هامی سینین تقصیری یوخدور. لکن دیمک اولار که، ایش قورانلار قابقادان بونو فکرایتمه بیلر.

بیز بیرنجی دفعه تمام اداری تشکیلاتی دکی شه بیلمزدیک، بونا گورده، بیر آز ایشچیلرین عده سینده تخفیف ویردیک، ایندی ایسه بیکارلیقین قاباغینی آلماقدان ئوتری بوتون ایشچیلری سا خلا ما ق مجبور ایتنده بیک، بو آداملارا باشقا ایرلده مفید بیر ایشلر ویردجه بیک، بونولا بوابر ناچارلیق که، اونلاری بیر مدت ده اداره لرده سا خلا بیک کوچلرله توکمکن پرهیز ایدیک. بو ایلیکی بودجه میزده بیر نغزده اداره ایشچیسینین اداره دن چخاریلما سنا یول ویرمه می شیک، برعکس، بعضی تازاموسه لر تشکیل ایتمکله ایشچی لری میزین عده سیننی آرتیر می شیق.

ایندی حساب بیزیم الیمزده واردیر، بودجه میزده تنظیم اولونوبدور. هامی بیلیر سینیز که ایران دولتی نه ایل دیر که، کامل بیر بودجه تصویب ایده بیلمه می شدیر. آنجا ق بیر ایلیق و ایکی ایلیق ناقص بودجه مجلسه کتیر می شدیر. لکن بیزده اوج ایلیق ناقص ولنگ بودجه لر مجلسه کتیر یلمه می شدیر. بودوره ده کامل صورت ده بودجه میزی مجلس ملی میزه کتیر می شیک، هله بو کک بوندان دا تئز مجلسه ویر یلیدی، لکن تاخیرینه بیر بارا عتلر واردیر که، اونلاری سیزه گوستره جگم.

بیز کچن مالیات بر درآمدی دکی شیدیردیک، چونکه بیلیریک که ایندی کچن ایللر کمی استفاده ایتمک اولما زوعادی بیر حالدا بوندان استفاده ایتمک جتیندیر و آنجا ق کوچلی تاجر لر سا زاردا استفاده ایده بیلر لر. بیز بواج آیین ایچینده مالی جتندن ایشلرله مسلط اولورق، اوج یوز مین سومن فقط سیانه زنجان دمیر یول اداره سینده ویردیک، بونو ویرمه سیدیک ده اولما زدی، ایندی بوجتندن ملی حکومتین وضعیت مالیسی یا خشی دیر.

تدبیرین بیر سی ده بودور که بیر میلیون خزانه قبحی چاپ ایت می شیک، بو، اوندان ئونری دیر که، جنسی اوجوز ویردک، مثلاً اون تومن جنس مقابلینده دوققوز تومن آلنیر، بونون فایداسی بودور که، اولخالقنن بیر میلیون تومن بوج ایتمک مجبور اولما دیق. البته، بو یول بوج اولونسا یدی استهلاک اولان اقدر بویوک مقداردا کرک فائض ویر یلیدی. بوندان باشقا جنس ده ساتدیق، بو بیر میلیون ایسه ایلین آخیرینه قدر نه دفعه دولنار و نهجه برابر اولار.

بوگون که، آیین ۱۶-سی دی، مالی جهتدن داه او حثیمیز یوخدور. بیز بیلیریک که، پولوموز وار. بو بویوک برفوقیت دیر که، بودجه میزی تنظیم ایتمیشک و کسر بودجه میزه یوخدور. بوایش حتی اوروپا دولترینده ده چوخ چتین دیر. بیزیم بودجه میز کچمیش دولتین طرفیندن یازیلان بودجه دن نجه قات آرتقدیر. بودجه میزه من نضر آرتیق ایشچی استخدام ایتمیشک. بیز اداره ایشچیلرینی ساخالیریق تایشن تایلید بقدا اونلارا باشقاییش ویره ک. البته بوایش مالی سیاست میزین دوزگونلیرکینین نتیجه سینده دیر...

بومسئله دن سونرا فکری میزی مشغول ایدن اقتصاد مسئله سی دیر. بیز هله فکر ایدیریک که، ملی حکومت تشکیلیندن سونرا آذربایجاندا بویوک احتکارلار باشلانیم و ممکن دیر که، آذوقه آزالا. اوندان سونرا مخالفلر میزین تبلیغاتینین نتیجه سینده وحشته دوشموش تاجرلر خارجه آذوقه آپارالار وئوزلرینه سرمایه ایده لر. بوقورخو حکومت ملی دن قابق داورایدی. اونا گوره بیز همیشه شهرین آذوقه سیننی کنترل ایدیردیک. فرقه نین ای تانیلمیش لاری اقتصاد ایشلرینی نجه مدت تامین ایدیردیلر. فرقه نین تشکیلات لاری پولیله درخشانی نین شهر آنبارلاریندان نظامی ده آذوقه انتقال ویریلمه سی قباغی آلماسینا چالیشیردیق. بیز بیلیردیک که، سیاسی ناراضلیقلار، بحرانلار اغلب چوره ک مسئله سیندن دیر. بیز چالیشدیق، آذوقه نین یولونو آذربایجان دان خارجه سلود ایدک. بیلیردیک که، بوایش بعضی اشخا ضررلی دیر. لکن قوی بش نضر، اون نضر ضرر گورسون، مقابلینده ایسه اهالی وحشته دوشمه سین و ملی حکومت دن بهالیق گور-مه سین. نجه کی دیدیم، بوایشن بیز باخشی نتیجه آلدیق. چوره ک وسایر شئیرلر اوچوز-لاندی. لکن تهراندا عکسینه اولدی. حتی دیدیلر که، آذربایجان آذوقه ویرمیر، آجلیق اولور. درصورتیکه بوفریادارلا او بیریسی طرفنن چالیشیردی که، مالی بحرانلار بیزی بوغسون و پوللار میزی چکیب آپارسین. متوحش اولان وارلی آدمالار پوللاری آپار-یردیلار. بیزی فشاردا قویماق ایسته ییردیلر. بوایش سبب اولدی که، بازاردا جنسلر داه اوچوز اولسون. خلقین اکثریتی اوچوز لوقدان راضی اولوردی. اداره ایشچیلری، زحمتکش و کارگرلر راضی قالیردیلار. بو اوزون مدت دوام ایدیه بیلمزدی. محصولون بهالغی پیس اولدیغی کیمی، حدن آرتیق اوچوز لیغی دا بلله ضررلی دیر. گرک کننلی ئوزایشینه اوره کی قیرسین و محصولونی عادلانه قیمتده ساتا بیلسین. بیز جوربجور یوللارلا بونون قباغین آلدیق.

۱- صادراته عوارض تعیین ایتمک مسئله سی ایدی. چونکه جنس آذربایجان دان خارجه گیتیدی، بیردن سریع صورتده بهالیق تولید اولاردی. بونا گوره چوخلی مذاکره دن سونرا انتقالی بیر تدبیر گوتوردوک و بلله قرار ویردیک که، صادراته مقابلینده عوارض آلیسین. آذربایجان دان گیدن جنسلره بیر مقدار کرایه و بیر مقداردا نفع اوستونه کلیر و بلله لیکله بوجنسلر همیشه تهراندا اوچوز اولور.

بیز اول خشکبارین صادر اولماسینا اجازه ویرمیردیک. سونرا خلقه صدمه اولماغا کوره اونا دا اجازه ویریلدی. اولده بیز صادراته اجازه ویرمیردیک، لکن ایندی ویرمیشک. بونولا برابر، ینه لایقی قدر صادر اولونمور. دیمک اولور که، دنیا وضعیتینه باغلی دیر و کله جکده بیز قیمتلی جنسلر میزی صادراتیمکه یول تاپا باغیق. عمومیتله دیمک اولار که، ایران دولتینین خارجی تجارت سیاستی یوخدور. تهران حکومتی خارچدن کلن ماللارین قباغینی آلماق وئوز ماللارینا دنیا دا بازار تاپماق با جارمیر. ایندی مثلا تیکیلی پالتار

واو تومبیل سئل کیمی ایران بازارینا توکولور و دسته-دسته تاجرلری ورشکست ایدیر. خارجدن کلن کهنه پالتارلاری کیمک بیزه تحقیر و توهین دیر. بیز اونلاری گیه بیللمه ریک. ایران حکومتی ئوزی بیلر، نه ایدیرسه ایتسین، لاکن بیز ئوز قیمتلی جنس لریمیزی مادر ایدیب و عوضینده بیزه لازم اولان شئیلردن، مثلا لاستیک، شئرلریمیزین آبادلیغی ایچون لوله، آسفالت و باشقا شئیلر وارد ایده جه بیک. ایران دولتی ئوزونه لازم اولان شئیلری احتیاجی قدر وارد ایده بیلیمردی و بیلیمیر، چونکه، تهران ایشلری اوغروار الینه دیر. بیر تاجر یوزمین تومن ویریر واردات اجازه سی آلیر. بئله لیکله من دییه بیللم که، بیز خارجی تجارت مسئله سینده مسلط اولموشوق.

ایدا ایدیرم، بئله بیر محکم اقتصادی سیاسته مالک اولان بیر حکومت ترقی ایدیر و هر بیر مشکلاته فائق کلیر. محاربه زمانی تجهیزات و سلاح قاییران کارخانلر ایندی هامیسی تجارتدن ئوتری ایشله بیر. بو خطرناک دیر. بونلار خلقین قانینی سوراچاق. ایندی بونون نتیجه سینده بیزیم صنعتکارلاریمیزدان موم بیر حصه سی بیکار قالماغا مجبور اولموشور. اگر محکم اقتصادی تدبیرلر گوره بیللمسک صنعتکارلاریمیز آرادان گیده ر.

بیکارلیق دنیانی تهدید ایدن بیر بویوک بلادیر. بوندان بویوک اعتصابلار، بویوک اقتصادی بحرانلار عمله کلیر. البته ئولکه نین دوره سینده حصار چکمک اولماز. لاکن واردات و صادرات ایشلرینی بئله ترتیب ویرمک اولارکی، ایسته دیگیمیز شئیی آلیب ایسته مه دیگیمیزی آلمایاق. نهجه که سوودت ئولکه سینده بش ایللیک نقشه لر اوزره بوچتین لیکلری آرادان آپاریرلار.

کچن دوره دهه بیزده آمار موضعی چوخ پیسر شکله ایدی. مثلا بعضی ایولرده نهجه دانا آرتیق سجل تاپیلردی، هله ایندی ده واردیر. ایندی بیز دوزگون احصائیه تویه ایدیریک. بیلیریک که، مثلا خارجدن کتیریلن کبریته احتیاجیمیز یوخور و بلکه کار-خانالاریمیزدا تویه ایدیلن آرتیق کبریته گروک خارجه بازار تاپاق. بیزده بونویلمه لیک که، ملی حکومت دیوانخانا دگیل، اونون وظیفه سی خلقین حیاتیینی تامین ایتمک ایچون یوللار تاپماقدان عبارت دیر. بحران سئلیننن قاباغینی آلماق بو وظیفه نین کونده لیک ایجاباتیندان ان مهمی حساب اولونا بیلیر. بیز چالی شیریق که، تجارت ساحه سینده ئوز محصولوزی خارجه یتیره بیلک و او شئی که، تجارتیمیزه ضررلی دیر اونون وارد اولماسیندان جلو گیرلیک ایده ک. بیز بویولدا چوخ موفقیتلره نائل اولموشوق. لاکن هله بعضی شئیلرده، حداکثر استفاده نی بیلیمیریک. ممکن دیر که، بیر نفرین ۲-۴ اوتومبیلی اولسون، لاکن بیعضه اولدیفی ایچون اونلاردان هیچگونه استفاده ایده بیللمه سین. لاکن ۲-۴ قاطری اولان بیر آدم ائله یه بیلر او قاترلاردان کفایت قدر استفاده ایدیب اولکی شخصن قاباغا دوشسون. آقای رسولی ایله میاندا ب قند کارخانه سینده گیتدیکده، گوردیم که، ۷ دانه تراکتور ایش سیز و استفاده سیز حالدا ساغلا نیب دیر. شهنه سیز که، ایران حکومتی هیچوقت ئوزونون اینده اولان امکانلاریندان خلقین آسایشی ایچون لازمی استفاده فکرینده اولما میشدیر. بیلدیگیمیزه گوره، هر تراکتور ایکی هکتار یرسوره بیلر. من گوردوم که، بونون عوضینده تراکتوری، کامیونی چایدان چیخارماق ایچون باغلا بیلار. حالبوکه، بو تراکتورلارین هر بیر یسی ۲۰ مین تومنه باشا کلیر و بویوک بیر ثروت دیر.

بیز گروک چالی شاق که، اقتصادی امکانلاردان یاخشی استفاده اولونسون. مثلا چوخ

یئره چایلار واردیرکه، اگر سد باغلاسا اولنلاردان بویوک استفاده اولونایلیر. بیزرک صنعتی فلاحتمعله گتیرهک، مثلا پامبیق، باراما، کتانوقند چغندری یتیرهک. بیزیم اقتصادی وتجارتی ایشچیمیز آزدیر. اغلب دولت مامورلاری فرقهوی سیاسی ایشچی-دیرلر. گرکه مرور زمانلار بو ایشچیلر اقتصادی وتجارتی ایشلمره آشنا اولایبیلینلر.

بیزیم اقتصادی تدبیرلریمیزدن ان مهمی یتربولگوسی دیر. بو واسطه ایله بیر میلیون کندلی یتربولگوسی صاحبی اولاجاق دیر. البته بوتزلیکله او یتربولگوس کفایت قدر استفاده ایتمک اولماز. لاکن بیز اینانیریق که، دولت فلاحت بانکینی قوتلندیریب، دورت بئش ایلدن سونرا فلاحتمه محصوللاریمیزین یوزقات آرتما سینا امکان ویره چکدیر. یتربولگوسی باره سینده، ایندی اولایبیلرکه، هامپاوقارا (۱) آراسیندا اختلاف اولسون. لاکن یتربولگوس مامورلار دستور ویریلیرکه، اولنلاری بیری-بیریله یاخینلاشدیرماغا چالیشینلار تا بیری-بیرینه کومک ایستینلرکه، قارا آیاغا قالدخسین و هامپا ایله ده اختلاف چیخماسین. آذربایجاندا یتربولگوس چوخ دورو آذربایجان جماعتی ده زحمتکشرو چالیشقان بیر جماعت دیر. خلاصه خالصه یتربولگوس بولونمسه یتربولگوسی چوخ بویوک اقتصادی کومک اولاجاق بویرو بوندان بئشله، مازندران و باشقا یتربولگوس اولان آذربایجانلیلار وطنلرینه قایدیپ، زراعت ایشلمه باخا جاقلار. البته بو ایشین سیاسی نتیجه سی ده چوخ بویوک دور. سیاست ایله اقتصاد بیری-بیرینه سربوط دیر. اگر بیر حکومت اقتصادی چتجه قوتلنسه، سیاسی چتجه ده قوتلنیر. تهران حکومتی خلقی قوتلندیرمکدن قورخور. من فکر ای دیرم که، خلقی آج ساخلاما قادا عملی واردیر. بیزیم حکومتیمیز خلق حکومتی اولدوغونا گوره گرک بیز خلقی آیت-لاندیراق. مثلاً کرک بئشله اولا که، بیز نر خلق قوشونلاری سیراسینا گئتدیکه، عائله-سیندن نکران قالماسین. لاکن آج اولدوقدا، او کرک گجه-گون دور مطاش فکرینده اولسون و بئشله آدامدان فدائی، نظامی چیخماز.

باشقا بیر اقتصادی موضوع دا صنایع مسئله سی دیر. ملی حکومت قورولمادان اول بیزیم مهم کارخانه لریمیز تعطیل و یا اینک تعطیل اولماق خطرینده ایله. بیز اوج دورت آید اولنلارین ایشمه سالینماسینی تامین ایتمک، ایندی هامیسی ایشله بیر. بو بیر منفعت دیر و مهم بیر ایش دیر. بو یاخین زماندا بو کارخانه لر ایدم بیلجه چکلرکه، بئشله پارچالار ویرسینلرکه، مهم قسمت لباسیمیزی تامین ایتمسین. بو کارخانه لر خیانت و اوغورلوق نتیجه سینده یا تمیشدی لار. مثلاً یونو بئش تومنه آلیب و کارخانه به ۱۵ تومنه ساتمیشدی لار. خلق سهرلرینی بیر تومن قیزیل بولا آلمیشدی لار. لاکن ملی حکومت قورو-لمادان قایاق قران پول اولنلار ویریدیلر. ایندی او خیانتلری گورنلر قاچیرلار. لاکن مجازاتدان قاجایلمدیه چکلر. حاجی غلام جورابچی و باشقالاری نوز گوردوگی پیس-ایشلرین بادا اینی گوره چکلر. ملی حکومت تشکیلمندن سونرا مسئله ساده بیر و چهله حل اولدی. ایندی کارخانه لرد ۴۰۰ نفر ایشچی ۸۰۰ نفرین گوردوگی ایشی گورمکه موفق اولور. ایندی هم کیفیت وهم مقدار چتجه کچن زماندان چوخ آرتیق محصول کورتورولر. بو مسئله عین زماندا سیاسی بیر مسئله دیر. سربازلاریمیز چوخ یاخشی تعلیمات آلیرلار. لاکن پالتارلاری یوخ ایله. ایندی بیز اولنلار پالتار ویرمکه موفق اولموشوق. بیز چالیشیریق که، بیرینجی درجه ده صنعتی ماشین ایشلمه و سونرا ایکینجی درجه ده ال ایشلرینه باخاق. اما بو آغیر ایش دیر.

دولت کرک بوچتین لیکلره فائق کلسین و بیز فائق کله جه بیک.

۱- سقصد تورپاقسین کندلی دیر.

بیکارلیق مسئلهسی بیزیم ایچون آغیریوک دیر. بیز کرک بونی آرادان گوتوره ک. بیز بونادا تدبیرلر گورمیشیک؛ یوللاریمیز که، ایندی چوخ بیس حاله ادير، اولناری دوزلمک ایچون اقدام اولونور مثلا آستارا اردبیل، ماین قلعه— میانو آب، زنجان— سیانده تدبیر یوللاری دوزلمه لیدیر وبومورته نجه مین عمله ایشله یه بیلر.

باغبانلیق و رراعت مسئلهسی کلب جاتیدیر. کندلی لر ئوز رراعت لرینه گنده چکلر، بوندان باشقا، بلدیده شهرین آباد اولماغی ایچون بیر چوخ عمله ایشله ده بیلر. بیزیم آرزوموز بودور که، بیکارلیق آرادان گیتسین. بیرده چالی شیریق که، بیکارلارین سیاهی— سیننی توتا ق. ایندی بیکارلیق داد فریادی چوخ خور. لاکن هله، ائله بیر احصایه الله یو خنور. بعضی آدمالار وار دیر که، آنجا ق میزباشیندا اوتورماق ایسته ییرلر و آیری ایشی گورمکه حاضر دکیل لر. بونلار پارا زیتیدر لر. البته، حقیقی بیکارلار وار دیر که، کارخانه لر باغلی اولماق نتیجه سینده وضعیتری یا خشی دکیلدیر.

باشقا مسئله ده عمومیته ملی حکومتین دوام و بقا سی ایچون دیر. ملی حکومت تاسیس اولدوقدا شعاریمیز ایالت و ولایت انجمنلری اطرافیندا ایدی. لاکن عملده گوردوک که، بو ملی حیاتیمیزی تامین ایده بیلمه یه چکدیر. بیز مجبور اولدوق که، ملی مجلس و ملی حکومت یارادا ق. ایندی کرک بوملی تشکیلاتنی ساغلا یاق. چونکه بو تشکیلات خلقین احتیاجی و ایسته دیگی اوزه رینده عمله کلبدیر. خلق ملی حکومتی ئوزونونکی بیلیر و اوننی ساغلاما غی ئوزونه بورچ بیلیر. اول لرده بیر بار امراض آدمالار دیدیلر که، گویا بیز ایران آذربایجانین شور آذربایجانینا پایش دیرماق ایسته ییریک، یا اینکه دمورات فرقه سی آذربایجاننی سووت حکومتینه ساتیدیر. لاکن بیز گوستردیک که، اولنار هامیسی یالاندیر. عملده ده اوننی ثابت ایتدیک. ایندی قیزیل اوردو بورادان گئدیر، هامی بیلیر که، قیزیل اوردونون ورودی سبب اولدی که، استبداد حکومتی بیخیلی. بونا گوره کرک اولندان تشکر ایدک که، رضا خانین استبدادی اونون کلمه سیله بیخیلی. جودا قیزیل اوردونون بیزه اولان بویوک خدمتی دیر که، ملی اسارتی سیندیردی. هله من دیمیرم که اگر آلمانلار غالب اولوب، آذربایجانا کلبیدی لر، بورادا حتی بیر ایوده قالمادنی. قیزیل اوردو استالینکرا د، مسکوا، لنین کراددا استبداد قوه سیننی سیندیرما قلا، دنیا خلقلریله برابر، خلقیمیزین آزادلیغینی تامین ائله دی و ئولکه میز قان دریا سینا دونمکن خلاص اولدی. ایندی بو اوردو گئنده کرک آلتیشلار لار اوننی یولسالا ق. بیز بومدته گوردوک که، قیزیل اوردو چوخ نجابت و متانت و اخلاقا رفتار ایتدی و اولنلارین رفتار و اخلاقی هامییا سرمشق اولدی.

فکرایدین، اگر آرتش شاهنشاهی اولسایدی نه ایشلر چیخاردادی و بیر شهره قیزیل اوردو کیمی فاتح اولراق داخل اولسایدی خلقین باشینا نه کیمی فلاکتلر گتیرمردی.

قیزیل اوردونون گئتمه سی بیزیم ایچون ناگهانی دکیلدیر. بیز چوخ گوزل بیلیر— دیک که، او اوردو تورپاق آلماق و یا شهر اشغال ایتمکن توتری سرحدیمیزی کچمه میشدیر. اونون مقصدی، دنیانی اسارت آلتینا آلماق ایسته یین فاشیزمین ایراندا اولان آثارینی ریشه دن کسمک ایدی و بونادا افتخارلا موفق اولوبدور. ایران خلقی مخصوصا آذربایجان جماعتی او قهرمان اوردونون بویوک خدمتینی هرگز اونودا بیلمز. خلقیمیز او اوردونون معنوی کومکینه همیشه منتدار قالا جا قدیر. بیز آرزو ایدیریک، قیزیل اوردو همیشه دنیا آزادلیغی و دنیا دموراتلیغینین نگهبانلیق و طیفه سیننی عهده سینده ساغلا یا جا قدیر.

قیزیل اوردونون گئتمه سیننی بیز مرتجع لر کیمی استقبال ایتمیریک، بیز اوننی احترام

وعزتيله يولساليريق. ارتجاع ايسه اونون گئتمه سينده ئوزونون ال قولونون آچيلماسيني اختيارير.

بىز آچىق دىبرىك كه، قىزىل اوردونون گئتمه سيله مرتجع لر چوخ دا اميدوار اولماسين، آذربايجان خلقى آلبىقى آزادلىقى ساخلاماغا قادردير. قىزىل اوردونون گئتمه سيله، بىزىم ملتىمىز ئوزاراده سيله الله ايدىلن آزادلىقى خلل دارايميه جكدير. ايندى مىلى حكومتىمىزى كرك ساخلاياق. آذربايجان خلقى حتى چوخ از جمعيت اولسادا، آزادلىقدان دفاع ايدىمىز.

بونا گوره من سىزدن راي اعتماد ايستىم. (وكيللر، بىز راي اعتمادىوخ جانىمىز ومالىمىزدا ويره جهيك!) بىز ايندى به قدر مىلى آزادلىقىمىزى ساخلامىشيق. بونون بىرىنچى ضامنى فرقه تشكىلاتىمىزدير. ايندى تىرىزده چوخ آزىر ايوواردىر كه، ايواهلىندن هئىچ اولمسا، بىرنفر دمورات فرقه سيندن اولماسين. كرك اوفرقه نىن رهبرلىكىنه اعتراف ايدىمىز. بونون ايكىنچى ضامنى ده بىزىم فدا ئىلمىمىزدير، اونلار آزىر مدته قيام ايتدىلر و ايندى ده آزادلىقىمىزىن ضامنى دىرلر. بىزىم فدا ئىلمىمىزىن تاريخى چوخ ياخين تارىخدير. اومىنوعى تشكىلات دىكىلر و اونون تشكىل تاپمىسى كئىن حكومتىن فشارلارنى نتىجه — سينده اولوب و ايندى ايسه بونلار مىلى حكومتىمىزىن دالىندا دورماغا حاضر دىرلار. اونلار زنجاندا ذوالفقارى، اردبيله، اهرده وباشقا يئرلرده اولان مخالف دستلر نىن ازديلر، ايندى بىز فدا ئىلمىمىزده اسكان و ويره جهيك كه، كوتان و خىش دالىندا ايشليه — ايشليه، عين زماندا تىنكى اللرىندن يئره قويماسىنلار. تا آذربايجان وار، فدا ئى وار. چونكه او، آزادلىقى قوروبدىر لاكل بوتشكىلاتى ساخلاماق بىر تىك فدا ئىلمىلرله اولماز بىزىم منظم قوشون — نوموزدا كرك اولسون. بىز آزىر زماندا منظم و قدرتلى بىر قوشون تشكىل ايتمىشيك. اگر ايندى بىرنقى اولسادا، تىرلىكله دوزله جهيك، قوشونى و فدا ئىسى اولمايان بىر ملت هئىچ وقت آزادلىقى حفظ ايدىمىز. بىز كرك هر بىر شئى دن كسهك، فدا ئىلمى و قوشونلار بىمىزى قوتلندىرەك.

«آذربايجان» غزه تى، ۱۸-۲۷ فروردىن ۱۳۲۵ ه.ش.، نمره ۱۶۶-۱۷۴.

آب ریز رادیو سوندان بیانات

محترم هموطنلارا

بیرای دوام ایدن دانیشیق لاردان سونرا، خلقیمیزین و عموم ایرانلیلارین صبر سیرلیک ایله گوزله دیکلری سازش عملی اولوب، آقای قوام السلطنه نین سیاسی معاونی آقای مظفر فیروزین تحت ریاستینده شهریمیزه گلن هیئت ایله آراسیز داتاریخی بیر قرارداد امضاییدیلی. قراردادین مضمونی بیرنجه دقیقه دن سونرا عمومی اعلان اییدیله جکدیر.

بوقرار جناب آقای قوام السلطنه کابینه سی و آذربایجان مجلس ملی سی طرفیندن تصدیق اییدیلدیکن سونرا موقع اجرایه قویولا جاقدیر.

بیر دانیشیق لارین گؤدیشی و امضاییدیلن قراردادین معنی و اهمیتی باره سینده چوخ تئز بیر زماندا فرقه و خلقیمیزه کئیش بیز صورتده معلومات ویره جه ییک...

بوقرار دادین تک آذربایجان دگیل، بوتون ایران خلقی ایچون چوخ بویوک اهمیتی واردیر.

بو واسطه ایله باریم قرن ایران آزادینخواه و وطن پرورلرین آرزوایتدیگی تورپاق مسئله سی حقیقته بویوک و اساسلی بیر قلم گوتورولموش اولدی. بوتون ایران دادمی کراسی اصولونون اجراسی و آزادلیغین تامینی ایچون یینی انتخابات قانونونون یارادیلما سینی دولت تعهدایتدی، تمام حقوق اجتماعی دن محروم اییدیلیمیش آنا و باجیلاریمیزین انتخاب اولوب انتخاب ایتمک حقیقته اعتراف ائله دی و بونون عملی اولماسی ایچون دولت طرفیندن صریح تعهد امضالاندی.

آذربایجان خلقینین عملی ایتدیگی دلیل رسیمتله قبول اییدیلمه سینی مخصوصا قید ایتمک لازمدیر. بوندان سونرا آذربایجان ئوز دیلینده تعلیم و تربیت آلابیلدیگی کیمی، ئوز اداره لرینی ده ئوزونون انتخاب ایتدیگی آذربایجانلیلار واسطه سیله ئوز دیلینده اداره ایده جکدیر.

بونلارین هامی سیندان داها قیمتملی نهضتیمیزین دولت طرفیندن دموکراتیک بیر نهضت تانجلماس دیر...

بوقرار داد ایله خلقیمیزین مبارزه تاریخینده یینی بیر دور باشلانیر. اولابیلیمین که، بومبارزه داها چتین و داها آغیر شرایط آلتیندا ادامه تاپسین. لاکن آزادلیق پولوندا هر بیر فداکارلیقا آماده و حاضر اولان بیر خلق هئج بیر وقت مشکلات و چتین لیکدن قورخماز. خلقیمیزین اینام و اعتمادینی جلب ایدن فرقه میز اونئی، دوزگون یول تاپیب، ساغلام رهبرلیک ایتمک سایه سینده تعقیب ایتدیگیمیز مقدس هدفه یتیره جکدیر.

ایندی فرقه و خلقیمیزدن داها آرتیق بیرلیک، داها آرتیق اعتماد، داها آرتیق قهرمانلیق
گوزله نیلیر. یوکوموز آغیرلاشمیش، وظیفه میز بویوموشدور. ایندی بیز بوتون ایراندا
دموکراسی اصولونون برپاسی یولوندا مبارزه ایدیریک. بو مبارزه ده بوتون ایران
جماعتینین ساغلام و میهن پرست افرادی بیزیم ایله همراه اولدیغی ایچون موفقیتده
بیزیم ایله اولاجاقدیر.

یاشاسین خلقیمیزین سارسیلماز اراده سی!

یاشاسین باشلادیغی مبارزده نی قهرمانلیقلا آخره ییتیرن فرقه میز.

یاشاسین بوتون ایراندا آزادیق و دموکراسی بایراغین اوچالغان فدائی دسته لریمیز.

یاشاسین ایران استقلالیتینین و ایران آزادیغینین مشعلدار اولان قهرمان آذربایجان!..

«آذربایجان» غزه تی، ۲۴ خرداد ۱۳۲۵ ه.ش.، نمره ۲۲۵.

www.iran-archive.com

تبریز رادیوسو واسطه سیله نطق

عزیز هموطنلر، محترم آزادیخواهالارا
تهراندا آپاریلان دانشیققلارین نتیجه سینئی اورادان مراجعت ایتدیگده مفضل صورتده
سزین نظریتمیزه یتیریمشیدیم. اوگوندن ایندی ۲۵ کون کچیر، بومدته تهران محیطینده
ظاهریده اولسا، نظری جلب ایتمه یه بیلمه یین چوخلی تبدلات وجوده کلمیش، آقای
قوام السلطنه نامینه انتشار ویریلن متعدد بیانیهلر واسطه سیله ارتجاعی عنصرلر دقارشئ
شدید مبارزه اعلان ایدیلیمشیدیر...

بله لیگله فاسد و خورلی عنصرلرین میدان فعالیتینی سوقتیه اولسا حدود ایدهن
دولت رئیسی آذربایجان خلقیتین باشلادیغئ بویوک اصلاحات نقشه لریندن ان اساسی سی
اولان تورپاق مسئله سینئی کندلی و زحمتکشلر نضعینه ایره لی چمکله بیزیم محیطیمیزده
درین تاثیر ایجاد ایتدیگی ایچونینئی دانشیققلارین داها صمیمانه بیر صورتده باشلانیلپ،
داها تیز بیر زماندا مثبت نتیجه ایله قورتارماسینا امکان ویریمشیدیر.
بوخاریدا اشاره ایتدیگیم دانشیققلاریمدا اظهار ایتدیگیم جمله لری مخصوصا تکرار
ایدیرم:

«دعواهامیسی ملانصرالدینین یورغانی، یعنی کندلینین آلدیغئ تورپاق اوستون-
دودیر، خالصه یشلرینین دهقان و اکینجی آراسیندا بولونمه سینئی قانون اساسی منع
ایتمه میشدیر. آذربایجان کندلیسی ئوزاراده سیله بویئرلری بولموشدور. دولت ایسه
بوتون ایرانی آذربایجان ایله هم رنگ ایتمک ایچون بوایشی بوتون ایالت و ولایتلره
عملی ایتمه لیدیر.»

بوجمله لر آیدین بیر صورتده کوستریرکه، او وقت بیزیم فکریمیزی اشغال ایدیب
سوعظنیمیزه سبب اولان ان مهم مسئله همان کند و تورپاق مسئله سی ایمیش. بو کون
اعتراف ایتمک لازم دیرکه، بویوک و بویوک اساسلی مسئله نین حلئ ایچون آقای قوام السلطنه چوخ
جدی بیر قدم کورتورمگه موفق اولموش، بو واسطه ایله آزاد اولان فاصله آزالمیش،
اورتاداجدی بیر حسن تفاهم زمینه سی تویه ایدیلیمشیدیر. اگر دولت طرفیندن ایدیلن آیری
گذشتلر اولماسایدی بله یند بیز بو بویوک ایشین خاطره سیننه اوره کیمیزی سیخیب
فکریمیزی ناراحت ایدهن سوعظنی محیطیمیزدن اورا قلاشدریمالی ایدیک. بیرینجی قدمی
جرئت ایله کورتورمگه موفق اولان دولت رئیسی ایکنجی بویوک قدم ایله اونئی داها
محکم لندیرمگه موفق اولدی. او ایسه بیزیم دبلمیمیزه اولان احترام و اونون تکاملی ایچون
میدانا سوردو کیمیزی تقاضانین قبولی ایدی.

آقای قوام السلطنه عمرینده هنج بیرایش گورمه میس اولسا بئله، بو بیرایش اونا نسبت آذربایجان خلقینن قلبینده احترام حسی تولید ایدمک...

دوغرودور خلقیمیز، فدائی لری میز، قهرمان فرقه میز بو حقی ئوزونون محکم اراده سی و تزلزل ناپذیر ایمانی و خطایتمه نین سلاحی واسطه سی ایله تحصیل ایتیمشیدیر...

هامیز چوخ گوزل بیلیر سیز که، آذربایجانلیلار ایچون دیل مسئله سی حیات و ممات مسئله سی دیر. لاکن ایرانلیلای قی فارسیغا قاریشدیران جاهل لر بونی دوشونمک ایستمه میب آذربایجانلیلارین قلبینی دیل لرین زهرلی خنجر ایله مجروح ایتمک چالیشمیش و چالیشیرلار. بیز هنوز اونو تمامیشیق که، دوقوز ای بوندان اول اعلامه میزده دیل آزدلیقی باره سینده میداناسور دوکمیز شعار مناسبتله بو احق متعبلر نه اندازده مهابو سالمیش ونه آدلار ایله ییزی تهمت لندیریب میدانان چینار ماغان آتماقدا ایدیلر.

بوگون باشیمیزی اوچاتوتوب افتخار ایله دیبه بیلیریک، خلقیمیزین محکم آسمان و سارسیلمان اراده سی سایه سینده اولطمی سیندیریب دیلیمیزین نه تک ابتدائی مدرسه لرده بلکه اورتا و عالی علمی اوچاقلاردا بئله رسمی اولراق تدریسینه یول آچمیشیر، اداره لری میزده دولت دیلی اولان فارس دیلی ایله آنادیلیمیزین یاناشی ایتمه دیلمه سینه رسمیت ویرمک موقی اولموشوق. البته بو بویوک ایشین افتخاری اساسا فرقه میزه و خلقیمیزه عائد دیر...

اوچونچو بویوک موقیتیمیز آذربایجاندا دولت مامورلارینن ئوز طرفیمیزدن انتخاب ایدیلیمه سی دیر. بویولدا خلقیمیز اوزون مدت مبارزه ایتیمشیدیر.

شهر لری میزین خرابدن ارحاله اقالما سی، ائل و خلقیمیزین فرهنگ و بهداشت و ساده یاشایش و سایلیندن محرومیتی قطعابو سبب دندیر که، توراندان کلن مامورلارین بیزه اوره کی یانمایب، فقط جیلرینی دولوروب گری قایتماق مقصد لری اولموشدور. بوندان سونرا، بونا مطلوب رسم قطعی صورتده اورتادان کئده جک، خلقیمیز ئوزونون انتخاب ایتدیگی انجمنلر واسطه سیله ئوز سرنوشتینی تعیین ایتمک، ئوز اداره ایشچیلرینن فعالیتینی نظارت آلتینا آلماق، ئوز گوجله فرهنگ و بهداشت، اقتصاد و مالیه ایشلرینی دوزگون اساس اوزرینده قویماغا امکان تاپا جاق دیر. بوموقیتین معناسی اولوقجا درین و اولوقجا بویوک دور.

حقیقت حالدا آلدیفیمیز بوحق هنوز ائله ده کامل حساب ایدیله بیلمز. آپاردیفیمیز شیدیمبارزه نین ارزشی ده بوندان بویوک دور. بونونلا بئله محیط، زمان و مکانی نظره آلساق گوردریک که، چوخ بویوک ایش گورمیشیک و آقای قوام السلطنه حکومتی ایسه بو حد اقل حقی بیزه قائل اولماقلا گوزله نیلن بویوک وطن دئش محاربه سینن قاباغینی آلمشیدیر... من جزئیات و اردا اولماق ایسته میرم. لایه سیز دولتین اول انتشار ویردیگی ۷ ماده دن عبارت اولان ابلاغیه سیننی و بیزیم اونون تکمیلینده امضای ایتدیگیمیز موافقت نامه نی هامیز اوخوشوس سیز. ۹ آی آپاردیفیمیز مبارزه له آغیر، شیدیلو طاقت فرسا اولموشدور. بو یولدا ویردیگیمیز قربانلاردا آزا لمامیشدیر...

بیرده منیر ظنیمجه بودجه آزدلیقی دفته شایاندیر. بیز چوخ گوزل بیلیریک که، پول اولمازسا، هنج بیرایشی قاباقدان آپارماق اولماز. بو وقتهدک آذربایجانین کلیری مرکزه کیدیب، اورادا اگر مختل سرو اوغرولاردان آرتیق قالسایدی غیر ضروری اینلره مصرف اولونوردی، بوندان سونرا کلیریمیزین یوزده بتمش بشی ئوز داخلی ایشلریمیزه مصرف ایدیله جک دیر. کلیریمیز البته چوخ بویوک دکلی دیر. لاکن صنایع و فلاحتی ترقی ویرمک لیبیز اونو چوخ سریع بیر صورتده آرتیرماغا موقی اولاجایق.

بوواسطه ایله دیرکه، بیز امید ایدیریک باشلادیغیمیز بویوک اصلاحاتی انجام ویریب، خلقیمیزی فلاکتو بدبخت لیکن قورتاریب، سعادت مندو معاصیری خلق حالینا سالماغا موفق اولاجاییق.

تکرار ایدیریم، چکنیکیمیز زحمتلر نه قدر آغیرو طاقت فرسا اولسا بئله آلدیغیمیز نتیجه اوندان داها بویوک دیر. مخصوصا اوجیتدن بویوک دیرکه، بیز بو نتیجه نی دعواسیز و قان توکولمه دن الهایده بیلیمیشیک.

ایندی مخالطاریمیزین، مرتجع لرین آراسیندا جوربه جور دانیشتیقلار ویدی سقودی واردیر. بعضی لری دیرلر آقای قوام السلطنه دموکراتلاری آلامیش، بعضی سی ده چالیسیرلار اثبات ایتسینلرکه، آقای قوام السلطنه اله آلدیغی حکومتی ساخلاماق ایچون دموکراتلارین اتکینه دوشموش آذربایجانا پناه کتیرمیشدیر.

بیز بویوکمی سوزلره ابداهمیت ویرمه سله ییک...

بورادا هنج کس هنج کسه تسلیم اولمامیش و کیمسه ده آذربایجاننی تسخیر ایتمه میشدیر. بیز تشخیص ویریمیشیک که، خلقین قلمبندن قالخان بویوک دموکراتیک نهضتیمیز او وقت نتیجه ویره بیلرکه، بوتون ایران اسرایت ایدره ک قانونی شکل آلسین. امضالادیغیمیز موافقت نامه نین بوندان باشقا بیر تعبیرو تفسیری اول بیلیمز.

خارجی سیاستده ایسه بیزیم مرکزی دولت ایله سازشیمیز آزادلیق دشمنلرینی خلع سلاح ایتدی...

آخردا بیز نهجه کلمه خمسه وزنجان مسئله سی حقیقته دانیشتماغا مجبورام. هامینیز بیلیرسیز که، بو ولایتین اهالیسی، دین، آداب و رسوم جیتدن تمایله آذربایجانلی دیرلار. حتی آخروقتلره قدر اورانین حاکمی تبریزدن تعیین اولوناردی. بوندان علاوه ملی نهضتیمیز باشلانان زمان زنجان بیزیم مداخله میز اولمادان قیام ایدیب، ژاندارم جلا دلارین و خمسه جماعتینی ایلر بویوی ظلم و اسارت آلتیندا ساخلا ییب اولنلارین قانلارینی سوران ذوالفقاری اوونون قویرو قنلارینی اورادان قووب چیخارماقلا، نهضتیمیزین پیشرفتینه سبب اولموش، آذربایجانین آیری نقطه لرینده داها بویوک فداکارلیقلا ارتجاع قوه لرینین گولکه میزه رخنه تاپماسینین قاباغینی آلمانا چالیشمیشدیر.

بیز معلوم دگیل نه سببه دولت نماینده لری خمسه نین آذربایجان دان آیریلما سیندا اصرار ایدیرلر. هنوز بیلیمیریک آقای قوام السلطنه هانسی عامل لرین تاثیریندن زنجان اهالیسینی بو مشروع حق دن محروم ایتمگه تصمیم توتوموشور.

هر حالدا بیز دانیشتیق زمانی بو خصوصدا اوزون-اوزادی مناقشه یه و سباحثیه معروض اولدوقلار سونرا عمومی ایس خاطر ده سی ایچون آقای مظفر فیروزون موافقت نامه ده منیم آدیما یازدیغی رسمی مکتوبا استناد اوقتی اولسادا خمسه یه تبریزدن حاکم تعیین ایدیلمه یه چکینه امکان ویردیک.

آقای مظفر فیروز، آقای قوام السلطنه نین سیاسی معاونی زنجاندا دموکراتیک نهضتینه حرکت ایدن لرین هر نوع تعرضلردن مسون اولسالاردا اورانین امنیتینی تامین ایتمک ایچون یئرلی فدائی لردن استفاده اولونماسی، همچنین ذوالفقاری، یمینو اسلحه دار باشی کیمی خلق دشمنلرینین خمسه یه یول ویریلمه ییب اولنلارین هر نوع تحریکاتینین قاباغی آلتینماسینی کتباور سما تههد ایتیمیشدیر.

البته بیزیم نقطه نظریمیزجه بو کافی دگیلدیر. من تلگرافخانه یه توپلانان زنجان اهالیسینه امنیت حفظ ایدیب فرقه و نهضتیمیزی اداره ایدن لرین حسن نیتینه اینانمالارینی

توصیه ایستدیم. بیز بوتون ایراندا آزادلیق و امنیتین دوام و بقاسی یولوندا مبارزه ایت-
دیگیمیزه گوره، خمسه و زنجاندا قاباغیچا بیلن حادثه لره بیطرفانه بیر گوز ایله باخا
بیلمیه جه بیگ. اونا گوره دانیشیق هر نحو یله قورتاریر- قورتارسین، خمسه و زنجاندا
اولان فرقه تشکیلاتیمیز گونو- گوندن فعالیتی آرتیریب، باش قالدیرا بیلن ارتجاعی
عنصر لر ایله اساسلی بیر صورتده مبارزه ایله چکدیر.

خمسه ده دمورکراتلاری اینجیتمک ایچون اوزادیلان اللرکیمین طرفیندن اولور-
اولسون ابدی اولراق کیسه چکدیر...

مادامکه بیزیم دیلیمیز، احساساتیمیز و آداب و رسوم، بالاخره سرنوشتیمیز بیردیر
هئج بیر موقتی تدبیر بیزی بیری- بیری میزدن آیرماغاسب اولما یا جاقدیر.

محترم هموطنلر! بوسوزلری دانیشماقدان منیم مقصودیم خودستالیق، حماسه کولیق
دیگلدیر. ایندی بیزیم سوز و عبارت پردازیق ایله مشغول اولماغاق تیمیز یو خدور، من حال
قضیه نی اولدیغی کیمی سیزه شرح و یرمکه گلجهک وظیفه میزی آیدینلان دیرماق امکانشینی
ظن ایدیرم الله ایدیه بیلدیم.

گلجهک وظیفه آلدیق لاری میزی ساخلاماق و اوندان خلقیمیزین سعادت ایچون استفاده
ایتمکدیر.

بو موقته چاتماق ایچون قاباغیمیزدا دوران ان مهم وظیفه مجلس شورای ملی انتخاباتینین
آزادیخواه لار نصینه انجام تا پماسی دیر. بو ایسته موقیت تا یا بیلمزسه، من دیمیرم
قازاندیق لاری میزی ساخلیا بیلمه ریک، لکن ایشیمیز چوخ جتین اولار. اوندان اچار اولاریق
ینده سلاح اله آلبو ورو و ما و چار بی شما ایله مقصدیمیزی الله ایدیهک، دیمک مسئله
هنوز خاتمه تا بامیش فقط مبارزه نین شکلی دگیشمیشدیر. بو مبارزه ده هانسی طرفین
فعالیتی، تدبیری دما آرتیق و تشکیلاتی دما منظم ایسه غلبه اونولا اولاجاقدیر. ظن ایدیرم
فرقه و خلقیمیز بو ایسته امتحان و یرمیش اولدوغوندان موقیتیمیزه شبهه یثری قالمیر.
بونونلا بیلله ینده فعالیت، ینده گوزی آچیق لیق، ینده فداکار لیق لازم دیر. متاسفانه
سوز چوخ، وقت ایسه آزدیر. بونونلا کفایتله نیب بوتون ایران آزادیخواه لارینا بیر لیک،
موقیت آرزو ایتمکله، اونون علمداری اولان آذربایجان خلقینه ابدی سعادت تمنا ایدیه رک
ساده بیر دیل ایله دیریم:

محو اولسون اونون آزادلیغینی محدود ایتمک ایسته ن خائن و مرتجع استعمار
نوکر لری.

یاشاسین آذربایجان!

«آذربایجان» غزه تی، ۲۸ خرداد ۱۳۲۵ ه. ش.، نمره ۲۲۸.

ایران مشروطه انقلابی و فرقه‌میزین بوگونگی سیاستی حقیقده نطق

مشروطه نهضتی ایران تاریخینده بویوک بیر حادثه دیر. بو واسطه ایله قنرلربویی ظلم و اسارت زنجیری آلتیندا ازیملیب حقو اختیاردان محروم اولان خلق آیاغا قالغیب، ئوزونون موجودیتینی نشان ویریب، ئوز قدرت و قوه سینی آنلاماغا موفق اولموشور. اگر مشروطه حرکاتیندان آیری بیر نتیجه الهه ای دیلمیش اولماسا، یعنی ملتین ئوزونو تانییب، ئوز قدرتی درک ایتمه سی، او قدر بویوک واقدر قیمتلی بیر ایشدیرکه، فقط اولندان ئوتری ده اولسا، مشروطه فرمانینین، امضاکونونون هر ایملظننه وشکود ایله جشن توتولوب بایرام ای دیلمه سی لازم کلیر. حالوکه، بوندان علاوه مشروطه نین داها دگرلی فایدالاری دا چوخ اولموشور، خلقین کوزونون آچیلما سی، خلقین سعادتلی اوغروندا فداکارلیق کوسترمک، خلقه خدمت ایتمکله کسب افتخار ایتمک، اجتماعی جریانلارا باشچیلیق ایتمکله خلقین محبتینی قازانماق، ظاهری اولسادا مملکتین قوه عالییه سینین ملت اختیارینا کچمه سی، دولت ادارلرینین دخل و خرجینین ملت نماینده لری طرفیندن تعینینی، فردی حاکمیت یئرینه قانونی و ملی حاکمیتین برقرار ای دیلمه سی کیمی نتیجه لرین هر بیرینی ئوز یئرینده مغبو دگرلی ایشلردن دیر.

مشروطه نهضتینی اداره ایدنلر مطلقا فداکار و خیرخواه آدمالار اولموشلار. اولنلرین کوردوکلری ایشلر همیشه ایران آزاد یخواه لارینا الهام ویریش، اولناری داهابویوک فداکارلیقلار کوسترمگه هدایت ایتمیشدیر. انقلاب هر شعار آلتیندا اولورسولسون مقصد دیر. انقلابی اداره ایدن بویوک سیمالار هر طبقه دن آیاغا قالخیرسقا لخصین ملت طرفیندن احترام و ستایش ایله یاد ای دیلمه لیدیرلر. بیزیم مستقما خلقیمیزین آراسیندان قالغیب آزادلیق یولوندا بویوک لیاقتو ایمان نشان ویره ن ستارخان، خارق العاده فداکارلیقا حاضر اولان باقرخان، ئوز شهادتی سایه سینده تبریز مجاهد لرینین سرآمدلیکی مقامینی کسب ایدن کر بلا ی حسین باغبانلاریمیز ایله برابر استبداد مبارزه سینده ایران روحانیلرینه رهبرلیک ای دیب خلقی مشروطه آله ماغه هدایت ایدن بویوک روحانی عالم لریمیزدن بهبهانی و طباطبائی، شیخ کاظم خراسانی نیده تقدیس ایتمه لیک. بیزیم نظری میزده خلقی ینی حیانا و ینی مدنیته دعوت ایدن میرزا مملک خان افغانی و میرزا آقاخان کرمانی، سید جمال اسدآبادی تاریخی آدمالاردیرلار. بونلارین آدلاری کرمک مشروطه تاریخینده ایری خطایله قید ای دیلسین. مشروطه و آزادلیق یولوندا جانلارینی فدا ایدن میرزا جهانگیرخان و مملک المتکلمین وسایر آزاد یخواه لارین دا آدلاری کرمک احترامیله یاد ای دیلسین. بیزئولوپرست دکلیک، ولی خلق یولوندا جانبازلیق ایدنلری یاددان چیخاردان بیر ملت جانباز و فداکار اوغولار تربیت ایدنه بیلمز. کچمیش انقلابچیلاری بویودوب اولناری ملی قهرمان تانیسا

بيلمه‌ميش بير ملتين ايجريسندن قهرمانلار چيخماز. تك بو نقطه نظر دن اولسايله، بير مشروطه انقلابين باشچيلاري و او انقلابدا مؤرر بير صورتده فداكارلىق گوستره ن انسانلاري چوخ بويوك احتراميله خاطرلامالي ييق.

مخوما بيزيم ايجون، بيز آذربايجان دموكراتلاري ايجون قهرمان مجاهدلري خاطر- لاماق، اونلارين آدلاريني ابلش لديرمك، اونلارين مجسمه لريني وجوده كتيرمك، اونلارين فداكارلىقلاريني سايقاق، اونلارين شهامت لريني تصوير ايدن داستانلار وجوده كتيرمك اُن جدى، اُن مهم، اُن واجب وظيفه لردندير.

بيز اونلارين مستقيم وارثي حساب اولوب و اونلارين باشلاديقلاري بويوك ايشي كماله يتيرمكه قيام ايتيميشيك. اونا گوره ايشيميزين باشلانماسيني هميشه افتخاريله ياد ايتمه لييبك.

مشروطه قهرمانلارينين ايجريسنده چوخ بويوك آداملار وارديركه، متاسفانه اونلارين آدلاري اونودولوب گئدير. شايد بورا دا حاصر اولان دموكرات يولداشلاريميزدان ائله لري وارديركه، اوكون گوردوكلري بويوك ايشلري يادلاريندان چيخارميشلار، شايد ايجريميزده تيريز محاصره سينده آج بير حالدا سلاح الله بورولماق بيلمهدن مبارزه ايدن قهرمان مجاهدلردن آز اولماسين. اونلاردان بوگون ولا بيلركه، لاريمينجا قدر دانليق ايتميريك، بعضيلري ده آرتيق قوجالديقلارينا گوره اللريندن بير ايشي كله بيلمير. لakin ائله لر ده واركه، سنلرينين چوخلوغونا باخما ياراتق، بيزيم ملي نهضتده جدى و عملي صورتده اشتراك ايتميشلر.

هر حالدا قرخ بير ايل، تاريخ نقطه نظريندن بويوك بير مدت دگيلدير. اونا گوره تاريخي حادثه لر ديلدن ديله دانيشميب گئدير.

بیر زمان گلر كه، خلق مشروطه انقلابيندا شركت ايدن بير مجاهد آختارار كه، ئوزونون محبتيني اونا نظار ايتين. بلكه بير مدت سن سونرا اودا تاييلميا جا قدير. او وقت خلق فقط تاريخه مراجعت ايدجك، اورادان بويوك حركتي ئوكرنمك ايسته هجكدير. بو جهت- دندير كه، تاريخه جدى صورتده توجه ايتمك، الله اولان اسنادو مداركي توپلايب كله جك نسل ايجون ساخلاماق لزومي ميدانا چيخير.

هله مستبد پادشاهين اختياراتينين قارشيسينين آينماسي، خلقين ئوز سرونشيني كاغذ اوستونده اولسايله الله ايتمه سي كيچيك ايشرد گيلدير.

مشروطه امضاسيله بالاخره ايرانين استقلال و تماميتينين تاميني ايجون عملا ميم و جدى بير واسطه وجودا كليميندير كه، اوني قرخ ايل مدت ينده مملكتو ماتين كتچيرديكي تاريخي حادثه لر جانلي بير صورتده اثبات ايتمكه دير. مشروطه كيچيك بير ايش دگيل ايدو اونون يولوندا جانفشانليق ايدن آزاديخواه لاردا اينديبه دك ئوز پاك وجدان و آزاديخواه روحلاريني ساخلاميش اولسالار اونلارين قديريني بيلمه لي، اونلار احترام گوزيله باخمالاييق، چونكه اونلار بيزيم بوگونكي ملي دموكراتيكي نهضتيميزين پيش- آهنگلري اولوب، بيزيم بوگون تيكمك ايسته ديكيميز بويوك آزادليق بنا سنجين بينوره دانشيني قويموشلار.

يئري گلديكي ايجون بورادا شركت ايدن آزادليق و مشروطه قهرمانلاريني فرقه ميز طرفيندن تبريك ايدنرك ديبرم؛ استبداد و زورگولوق رژيمينه ضربه ووران مشروطه مجاهدلرينه عشق اولسون.

تارىخىي حادئهلرى خاطر لاماغين ايكى بويوك فايداسى واردير. اولابو واسطه ايله بيز كچميشلرين كوردوكلرى بويوكو مفيدايشلىرى ئوكره نيب اونلارى گونده ليك مبارزه مي زده سرمشق قرار ويريپ ايره لي گئدير يك. ثانيا واحده لدره نظره چارپان بويوك اشتباهلارى و بو اشتباهلارين مستقيم و غير مستقيم تاثيرىنى حسابا آلب اونلارين تكرار يندان ئوزوموزى ساخلاماقلا، گونده ليك خطر كچمىزى دوزلتمكله ايشلر مي زده اوزو يره ييلن اشتباهلار تكرار ينين قاباغىنى آليرىق.

مشروطه انقلابى، وطن مي مي ز قهرمان آزادىخواه لارينين كوردوكلرى ايشلرو گوستر-ديكلرى رشادت ين قهرمان فدائى لريمى ز ايجون سرمشق اولدىغى هامى يا معلومدور. بونى بيز هميشه افتخار ايله دييب دوستو دشمنلر مي زه بيلدير مي شيك. آنچاق آز دييلىپ، آز سويله ن، مشروطه انقلابى ندا خلق دشمنلر ينين استفاده ايتمه لر ينه يول ويري لمه سى مسئله سيدير.

بىز بو موضوعا آرتيق درجه ده اهميت ويري ريك، حتى ديهه بيلرم بو مسئله نين بى زيم بوگونكى خطر كچمى زده كنىش داييره ده تاثيرى اولايملر. مشروطه انقلابى تهران دان باشلايىپ، آذربايجان اونى حياتا كچيردى و تكميل ايتدى. آذربايجان مجاهدلر ينين قهرمان-لېغى، ستارخانلارين محكم اراده سى اولماسا يدى اولعين الدوله وساير دربار مستبدلر، سونرا دا محمد علي ميرزا اولدلىق آقار ينى تاماميله اورتادان آپاريپ، آزادىخواه و مشروطه طلب اولانلارين ريشه سينى كسپ محو ايدمك ايدى. ولى آذربايجان بو ارتجاعى حركت ين قارشى ينى الدى. بونونلا بئله، آذربايجانلار ينين مشروطه ده قازاندىغى عجب، نه اولدى؟ ظلم، فشار، بد بختليك، مستوفى چوره كى، شهرلر ين برباد حال داوشمه سى، كند ليكلر ين ژاندارم جلا دلارى چكمه سى آلتىندا اينلمه سى! آذربايجان ين مشروطه دن آلدىغى پاداش مكر بونلار اولماي شدي ر؟ هله آذربايجان قالس ين، مشروطه آلتىندى قان اونلار ين بيجاره ايران خلقلى اوندان نه آنلا دي لار؟ ظن ايدى ريم سىز مشروطه دن سونرا مستبدلر ين مشروطه نامينه كوردوكلرى جنايتكارانه ايشلر ي مندن داها ياخشى بيلى ر سىز. مشروطه آلتىدى، لاكلن آزادىخواه لار اونون ساخانلما سى ايجون بىر تدبير كورمه دي لر. اونا كوره اوندان كوز له نيلن اميد الله ايدى لمه دى. بىز يم سوزوموز ده بونون اوستونده دي ر. من بىز يم مى نه نختى مي ز ايله مشروطه نه نختى ني مقايسه ايتمك ايسته مي ر، بو اوزون بىر مسئله دي ر. البته زمان دگى شدي كى نه كوره بىز يم نه نختى مي ز ينده شكلى و هله فى دگى ش-مى شدي ر. بونونلا بئله هرايكى نه نخت آراسىندا بويوك بىر شبا هت واردى ر. فرقه مي ز ين حومه اجلاس لار ينين بى ري نده يولدا شلار ي مي ز دان بى رى سى ئوزنكرانلىغى ني بو جمله ايله اظهار ايتدى:

«بىز ير دفعه سلاح گوتوروب استبدادى سرنگون ايتديك، بىرنجه آى خلق آزادلىق ايله ئوز ايشلر ينه مشغول اولدى، سونرا مستبدلر ماسكالار ينى دگى شيب مشروطه چى اولماقلا بىزى اولكى حالقا يتاريپ، آزادلىغى مي زى بوزوب، امن و امانلىغى مي زى اليمى ز دن آلدىلار، لولما سىن كه، ايندى ده بو او يون تكرار ايدى لسىن».

بوسوز ده بىر حقيقت واردى ر. ولى اول ديمه لى يم كه، بىز يم يولدا شيمى ز بىر شئى اونوتوشدور. اودا بىز يم فرقه مي ز دن عبارت دير. پولاد دان محكم انتظاما مالك اولان فرقه مي ز دور دو قجا، مستبدلر بو چرك ين آرزو با هنج و جهله موفق اولايلىمزلر و بىلمه يه چكلر. اما سوزدر ين سوزدور، بىز اونون معنا و اهميتى ني درك ايتمى ش دگى ليك، ايندى ايكى آيا

باخیندیرکه، بیز تهران ایله موافقتنامه امضاء ایتیمشیک. تهران بیزیم ملی نهضتیمیزی دموکراتیک بیر نهضت تانیدیقینی رسمی صورتده اعلان ایتیمشیدیر. فرقه بیزین نفوذی ایسه بوتون ایراندا گوندن-گونه آرتماقدادیر. بوتون ایران خلقی آذربایجاندا نجات کوزله دیگینی انکار ایتیمیر. مجلسین قرارینا کوره، کرک متفق لیر ایرانی ترک ایدهن کیمی ۱۵-نجی دوره نین انتخاباتینا شروع اولونا ایدی. بوندان علاوه هنوز بیزیم قوشونو فدائی مسئله میز حل ایدیللمه میشدیر. دولت نماینده لری ایش سوروندورمه و بوگون-ساباها سالمه اقدادیرلار. تهرانا انتخابات کمسیونوندا شرکت ایتمک ایچون گوندر دیکیمیز نماینده انتخاباتین باشلانماسیندا مایوس اولوب مراجعت ایتدی. بونلارین هامیسی کوستریرکه، تهران هنوز بیزیم ملی نهضتیمیزین حقیقی معنی و طبعی قدرتی ندرک ایتمه میشدیر.

بیز آقای قوام السلطنه نین حسن نیتینه اینان دیمیزی سویله میشدیک... لاکن ایش بئله گئدرسه خلقین نگرانیغی آرتار. بونگر انلیق ایسه ایش ایچون فایدالی اولایلمه چکی معلومور.

تهران کرک گوزلرینی یاخشی آچیب، زمان و مکانی یاخشی تشخیص ویرسین. بیز ایران آزادیخواه لارینی صمیمتله سئوریک و اونلارین موقفیتلری ده بیزیم موقفیتیمیز دیر. لاکن بیزیم ئوزوموزون ده بیر حسابیمیز واردیر، اونو اونوتماق اولمان. «آذربایجانلیلار رشید دیرلر. آذربایجانلیلار قهرمان دیرلار. آذربایجانلیلار ئوز نهضتلی ایله ایرانا نجات ویردیلر، الخ.»

هنوز تهران بیزه بو سوزلردن باشقا بیر شئی ویره بیلمه میشدیر. سوزدن فاطیما تومان چیخماز سدیمشیلر. عمل لازم دیر، متاسفانه بیز هنوز عمل آز گورووک. بوا یسه، متاسفانه بیزه مشروطه نهضتیندن آلینان آجی تجربه لری خاطر اددیر. بیزا تجربه لردن عبرت آلیب، آلدیفیمیز آزادلیغی کوز به به گئی کیمی قوروما لیتیق. متاسفانه بیز تعارف چوخ ایتیمشیک، اینی ایشروقتی دیر.

موافقتنامه دن سونرا آذربایجان، مملکتده گورولن ایشلره بيطرفلیک نظر یله باخا بیلمز. بش میلونلوق بیر خلقی، گورولن ایشلرو آپاریلان پیچ در پیچ سیاستلر ایله کولکده ساخلانماق و قتی گئچیمشیدیر. فارس لار دیمشکن (حساب حساب است کا کابرادر). (۱) قارداشلیغیمیز ئوز یئرینده اما حسابی کرک نظرده توتماق. آذربایجانلی شیرین سوزلر چوخ ایشیتیمشیدیر و اونلاردان آجی تجربه لر داهاجوخ آلمیشدیر. قوی مرتجع لر و آزادلیق دشمنلری آیدین و آچیق صورتده ئوز تکلیفلرینی دوشونوب آنلا سینلارکه، بو قارا او قارادان دگیلدیر. آذربایجان فقط ئوز آزادلیغینی تامین ایتمک سایه سینده ایرانین استقلال و ایران جماعتینین آزادلیغینین خامنی اولایلیر. آتالاریمیز مشروطه نی آلیب، مستبدلرین اینته تاپشیردیلا. یا امکان ویردیلا، مستبدلر مشروطه نی اونلارین اللریندن آل سینلار. بیز بو آجی تجربه دن درس عبرت آلمیشیق. آزادلیغی تامین ایتمک و جوره به جوره رنگلر و نوع بنوع نقاب لار آلتیندا قاباغا چیخان مرتجع لرین بورنونو از مک ایچون اساسلی بیر سنگر وجودا گئیریب کسگین بیر سلاح تهیه ایتمک موفق اولموشوق. اوداقانلی و یورولماز مبارزه میدانیندا بویوب گوندن-گونه یوکسلمکده اولان فرقه میزدن عبارت دیر. آذربایجان دموکرات فرقه سی ائله بیر اساس دیرکه، اونون واسطه سیله مشروطه انقلابینین فحیح خاتمه سی نین بیر دها تکرار ایدیللمه سینه امکان ویریللمه به جگدیر.

۱- ترجمه: «حساب حساب دیر، کا کا داقارداش».

مرتجملرین گوردوکلری شیرین و دادلی یوخولار چوخدور. قوی اولار مغرور
اولماسینلار. آذربایجان دموکرات فرقه‌سینی یارادان آذربایجان خلقی یاشادیقجه
آذربایجان آزادلیغینا اگری باخماق ایسته‌ین گوزلر ایدی اولاراق ایشیقدان دوشه‌جکدیر.
آذربایجان آزادلیغی پایدار اولوقجا ایران آزادلیغینی بوغماق دا اولاسی ایشلردن
دگیلدیر. بونا گوره هامیمیزین سئویبو تکرار ایتدیگیمیز شعارلاری تکرار ایتمکله
سوزومه خاتمه ویریرم.

یاشاسین آذربایجان دموکرات فرقه‌سی!

یاشاسین خلقیمیز!

یاشاسین خلقیمیزین، بوتون ایران آزادلیغینین تامینی ایچون باءالادیغی بیوک
دموکراتیک نهضتیمیز!

«آذربایجان» غزمتی، ۱۴ مرداد ۱۳۲۵ ه.ش.، نمره ۲۶۷.

www.iran-archive.com

تهران چاغیر بیلیمیش آذربایجان خلق نماینده لرینین مشایعت مراسمینده قیسا بیانات

هاممیزا معلومدورکه، بوهیت اوچونجی هیئت دیرکه، آذربایجانین سرنوشی و ایران استقلالینین تامینی ایچون تهرانا گوندیرلیر. البته بو نماینده لر بیزیم اعتماد ایتدیگیمیز آداملار دیر و آداملار بیزیم دموکراتیک نهضتیمیزده شرکت ایدیبلر. بیز بونماینده لری گوندرمکده ئوزوموز متشبت اولمامیشیق. بونماینده لر جناب آقای قوام السلطنه نین دعوتی اوزره تهرانا گئنده چکلر.

بونماینده لره بیز اعتماد ایدیریک. چونکه بونلار بیزیم ملی نهضتیمیزده شرکت ایدیبلر و ئوز لری ده چوخ یاخشی بیلیرلرکه، خلقین زحمتی نتیجه سینده بو نهضت وجودا کلمیشدیر... بواشده ۵ میلیون خلق اشتراک ایتیمشیدرو بو خلق اونی ساخلا ماغادا قادر دیر.

بونماینده لر آذربایجان خلقینین افکارینین نماینده سی دیرلر. گرک آذربایجان خلقینین ایسته دیکلرینی مرکزی حکومته یتیره لر. بیز تهران حکومتیندن شهر لری میزین آبادلیغین ایسته میریک، بیز آذربایجان خلقینین تهرانا گتیمیش پوللارینی ایسته میریک. بیز ۸ آیین ایچری سینده پول اولما ماغا گوره لایق ایش گوره بیلیمه میشیک، بیز طرف دن ده آذربایجانین امنیتینی حفظ ایتمکدن ئوتری فدائی و پاسبان ساخلا ماغا مجبور اولموشوق. بیز صورتده که، بواش مرکزی حکومتین وظیفه سیدیر. بیز ایندی گرک معارف و بهداشت و شهر لری میزین آبادلیغین تامین ایده ک. نماینده لری میز گرک آرتیق درجه ده بیزیم ملی نهضتیمیزین حقیقی مناسینی تهران حکومتینه دوشوندورسونلر. تهران دوشونسون که، بیزیم خلقیمیز نماینده لرینین او وقت سوزونه باخارکه، نماینده لر خلقین منفعتینه ایشله یلر. چونکه بیزیم بو نهضتیمیزی خلق یارادیب و فرقه میزی خلق قوروبو اگر فرقه ده یاخشی ایشلمه سه خلق اونیون اطرافینا توپلانماز. تهران حکومتی بیلسین که، آذربایجان حقیقی صورتده ایران آزادلیغینین ضامن دیر. اگر آذربایجان خلقینین جدیتی اولما سایدی، ایندی بوتون ایران شهر لری نده ایالتی انجمن قورولمازدی. بونلارین هامیسی آذربایجان خلقینین مبارزه سی سایه سینده دیر. خلقیمیزین مبارزه سی سایه سینده ایندی ایراندا مرکزیت وجوده گلیب، هر گاه آذربایجاندا قان توکولمه سیدی، ایندی تهرانین ئوزوننده ده آزادلیقدان بیر اثر یوخایدی.

۸ آی بوندان قاباق ایرانین باشقا شهر لری نده اولان آزاد یخواه یولداشلاریمیز حبس لرده چورومکده ایدیبلر. ایندی ایسه اولار مملکتین مقدراتیندا شرکت ایدیبلر. بو خلقیمیزین جدیتی سایه سینده اولموشدور. اگر تهران حکومتی بیزیم نماینده لری میزین ایسته دیکلرین

ویرمهیه، اونی آماق ایچون خلقیمیز ئوز نماینده لرینین آرخاسیندا دورموشدور. اگر تهران حکومتی آدیقلاریمیزی قانون شکلینه سالمازسا نهختیمیز دوام ایده جگدیر.

بیرده گرك نماینده لر چالیشلار بوتون آزادیخواه لار ایله آرامیزدا صمیمی رابطه وجودا گلکین، تارتجاعی عنصرلر باش قالدیرا بیلمه سینلر. ایندی آذربایجان دموکرات فرقه سی مهربیر طرفه ئوز قوه سپنی قویسا و طرف آغیرلایاجاق، بونا گوره لازمدیر بو قوه نی آزادیخواه لارا وستونه قویونلار تا ایراندا مشروطیت عملی اولسون. (گورولتولی آلقیشلار) سونراق باغمیزدا دوران مسئله لردن بیرسی ده انتخابات مسئله سیدیر که، مجلس شورایی نین انتخاباتی تئز لیکله باشلانین، تا آذربایجان خلقینین تکلیفی معین اولوب مملکتین قانون اساسیسی که، چوخلی نقصانلاری واردیر، اصلاح ایدیلسین.

بوقانون اساسی ۴۰ ایل بوندان قابق تصویب اولونوغونا گوره بوگونکی احتیاجاتیمیزا اویغون گلمیر. مثالبیزیم ملی اختیار تیمیز بوقانون واسطه سیله تامین اولای بیلیمیر. گرك اودگی شیلین تالیالتی انجمن ئوز کوچی ایله اوولایتی آبادایتین. بیز خلق حکومتینین طرفداری بیق. گرك قانون اساسی یول ویرسین تا ئوز اداره لرینی اله آلا بیلسینلر. اگر بیزیم تهران ایله باغلا دیغمیز موافقتنامه قانون شکلینه سالینمازسا نهختن نتیجه اله کلمز. بوايه اولاسی ایشلردن دگیلیر. گرك ایسته دیکلریمیز قانون واسطه سیله تامین اولونسون. مشروطیت بایرامی مناسبته دیدیکیم کمی (حساب حساب است کا کابردار) بیزیم قارداشلیغیمیز ئوزیئرینده لاکن گرك حسابیمیز دوز اولسون. بیز تهران ایله قارداشیق. لاکن بو قارداشلیق متقابل اولمالیدیر. خلقیمیز ایران خلقینین اوچده بیرینی تشکیل ایدیر. گرك حکومت ایشلرینده بو حساب اوزره بیزیم دخالتیمیز اولسون. آذربایجان خلقی گرك بوتون ایرانین سیاسی ایشلرینده دخالت ایتسین.

عزیز نماینده لرا! سیز تهرانی باشاسالین که، بیزیم نهختیمیز و الینی دگیشمک اوسته دگیلدی، بیزیم نهختیمیز خلقین ایسته دیکلری اوسته ایله.

ایندی بیز نماینده لریمیزه دیریک، بیزیم سیزه ایمانیمیز وار که، بیزیم ایسته دیکلریمیزی تهران حکومتیندن آلا سینیز و بیزده سیزین آرخانیزدا دورموشوق.

«آذربایجان» غزه تی، ۲۸ مرداد ۱۳۲۵ ه. ش.، نمره ۲۷۸.

www.iran-archive.com

III فصل

عدالت فرقه‌ستین تاریخیند

www.iran-archive.com

www.iran-archive.com

باشقا بىر آد ئاپسايىرلار ياخشى اولاردى

قىسنا تارىخىنى «آزىر» اوخوجولارىنىن نظرىنە چاتدىرماق ايستەدىكىم فرقه (۱) ھىچ دە بوگونكى عدالت (۲) فرقهسى دگىل. بوگونكى عدالت فرقهسىنىن مرامنامەسىنىن گورو-ئوگى كىمى بوايكى فرقهنىن آراسىندا ھىچ بىر مشترك اوخشارلىق يوخدور. عين حالدا تصورده اولونموركە، بو فرقهنىن رەھبەرلى ئوزلىرىنى اوبىرىسى فرقهنىن موسسلىرىن وارثى كىمى معرفلىك ايتىنلر، ظننمجه آقالار فرقهنىن آدىنى سىچمك وقتىندە اولاردان قاپاق ھىمىن آدا آيرى فرقهنىن موجود اولىقىنى مەين بىر تارىخ دە ياداكار قويوب كىتىدىگىنى فكرلشمەمىشلر. كچمىش عدالت فرقهسىنىن لغوا اولونماستىن، اونون عضولرىنن بىرچوخونون سىياسى چكىشمەلر جريانىندا آرادان كىتمەستىنە، ايندىدەك ياشايانلارنىن ايسە عدالت آدىنىن ميدانا چىماسى ايلە علاقدە دار اولاراق ناراضىلىق ايتمەسلىرىنە ھىمىن فرقهنىن موسسلىرىنە ئوز اعتراضلارنى بىلدىرمەسلىرىنە باخما يارق اصلا بىدە كىل كە، بىرگون بىلە بىر اعتراض اولونماق و حادثەلر ئىن آرادان آپارا بىلمەدىكى بىرچوخ سىدلر ئىش ايدىلە چكىدىر. بىلە لىكلە بىنى عدالتچى آقالار عدالت آدى اوزرىندە اصرار ايتمەسلىدىرلر. بوندىن علاوه آنلازىلما مازلىغا سون قوماق و تارىخى موقى مەين لىدىرىمك خاطرىنە اولسا داسرام، تكتىكا، تشكىلات و مئىنى مئىسوبىت نقتە نظرىنن بىر-بىرىنن فرقلەن فرقلە بىر-بىرىنن آدىنى كوتورمىك چكىنمە-لىدىرلر. بونلاردان باشقا قىدىم عدالتچىلر ئوز تارىخى فرقلەرىنە بويوك علاقه بىلەمىش ھىمىن قىساتارىخ دە قىدا اولونماچاغى كىمى فرقهنىن قانلى بايراغى آلتىندائوز باشچىلارنى و رەھبەرلىنى قربان و ىرىمىشلر.

اگر بوگون اولنار مەين ملاحظەلر اوزوندىن سكوت ايتسە لردە نھايت بىرگون سىلرىنى اوچالدا باچالار. مكر آق قىللىكى دىر؟ ياخشى اولاردى كە، آقالار احتماللا گلە چكە مەين تارىخى موقى اللە ايتمك خاطرىنە اولسا دابو فرقه يە باشقا بىر آد سىچىدىلر. بونا باخما يارق مئ بوگونكى عدالت فرقهسىنىن رەھبەر و عضولرىنە ھىچ جور كىن و عداوت بىلەمىرم. ھىر بىر آدمىن، ھىر بىر تشكىلاتىن گوردو كو ايشرو ايتدىكى رفتار اونون كوزگوسو سايلىر. اگر حوققتە بوگونكى عدالتچىلر قىدىم عدالتچىلر مرام و فىكر-لرىنى ھىمىن صمىمىت و فداكارلىقلا دوام ايتدىرە بىلسەلر بوچوخ ياخشى اولار. عكس

۱- مئقەد ۱۹۱۷-نجى ايلدە تشكىل ايدىلمىش «عدالت» فرقهسىدىر.

۲- مئقەد ۱۹۴۳-نجى ايلدە على دىشتى و ھىكارلارى طرفىندىن تشكىل ايدىلمىش

رتجع «عدالت» فرقهسىدىر.

تقدیرده، بواشین عهده سیندن کله بیللمه دیکده اونلار ئوز لری تاریخین بیطرفو سرت محاکمه سی قارشیسیندا جوابویرمه لی اولاجاقلار.

بوتاریخچه نی یازماقدا قطعی صورتده مقصدیم هئجده عدالت فرقه سینه هجوم ایتمک و دگیل، بلکه من «آزیر» غزه تینین نشر اولماسی فرصتیندن استفاده ایدرک، خلقین سعادت و ئولکه نین استقلالیتی و آزادلیقی یولوندا جانلارینی اسیرگه مهین رشادتلی آدمالارین آدینی احیاء ایتمک عزیمنده ایم.

نه ایچون ئوز وطنلرینی ترک ایدیردیلر؟

ایکی قات تنزیل؛ چوخ کیمچک اولدوغوم وقت آذربایجانین ان اوجقار کندلریندن بیرینده یاشاییردیق. آذربایجانین دیگر کندلری کیمی بورا دادا قیشرفسلی دوردا، بلکه ده آلتی آیدوام ایدیردی. بومنده کندیلر ئوز ایلرینی ترک ایدرک دیگر ولایتلره و یا ئولکه دن خارجه گئیدیردیلر.

کنداهالی سینین حیاتی آغیر ایدی، محصول ایلیلیک خرج ایچون کفایت ایتمیردی. اهالی مجبور قالیردی که، اکینجیلیکن باشقا آیری بیر ایشله ده مشغول اولسون. بیزیم کندهین ضعیفی نسبتا یاخشی ایدی. اونون تورپاقلاری کیشی اولدلارا وقف اولونموشدی. ملکه دار و اربابین نه اولدیغینی بیلمیردیک. لاکن بیزیمله یاخین علاقه ده اولان اطراف کندلرین اهالی سینین نه وضعیتده اولدیغینی گورمک همان اوشاقلیق دوروندا منیم روحومو سیخیر، وجدانیمی غضبلندیریر و عصیانکار ایدیردی.

اوره گیم یانیردی. معنوی عهدن ناراحتو متاثر ایدیم. اوزوم گولموردی. کندیلرین هامیسی، ائله جده منیم آتام عین وضعیتده ایدیلر. باجیلاریمدا بئله ایدی. قونشولاریمیز، دوستو تانیشلاریمیزدا آیری جور اولابیلمزدیلر. بیز حقوق سوز، مدافعه سیز، یازیق اسیرکولر ایچری سینده یاشاییردیق. بیرگون چوخ اوره ک سیخیمی بیر منظره نین شاهده اولدوم. بو حادثه هروقت یادیم دوشنده اوره کیمه داغ چکیر، وجدانیمی آلولاندریر. اوتوز ایلیلیک سیاسی حیاتیتم دورونده بوتون شوروب و قایکالاری ایله تاتیش اولدوغوم بوگونکی اجتماعی قورولوش نظریمده نغرتلی، کثیفو چرکین گورونور.

هامینی، حتی ئوزومو بئله، جنایتکار مظلوملاری از نه بیر آدام کیمی حساب ایدرک هر قیمتله اولورسا— اولسون بو جوروموش و کثیف محیطی داغیدیب اونون یئرینده ظلم و ستمدن هئج بیر اثر اولمایان یتیم بیر عالم یاراتماق ایسته بیرم.

آغیر قیش گونلریندن بیر ایدی، سوبوغون شدتیندن گورسونون آلتیناسوخو— لوموشدوق. ایشیق گلمه سی و تندیرتوستوستوسونون چیخماسی ایچون دامن اوستونده دورلدیلن باجادان قارلار اوینایا— اوینایا ایوه توکولوردی. من ایندیبه دک حیاتیتمین ان لذتلی دقیقه لرینی تشکیل ایدن سونوز خیالارا دالمش، مختلف شکیللرده گورون و ایوه توکولندن سونرا اییب محو اولان قارلاری سیراییدردیم. کندلرده بیر قایدا اولراق قاپینی دوکمز. بیز خبر زکنین نه اولدیغینی دا بیلمزدیک. بونا گورده بیردن بیره هئج بیر خبر ویریلمه دن قاپی آچیلدی. بیر کندلی قادین دورد کیمچک اوشاقلا بیرلیکده ایوه داخل اولدو. اونلارین هر بیر یسینین چیکیننده بیر تورباوار ایدی. هامیمز آباغا قالخب قوناقلار ایچون یئر آچدیق. بو قادین و اوشاقلارین سوبوقدان ال— آباغی دنوموشو، اونو گورده که، تام اوج ساعت مدتینده قارلی و کولکلی هوادایول کلمیشدیلر. قوناقلار آناملار اوزون— اوزادی صحبت ایستیدیلر. نهایت من باشادوشوم که، ملکه دارویرگی عتوانیله،

هابئله ايندى يادىمدا اولمايان بيرنجه آيرى بهانه لرله بو كندلى قادي نين ايوي نه تحصيل دارو مامورلار گوندره رك پول ايسته ميشدى. طبيعي ديركه، قيشين چله سينده بويازيق قادي نين پولى اولاي بيلمزدى. اونون ارى ايسه سغردن قايتما ميشدى. بونا گوردهه مجبور ائوز قاب قازانينى و كهنه كلي ميني گيروو قويا راق ملكه دارا بچون پول حاضر لامالى ايدى. انام كندى دكانچى سى و آخوندونان همين پولى بورچ ايدهره قادي نا ويردى. بئله قارار قويولاركه. هر تومن ايجون آيدابيرقران تنزىل بورجون اوستونه چكلسين. من او وقت حساب علمينده بوتون ايكي قات تنزىل آدلانما سيني بيلميرديم. لاكلن همان قادين و مظلوم اوشاقلارين سيمالارى، اون ياشيندا اولدوغوم وقتنن اللى دن ارتيق ياشادولدوغوم بوگونكى گوندهك. اصلا يادىمدا چيخما ميشدير.

آيرى بير دهشتلى منظره

بسله ديگيم ارزونهايت حياتا كئچدى. خالامين اوغلى منى ئوز كندلرينه آپاردى. تام ايكي هفته مدتينه اورادا قالديم. بيزيم كندين آداملارى اونلارا نسبتداها دوشونجه لى ايديلر. خارجه سفرايتديكلرى ايجون گوز سقولاقلارى آچيلميشدى. كندهه ئوزلرينين ماسى. مرثيه خوانى، حتى حكيمى و معلمى وار ايدى. لاكلن قوناق اولدوغوم كندين ساكللى چوخ پيس ياشايدريلار. هاميسى عوام و سواد سيزايدى. ايولرى بيزيم ايولردن دها قارانلىق و دها كئيف ايدى. قويونو اينكلرله بيريئرده ياشايدريلار. ملكه دارين حركتلى منى تعجبلنديريدى. خرمنلر تام بير آى قاقاق دويولوب حاضر اولونديغينا باخما ياراق، مباشر ملكه دارين ياي نى معين ايتمكه و قالا نى ييغيشديرماغا اجازه ويرمك ايسته ميردى ملكه دار ئوزى شاهستون طايغه سمنين رئيسلريندن بيرى ساييليردى. اونون چوخلى سلاخلى سوارى لرى و ار ايدى. بوسوارى لر اطراف كندلرى تالايرو اچمق جاسينا ئوز آرا لريندا بولو شوورودولر. بير گئجه خالام اوغلو ايكي-اوچ كندلى ايله خلوت ايدى بگيزلنجه صحبته باشلاديلار. من اونلارين مقمدينى ياشادوشمكه چوخ چاليش سامدا سوزلرينى آنلا يايلىمدهيم. نهايت گئجه لردن بيرينده منى يوشا او يادىب گئينديره رك كوستريش ويرديلر كه، سس سيز-مداس سيز يولادوشوم. او گئجه چوخ قارانلىق ايدى. دور دعائله بوتون آرواد، اوشاق، بويوكو كچيكك عضولرى ايله بيرليكه ممكن قدر كهنه پالازلار ينى، قاب- قاقاقو ياشايش واسطه لر ينى ييغيشدير اراق، كندن قاچيردى. اونلار خرمندن و محصولدان بئله گوز ئورتموشدولر. قادينلار بويوك حسرت و تاسغله آرخا يباخيب آه چكريدلر. اونلار نهچده ايسته ميرديلر كه، مينلرجه محزون و يا فرحلى حادته لرله باغلانديقلارى بير يئردن ابدى اولاراق آيرىليب اوزاق دوشسونلر. بيزه كوستريش ويرميشديلر كه، يولدا بير كلمه ده دانيشما ياق، حتى تاشيرميشديلار كه، ئوسگورمه يك، دايانماق ايسته ديگنه اليميزده كى آغاجلارلا بير-بير يميزه خبر ويرمه لى ايدىك.

كاروان سس سيز و سمر سيز حد سيز قورخو و دهشتله يول گئيدى. ان كچيكك سسلر بئله آز قالا اوره كيميزى پارتلا ديدى. ملكه دارين آتليلا ريندان، يول كسنلردن، هابئله ساير احتمالى مانعه و چتين ليكلردن قورخوردوق. آنالار ئوز كوربه لر ينى دوشلرينه باسرو اونلارين سلسنه سينه امكان ويرميرديلر. بوتون بو احتيا طتد بيرلرينه باخما ياراق سحر تئزدن قاراسورانلار، گون چيخانده ان سونرا ايسه، سورخاى خواجه بگلو آتليلا رى بيزى چاپيب تالاديلار. بوتون شئى لر يميزى آلديلار. يازيق قاچقينلار تام چيلباق شكلينده ئوزلرينى قسبه يه چاتدريدلار. بئله ليكه كوچه ديلنجى لر ينين ساى دها دا ارتى.

جزئیاتہ قاپانماقدان مقصدیمیز نهدیر؟

بیزیم تاریخی و ادیبلیرمیزین بدبختلیکی بوندادیر که، اونلار ایندیهدک خلقین تاریخی نامینه، کتله لرین باشایی نامینه، خلق ادبیاتی نامینه هئج بیر شی میدانا چیخار مامیشلار. ایران جمعیتین اکثریتینی تشکیل ایدن کندیلرین معیشتی خلقره کیچیک معلومات الده ایتمک ایسته یین بیر آدم لایداکنده گنمه لی وئوزعمرونون معین وقتینی اورادا کچیرمه لیدیر. هله بو هئجده کفایت دگیل. اوناکوره که، کندلرین، حتی ولایتلرین بئله وضعیتی عینی دگیل. یونا کورده آدم همان تدبیرله بئله دوزکون معلومات الده ایده بیلیمز بو جهندن ده مناله دوشموش فرمتدن استفاده ایده رک، گوردو کلریمی یازیب نظره جاتدیرماق عزمینده ایم. بلکه ده همین جزئیاتین اوخونماسینا مارق گوسترنلر داها چوخ اولاجاق و بونلاردان داها کنیش استفاده ایدیله جکدیر.

نه ایچون قاجیر دیلار؟

ایران و خصوصی ایله آذربایجانین یازیق اکینجی لرینین وضعیتی چوخ خوشا گلمز و دوزولمز ایدی. تجارت علاقه لرینین گنیش لئمه سی وئوزلو کونده دفته لایق موضوع اولان مدنی حیاتین باشلانماسی ایله علاقه دار اولراق شهر خرچلری، ملکه دارین مخارجی گونی. گوندن آرتیر و اونمی مجبور ایدیردی که، اکینجینی داها چوخ تزییق آلتیندا قویسون. ملکه دار جوربه جور ویرگی و مکلفیتلر تعیین ایتمک یولی ایله ئوز تازه حیاتینین گونی. گوندن آرتماقدا اولان مخارجینی ئوده مک ایسته بیردی. او، هر بهانه ایله اولورسا. اولسون اکینجینی سویماق، اکیئلردن، باغلارین میوه سیندن، تویوغدان، حتی کندیلرین فعله لیک نتیجه سینده الده ایتدی کلمی کلیردن، بیر سوزله هر شی دن دفعه لرله ملکه دارلیق حق توپلاماق ایسته بیردی. بوندان باشقا امنیتین اولماماسی، زور اکیلیق و قولچوماق لیت نتیجه سینده کیچیک ملکه دارلیق دیمک اولار که، بوتونلو کله آرادان گنیمش و کندلر، اکثری تاجر، ملا و طایفا باشچسی اولانینی اربابلارین اینه کچمیشدی. بئله لیکله کندلی نورباقدان و سایر اکین واسطه لریندن بوتونلو کله محروم اولموشو. بئله بیر شرایطه اونون کئنده قالماسی آلیق و ئولومه محکوم اولماق دیمک ایدی. بلکه ده سیز غارت و چالچاپ حقیقنده معین سوزلر ایشیتیمش و یا اوخوموشونوز. من ایسه بو حادثه لری دفعه لرله ئوز کوزومله گورموش و اونون آغیر نتیجه لرینی ئوز شخصی حیاتیمدا حس ایتیمش. بونا گورده مثلا فلان طایفانین فلان یئرده شلوغلوغا باشلادیغینی ایشیتدی که اوراداکی کندیلرین فلاکتلی وضعیتی در حال کوزومون ئونونده جانلانیر. سیزه او تویوش ایل بوندان اول باش ویریمش داها بیر کدرلی حادثه نی نقل ایتمک ایسته بیرم.

ایران سرحدینین اوتاییندا

ایرانین قاجقین و مهاجرلرینی سرحدین اوتاییندا ملایم بیر محیط، عذاب و اذیت سیز بیر حیات و خوش گذران قارشیلما دیغی بیر حالدا بو بیچاره لر ینده سرحدن کچمکله راحت بیر نفس چکیر و ملکه دارین، دولت مامورلارینین، رحیمیز سویغونچولارین اینندن خلاص اولوقلارینی درک ایدیردیلر. اونلار باشا دوشوردولر که، سرحدین او تاییندا ئوز امکلرینی ساتماق، قوللارینین کوجونی ایشه سالماق سایه سینده معین ایش تاپاراق کئجه لری اورده و گوتوسی اولمادان راحت کچیره بیله جکلر.

ققازدا، ترکستاندا و روسیه نین دیگر مختلف منطقه لرینده ایش چوخ ایدی و فعله یه حجاج و ارایدی. خصوصیه باکینین نفت معدن لرینده اوجوز ایشچی قوه سینه بویوک طلبات و ارایدی. بوقار اقمزیل و میلیون لر شهری بوتون دنیادان فعله، اوستا و مشاور جلب ایتدیکینه باخمایاراق ایرانلی فعله اونون ایچون هامیدان اوجوز باشا کلیر، هامیدان چوخ ایشله بیرو هامیدان دوزوملی حساب اولونوردی. مجبوری صورتده فعله لیکه سوق ایدیلن ایرانلی کندلینین ئوزوده باکی یا دها چوخ رغبت گوستریدی. اونا گوره که، بو شهر اونلارین وطنینه باخین ایدی و اونلار خیال ایدیردیلر که، ایسته دیکلری وقت وطنه قاید ایلرلر. دیگر طرفن دیل، مذهب، اخلاق و عنعنه جهتنده اونلارلا یئرلی اهالی آراسیندا او قدر بویوک فرق یوخ ایدی. بونا گوره ده، اونلار مهاجر تده ایشین نوعینه چوخ دا اهمیت ویرمیر، حجاج و یوخسوللوق اوزونن ان کیچیک مزد املاقلا ان آچاق و غیر ایشله بویون تورودولار.

بیرینجی دنیا حاربه سی ایل لرینده قید اولونان معدنلرده ایرانلی فعله لرین سای بیوزمین نفره چاتیدی. اونلارین هر بیرینین آلیق مزدی اورتا حسابلا اون تومندن آرتیق اولموردو. بونا باخمایاراق اونلار هر آی معین مبلغ آرتیراراق جوربه جور ویرگی لر یئوده مک و ملکه دارلارین سونسوز اشتها سینین تامین ایتمک خاطرینه اونی ایرانا گوندریردیلر. باکینین نفت معدن لرینده کی فعله لردن علاوه دیمک اولار که، قفقاز دمیرویول ایشچی-لرینین، خزر دیزی ساحل لرینده کی بالیق چیلیق و ته که لرینین، و لتاچایی مصبند یئرلی مشتریان بندری بویوک داشیما نلارینین، هابشله ترکستانین بویوک و کیچیک شهر لرینده کی ایشچیلرین اکثریتی ایرانلی لردان عبارت ایدی.

همشهری کوله دنده آچاق حساب ایدیلیدی

روسیه انقلابیندن اول ایرانلی قفقازدا و ترکستاندا قویون کیمی آلیتجه ساتیلیدی. و ناقیمت ویرن، ماحب دوران و حمایه گوسترن یوخ ایدی. اونلارین حتی ایک یوز، اوج یوز، شغری بیر ناتمیز اطاقدا دوزومو و غیر شرایطده قویون کیمی حیات سورور و بیله لیکه سلکه دارلار ایچون پول و ثروت توپلا بیردیلر. قفقازلی سرمایه دارلار و یئرلی مرتجعلر ایرانلی لاری همشهری آدلاندیریر، اونلاری آچاق و مسکین آدام حساب ایدیردیلر. همشهرینین ئوزوده ئوزو ایچون شخصیت قائل اولموردو.

اونی تحقیر ایدیر، رستورانلار، قطارلار، ایلنجه یئرلرینه، اجتماعی گزینتی یئرلرینه اخل اولماغا قویموردولار. همشهری قولدار لیق دورونون کوله لریندن ده آچاق حساب اولونوردی. سانکی او ایش حیوانلاری کیمی ایشلمکدن، اذیت چکمکدن و کتکیمکدن گوتری یارانیلیدی. اونون ئوزی ایسه بوتون بو چتین لیکله دوزوردی. اونا گوره که، ئوز وطنینده بوندان دهاا غیر وضعیتده، دهاا آچاق و دهاا حقوق سور بیر شرایطده باشا ماسه بندان ساقا ایش بیله تاپا بیلیمرو امکینین آلیجی سی دا یوخ ایدی.

قید ایتمه لی بیک که، ایران حکومتینین نماینده لر، یعنی کنسوللاری و کنسول معاونلری خارجه ده بو زوالینی راحت یا شاماغا قویماییر، پاسپورت کتابچالارینی گوتوره رک کارخانالار، معدنلره، حتی زمی لره گئدیب مختلف بهانه لرله اونلاردان جریمه و رشوت آلیردیلر. لکن بوتون سونلار باخمایاراق فعله همشهری، ایرانلی اکینچین دن مهارحت یا شاییردی

سوزبوخ که، ال ایله نضت قویسو قازانلارین دیمه لردده کی حیاتی اولدوقجا چتین و تاسفلندیریجی ایدی. بو فعله لرین چوخی همدان، اراک، ساوه و قوم شهرلرینین اطرافیندا کی کندلردن آخیشیب گلیردیله. ال ایله قازیلان نضت قویولاریندا ایشله مک اولدوقجا تهاکه لر ایدی. فعله ایکی یوز، حتی اوچ یوز آرشین درینلیکی اولان قویونون داخیلنده ایشله بیردی. نفته چاتان زمان دیمک اولارکه، بو قویولارین اکثریندن، حتی هایسیندان خفه له بیجی گا چیخیردی. هوا صافلاشدیریجی ناسوسلاردان استفاده اولونماسینا باخمایاراق، فعله ئو جانینی خلاص ایده بیلیمیردی.

بو قویولاردا هرگون نجه نضر بدبخت ایرانلی بوغولوب ئولوردی. کنسول معاونی ایسه اونلارین هایسینین ورته سی ایدی. او، آغ ساققاللارین واسطه سیله درحال خبردا اولاراق میت بیهن قوش کیمی درحال قویونون باشیندا حاضر اولوردی. کنسول معاونی، صاحبکارو یئرلی مامورلارا الیرا اولاراق جنازه نین قویونون دیبینده گیرله دیلمه سن قحده کوستریش ویریردی. ائله وقتلر اولوردی که، معین قویونون قازیلما سی ایچون اون-اون بئش آدم قربان ویریلیردی. لاکن همشهری قورخماییر، ئوز شانسینی بیرداها سیناقدان کچیرمک ایسته ییردی. اودییردی: الله کریم دیر، بلکه ده سلامت قاییتدیم.

لاکن قویو یا اندیکدن سوزداها قاییتمیردی. اونون آیری دوستی داوطلب اولوردی. لاکن او دائوز آرزو سونی نفته بولاشمیش توریاقلارین آلتینا آباریرو اورادافن ایدیلیردی. کنسولون ایسه بازاری توتوشدو. او آزویا جوخا اهمیت قائل اولمادان گنجده گوندوز میت ساتیردی. ایرانلی کانکنین قیمتی چوخدا باهاد کیل ایدی. بئله که، ایکی-اوچ یوز تومنن یوخاری قالخمیردی. هله اونون بیرقسمتی ده یئرلی مامورو پولیس لرین آرا-سیندا بولونمه لی ایدی. ئولموش آدمین ورته و قوه مولاریندان باشقا، هایمییا بون چاتیردی. بوتون بدبختلیکله باخمایاراق ایرانلی فعله ئوز ئولکه سین، ئوز وطنینی سئویردی. اوچالی شیردی که، پول قازاناراق ئوز آرواد او شاغینین یانینا قاییتسین. لاکن وطنده وضعیت دها پیس وداها دوزولمز ایدی. اون ایل غربته یاشا دیقدا ن سونر ملکه دارو ارباب اجازه ویرمیردیله که، کندلی ایکی اوچ آیدان آرتیق ئوز آرواد او شاغینین یانیندا قالسین. او علاج سیز اولاراق ینده فلاکتلی وچلباق وضعیتده باکی یا قاییدیر و دوزولمز ایسه یینی دن باشلا ییردی.

نه جور ایشله ییردیله؟

او وقت صنایع کری وضعیتده ایدی. بوگون ماشین و ناسوسلارین کومکی ایله کورولن ایشلرین بیرجوخو او وقت ال ایله کورولوردو. مثلا نضت چیخارماق ان چتین ایش لردن بیر ایدی. یالنیز ایرانلی فعله لر همین ایشین عهده سیندن گله بیلیردیله. اونلار هرگون تام ساعت اون متر اوچالیقی اولان تخته بوروغون اوستونده قورولموش کله چرخ دیبلن آلتد نظاره ایتمه لی، نضت چلک کینین کله چرخه توخونماسینا یول ویرمه مه لی، وقتینده اوننی چویریب بوشالتما لی ایدیلر. قید اولوندیضی کیمی بو ایش آغیر و چوخ عصبلاشدیریجی ایدی. خصوصیه گجه لر بو ایشین عهده سیندن گله بیلن آدم چوخ آز ایدی. ان تجربه لی و مهارتلی فعله بئله قادر دگیلدی که، بو ایله غفلته یول ویرمه سین. نتیجه ده بیر آغرضینده چلکک بیرنجده دفعه کله چرخه توخونور، فعله ایسه بو حادثه لر له علاقه دار جریمه ایدیلیردی. بوندان باشقا

اونون ایچون حادثه نین جانی خطری ده و آرایندی، اونا گوره که، چلگین شدتله توخونماسی نتیجه سینده بعضایانضمیلاردا باش ویریردی. لاکن همشهریینن جانی برك آیدی. اوایشله بیر، زحمت چکیر، یئرین آلتیندان قارا قیزیل چخاریردی. ئوزوایسه دیلنچی و فلاکتلی وضعیتده یاشاییر، آرواد او شاقلازینین حسرتینده قالیردی. او، نفته بولاشمیش پالچقلی دخمه لرده عذاب و اذیتلی حیاتی نی دوام ایتدیریر، ئوز عائله و قوهوملارینی حسرت و امیدسیزلیک آلووی داخلینده قویاراق اونلاردان همیشه لیک آیریلیردی.

محیطین تاثیر

بوتون بونلار اباخما یاراق، باکینین، ترکستانین و روسیه ده کی دیگر شهرلرین محیطی ایرانلینین احوال و روحیه سینده تاثیر ایدیردی. باکینین محیطینی خصوصیه قید ایتمک لازمدیر. او وقت بو شهر نهنگ آدیملارلا ایره لیله بیر، شیکاگو و آمریکانین دیگر شهرلری ایله رقابت ایتمک ایسته بیردی. باکید بوتون ملتورین نماینده لرینه راست کلمک اولوردی. یئرلی اهالینین و مهاجرلرین الینده شوموش چوخلی پول، ثروت و توکنمز واسطه لر اونلاری آوروپا مدنیتینه یاخینلاشماغا سوق ایدیردی.

بئله لیکله همشهری بیزیم تمور ایتدیگیمیزدن خیلی تثریر و قنده منغی مبارزه یه آلیشمیشدیر. اونون آیری بیر چاره سی ده یوخ آیدی. چونکه اودا یا شاماق، یا خشی معاش آلماق ایسته بیردی. اودا ایسته بیردی که، جریمه و یرمه سین ماذونیتدن، معارف، صحیه و سایرهدن استفاده ایتسین.

اونون دها شعورلی و دوشونجه لی یولداشرو اسکداشلاری اتحادیه تشکیل ویرمک ایسته بیردیلر. اونلار ایسته بیردیلر که، تعطیل ایدیب فعله لرین حقوقونی مدافعه ایتسینلر. بئله لیکله اونلار ئوز همشهری یولداشلاری ایله محبتله باشلا ییردیلر. اونو باشا سالیر، آدام حساب ایدیر و عقیده سینى ئو گره نیردیلر. همشهری ازیمیش و مظلوم اولسادا هوشلی آیدی. او، بو ایشدن چکینمیردی، بی طرف قالمیردی، اومشئلنی ئو گرنیر، مباحثه یه گیریشیر، قرارا کلیر، تعطیل ایدیر، یا شلیلارا مخصوص کلاساردا اوخویوب یازماغی ئو گرنیر، معلوما تلی فعله لرین یا نینداسیاست ئو گرنیر، حوزه لره و فعله اتحادیه لریند کیدیردی. اودانیشیر، مبارزه ایدیر، باشادوشور، ئو گرنیر، متشکل لئیر، اداره ایدیر. ایره لیده گئدیرو ئوز موجودیتینی اثبات ایدیردی.

بیز روسیه انقلابی تاریخیندن دانیشماق ایسته میریک. بوقدر دیمه لیمک، روسیه حاذرکی عصرین اولمیرینده انقلاب آتشی پوسکوره ن هونور بیر داغی تمثیل ایدیردی. اورادا یا شایان مترقی منفلرین و ملتورین فکرینده موجود قورولوشا قارشى شدتلی نفرت و غضب توره نیشدی. یاز ییچار، آدیبلر و فرقه لرین رهبرلری محیطی، بویوک ملی و صنفی انقلاب اتداریک گورمک ایچون حاضر لایر و تربیه ایدیردیلر. شهبه سیز که، بونلارین هامی سینیر ایرانلی فعله نین روحیه سینده تاثیر اولموشدور. نهایت ۱۹۰۵-نجی ایل انقلابینین باشلانماسیله علاقه دار اولاراق، فعله صنفی ئوز وارلیق و قدرتمنی عملده آتکارا چیخاریب کله جگین آدمی اولدیغینی، روسیه انقلابی حقیقته قطعی سوز دیمک حقوقونا مالک اولدیغینی هامی یا شایا سالدی. بو ایشده ایرانلی فعله لرینده اشتراکی اولموشدور.

باکی فعله لرینین، هابئله قفقازین دیگر شهرلرینده کی زحمتکش لرین حرکاتیندا اشتراک ایتمیش بارز شخصلرین خاطره لریندن معلوم اولور که، روسیه سوسیال-دموکرات فرته سی ایرانلی فعله لره بویوک اهمیت و یریر و مبارزه ده اونلارین وجودیندن تقبیره لایق

استفاده را ایتمیثدیر. معلوم اولدوغونا گوره همین کری قالمیش فعله لر داخلیندن لیاقتلی و فداکار سوسیالیستلر میدانا چیخمیش و حیرت لندیرجی ایشلرده کورموشلر. اونلار ایسته ییردیلرکه، منسوب اولدیقلاری ملت دناین باشقالمتلری ایله بیر سیرادادورسون. یوخاریدا قید اولوندی کیمی ایرانلی مهاجر دیل، مذهب، ملیت جهتنن یئرلی اهلیندن اوقدرده فرقلمیردی. سونا گوره ده، بشرلی ضیالیلارین همشهرین خوشی کلمه سه ده، بوتون واسطه لرله اونلار چالیشریدیلرکه، همشهرینی مدنیتلی بیر آدام کیمی کورسونلر. سونا گوره ده بئی میدانا چیخان مطبوعاتدا، مدنی جمعیتلرده اونلار ئوز دیدیکلری کیمی ایرانلیلاری آیلتماغا، تکامل و مترقی یولوناسالما غاسمی کورستریدیلر. اصولا قفقاز لیلارین ئوز داخلینده ده گوجللی ملی نهیت میدانا کلمیشدی.

«ملانصرالین». «ارشاد». «اوقبال» وسایر آدلار دایچیخان غزه تلو ئوز جدی و جسارتلی یازیلاری ایله ملتی آیلتماغا چالیشریدیلر. بوتون بونلار مهاجر ایرانلیلارادا تاثیر کورستریدی. خصوصیه معین قدر سوادى اولان شهر طبقه لرینه منسوب آداملارو تاجرلرده بوعمومی نوزستن کنار اقالا بیلیمیردیلر. بوندان علاوه دیگر ملت لری مرتجع نماینده لرینیر کوبود رفتاری ایرانلیلاری عمومیتله تصحلی و وطن پرور ایدیدی. وطن پرور لیک احساساتینین کوزهل نمونه لری اولان طالب اوفون یازیلاری، و «ابراهیم بکین سیاحتنامه سی» کتابی بو مدعانین جانلی شاهد لری کیمی کورستریله بیلر. رحمت لیک ادیب الممالک (۱) و وطن پرور لیک شعر لرینین ان یاخشی نمونه لرینی باکی دایان میثدیر. لکن صغی مبارزه نین عظمتلی نهضتی قارشیسیندا بونلارین هامیسی اهمیت سیز کورونور. ایران فعله لرینین نهایت روس و قفقازدا یا شایان سایر ملت لره منسوب فعله لرله یاخیندان علاقه سی اولموشدور. سوسیالیستلر هله مبارزه نین ایلك آددیمیندا ایرانلی فعله لرین یاردیمینا محتاج اولدوقلارینی حس ایت میثدیلر.

همشهرینین سوادى اولماسادا، اوانقلابی ایدی. اونون وارلیغیندان استفاده ایتمک اولاردی. خصوصیه، وطن پرور لیک نقطه نظریندن اونون آزادلیغا بو یوک رغبتی و ار ایدی. او ایسته ییردی که، ارباب، ملکه دار، خان، دولت ماموری و غارتچی طایفالارین الیندن خلاص اولسون. او ائله بیر شرایطین آرزوسیندا ایدی که، بو شرایط اونون ئوز وطنینه قایتماسینا و ئوز قوه و مولارینین یانیندا ایشله ییب یا شاماسینا امکان ویرسین.

او باشقارلارینین ئوز ملت و وطنینه نجه علاقه بسله دیکلرینی کورموشدی. او کهنه حیاتین یارارسیز اولدیغینی حس ایت میثدی. اوسوادلانماق، معارف، صنایع، و بیلیک لازم اولدیغینی باشادوشموشدی. وطنینده کی اصولدارده ایسه همین عامل لر موجود دیکلی. او بیلیردی که، ئولکده کی باشچیلارین مقصدی یالنیز سیوغونچولوق و غارتچیلیک دیر. سوتون بونلاری بیلن بیر سیاسی فعله نین، بیر ایمانلی سوسیالیستین ایرانلی فعله یه یاخینلاشماسی اوقدرده چتین دیکلیدر.

روسیه ده باش ویرمیش ۱۹۰۵-نجی ایل انقلابی اساس اعتباریله شر قده چوخ درین تاثیر بوراخمیشدیر. بو، هئچه تصادفی دکیل که، روس انقلابچیلاری، خصوصیه کرجی انقلابچیلاری ایراندا باش ویرمیش مشروطه انقلابیندا عملی صورته دیتله اشتراک ایت میش و بیزیم قلمیمیزده اونودولماز خاطره لر تورتمیشلر. مثلا...

۱- باکی دانتش ایدیلن «ارشاد» و سایر غزه نلرده قوتلی شعر لرله چیخمیش ایت میش ادیب الممالک فراغانی نظره توتولور.

روسیه اجتماعی انقلابینین بانیرلریندن بیری ساییلان رحمتلیک سرگوارجونیکیزه ایران انقلابینا بویوک خدمت لر کوسترمیشدیر. او ایران و اونون کله جگینه بویوک علاقه و محبت بسله میشدیر. ایرانلی لارلا راستلاشدیقدا یادینداقالمیش نجه کلمه فارس دیلینی همیشه اوبویوک میل و رغبتله ایشله دردی. قفقازین آذربایجانلی مسلمانلاریندان دکتر ریمان بیگ نریمانوفون، اووقته دک هله ساواتچی اولمیش وئوزونی سوسالیست آدلاندران محمد امین رسول زاده نین، دکتر قارابیک اوفون و سلطان مجید افندی یووین آدلارینی چکمک اولار. اونلار دین هامیسی او وقت بیزیم آزادلیغیمیزا بویوک علاقه و حرمت بسله بیردیله. شاعرو یازیچیلاردان جلیل محمدقلی زاده نین، سووهرت آذربایجانینین شهرتلی شاعرو یازیچیسو محمدمسید اردوبادینین آدینی دا چکمک لازمدیر.

خلاصه بوتون بونلار کوستریرکه، ایرانلی اکینچینین دوچار اولدیغی بویوک بدبختلیک، فلاکت و وطن دیندیرکین دوشمه سینه باخمایاراق مهاجرت حادثه سی اونون ایچون گوزل ثمره لر ویرمیش اونئوز هموطنلریندن داها ایره لیه اتمیش، آبیق سالمیش، داها فعال و داها انقلابچی ایتمیشدی.

من قید اولونان فعله لرین وضعیتی اوزرینده خصومیه له داها جوخ دایاناراق اطرافلی سورته بحث ایتدیم. حتی بوندان داها آرتیق دانیشماق ایستردیم. اوناکوره که، بونیم نکریمجه جوخ همو دقتی جلب ایدن بیر مسئله دیر.

تاسف که، بیزیم یازیچیلار، اوخوجولار بوقبیل اجتماعی موضوعلار آزا اهمیت ویریرلر. بویوزیم معارفین نقصانلاریندان بیری ساییلیر. مثلاً نه ایچون بیز استامبولدا یا شایان ایرانلی لارین ساینی بیلمه مه لی، اونلار دین اجتماعی و اقتصادی وضعیتین نجه اولدینمندان خبردار اولمالیق؟ مثلاً بیز هندوستاندا، افغانستاندا و سایر ئولکه لرده یا شایان یرانلیلارین نه وضعیتده اولدوقلارینی، نه ایش کوردوکلرینی، تفکر طرز لرینی، اجتماعی وضعیت لرینین نه درجه ده انکشاف ایتمه سینی نه ایچون بیلمه مه لیک؟

عدالت فرقه سی

ایکی مشروطه نهختی

ملکه دارین ظموندن، مالی و جانی امنیتین اولماماسی اوزوندنئوز آتابا باتورپاق — لارینی ترک ایدره ک قونشی ئولکه ده ان آچاق و آغیر ایشلره بویون قویان همان قاقچین کندیلر، همان مظلوملار آزاد محیطین، خصوصیه ۱۹۰۵ — نجی ایل روس انقلابینین شدتلی یرانی نین تاثیر نتیجه سینده آیلیب، انکشاف ایدی سیاسی معلومات و تشکیلات جریبه سی، حتی سلاح، بمب، رولور ایشلمک ساحه لرینده ائله مهارت قازانمیشدیرلر که، مشروطه خواهلیق نهختینین مداسینی ایشدن کیمی، ایستراسته مز ایشدن ال چکیب نظم گروپلار تشکیل ایدره ک. دسته دسته مختلف سرحدلردن کیچب ئوز لرینی یئرلی جاهلره چاتدیردیله.

یانلیش اولراق قفقاز مجاهدلری آدلاندریلیمیش بودسته لر گرجی لرین و بیرنجه غر تقلیس لی، باکیلی و قره باغلی آذربایجانلی نین استئنا اولونماسی شرطی ایله، اصلنده عوتلنولکه قفقاز، ترکستان و هسرخانداکی ایرانلی فعله لردن تشکیل اولونموشدی. بویوک وطن پرورلیک حس لریندن علاوه اونلار نسبتاً آیدین وئولچولوب سبب بیلیمیش اجتماعی و منفی ایستک و آرزولاردا مالک ایدیلر. همین اساس اوزوندن طایفه باشچیلاری بلکه دارلار طرفیندن اداره ایدیلن مجاهدلرله، انتقام آلماق، اجتماعی آرزولاری حیانا

كچيرمك خاطرينه الهسلاح گوتوروب ئوز وطنينه قايتميش بودستهلر آراسيندا شدتلى اختلاف ظاهره چىخدى. بو اختلاف ايسه چوخ طبيعى بير حال ايدى.

اونا گوره كه، سيراغا گونكى رعيت، دونكى فعله و بوگونكى سلاحلى مجاهدئوز وظيفه سيني ياخشى بيليردى. ئوز دوستى و دشمنىنى ياخشى تانييردى. او خلقين بدبختلىك سببلىرىنى ئوز آجى تجربه لرينه ياخشى آييرد ايتميشدير. اوقا تونى، مستقل و مدنى بير حكومت ياراتماق ايسته بيليردى. اوايستىيردى كه، ياراناجاق همين حكومتين سايه سيند ئوز اتا بابا داخمه سينده آرواد، اوشاق و قوهوملار نين يانيندا ايشله ييب ياشاسن، ئولكه سيني افليج و بدنام ايتميش اربابلارين، نقوذ صاحبلرينين و كوچرى طاييفا باشچيلارينين ايندن خلاص ايتسين. اوايراندا خان خانلىق و دره بكلك حكمران ليفنين كوكونى كسمك ايسته بيليردى. اوحتى بير آردا ايره ليله گيده رك دبيردى: الله تور باقى اكينچى ايجون ياراتميشدير، اكينچى ليكله مشغول اولمايان شخص اولندان استفاده ايتمه مه ليدير.

رحمتلىك سردار محيى (۱) دبيردى: من قفقاز مجاهدلرينين ئولكه يه گلدن كلىر ايلك كونده اونلار اين مقصدلرينى باشادوشوب حسرايتديم كه، بونلار اين نيتى بام باشقا دبير. بيز حكومتى يالئيز محدود ايتك ايسته بيليردىك، بونلار ايسه بيزم ئوزوموزى بىخماق ايتيرديلر. بونا گوره ده ائله بير ايش كوردوم كه، اونلار اين كوميته سى افليج اولوب التماس ايتمك و ضميمته دوشدى. همين واسطه ايله، مختلف عنوانلارلا قفقاز اين بوتون شهرلرينده تويانان و باكى يولى ايله مجاهدلر ايجون شمال ليمانلارينا گوندريلن سلاح و تجهيزات اين هاميسىنى ايستر مستقيم ايستر سه ده دولابى شكلده اله كچيرتيم.

رحمتلىك سردار بومسئله نى چوخ شمشير دبيردى. ايش هئچه بئله اولماي شيدير. رحمتلىك حيدر خان عمو اوغلى، جمشيد خالى و سايره لرى بو قدر ده ساده آدام اولماي شالار. اونلاردا سردار محى نين و ساير نفوذلى مشروطه طلبلرين نقطه نظرينى بيليرديلر. لاكلن آيرى چاره يوخ ايدى. اونلار هم محمديلى ميرزا، هم چار حكومتى، هم سردار محى، هم سبه دار، هم ده سردار اسعد ايله عين وقتده محاربه ايديه بيلمزديلر. گوتون مصلحتينه گوره آقاي سردارين و اونا اوخشار ديگر آداملار اين عملياتيندان كوز ئورتمك لازم كليردى. مثلاً رحمتلىك اورجونيكيدزه روسيه انقلابينين ايكينچى شخصيتى حساب اولونديغينا باخما يارق، ميرزا كريم خان (۲) رشتينين مجاهدلر دسته سينده بير مجاهد دواسدرمان دوزلن، ياساده طب كومكچيسى كيمى فعالته باشلادىقى وقت سوز يوخ كه، كيم ايله ايشله ديگىنى مجاهدلر دسته لر نين باشيندانه كيمى آداملار اين دور ماسىنى ياخشى بيليردى.

اوخوجولار اين معلوماتىنى آرتيرماق مقصديله بو مسئله نى ده قيد ايتمه لى بيم كه، روسيه فعله لر نين نفهتى تاريخينه باكينين پارلاق كچميشى اولموشدور. تشكيلاتى كيمت و كيفيت نيند ن علاوه نسبتا قديم فعله مركزى اولان باكى ئوز جغرافى موقعى و هابئله مختلف ملتلرين ياشاماسى نقله نظر ايند نده بوتون روس فعله لر نين حرمتىنى قازانميشدير.

بونلار دان علاوه باكى تشكيلات نين اساسىنى، روسيه سوسيا ليستلرين نين تاريخينه مهمرول اوينا يان و باكينين ايلك سووه تينين ايكير مى آلتى نر قريانلارى سيرا سيندا اولان رحمتلىك چاپاريدزه، شائوميان، عزيزيكوف و ساير لرى قوياراق اونار هر بلك ايتميشلر ايرانلى مجاهدلرين سلاحلاند يريلماسى و گوندريله مسى اشينده، بلكه ده اونلار اين

۱-رشتلى سز السلطان نظره توتولور.

۲-سردار محى نين بويوك قارداشى دبير.

استقیم اشتراکی اولموشدور. بئله لیکنله همین خیالی بیر محیطدن چیخان مجاهدلرین انقلابی کیفیتتی آیدین اولور. دیمک، اگر اولار سردار محیی نین ویامثلا بنا باقرخانین ایشرلرینه گوز نورتوموشلرسه بوهئچه تعجبلی دگیل. انقلابین گنیش لئمه سیله علاقه دار قید اولونان مجاهدلرین بیر جوخونون هلاک اولدیفینا، بعضی لرینین آرادان کیتدیگینه، بعضی لرینین اسه، یورولراق یئین کارخانه و معدنلره قایدیب، آغیر ایشه باشلا دیقلارینا باخمایاراق، بو جوخ خطرلی دوگوش اولنلاری چون بویوک بیر مانور، فایدالی بیر سناق و گنیش بیر چریه میدانیندان عبارت اولموشدور. دیمک اولارکه، عدالت فرقه سی ده همین اساسلار اوزرینده میدانا کلمیشدیر.

ادبی سندو مدرک لر

عدالت فرقه سینین قدیم عضولریندن رحمتلیک محمد فتح اله و غلی سرابی، حسین خان طالبزاده، اسداله غفارزاده، میر بشیر قاسم اوف دیر دیرلر که، ایرانین مشروطه انقلابی زمانی بیزیم عدالت فرقه سی موجود اولموشدور. بیز تشکیلات قایداسی اوزره ایشله بیر دیک، فرقه سین مرکزی تهراندا ایدی.

ساقئر اولسون که، مولف همان تاریخه دایر یازیلی مدرک و سندالده ایده بیلمه میشدیر. سونون عکسینه اولاراق عدالتچیلرین ایراندان خارجه کی فعالیتلری حقیقته چوغلی سند وار دیر. بیز روسیه نین ۱۹۰۵-نجی ایل انقلابیندا اشتراک ایتیمیش آدمالارین خاطره لرینده بیر چوخ ایرانلی فعله نین آدینار است کلیریک، اولنلار سوسیالیستلر له جدی صورته امکد اشلیق ایتیمیش، ایسترتعلیل لرین تشکیلینده، ایسترتسه ده دیکر کیزلی و آجیق تبلیغات ایشرلرینده گوز لرینین بویوک بلیک و استعدادلارینی ظاهره چیخار میشلار. عدالت آدینا یالئیر ۱۹۱۷-نجی ایل فورال انقلابیندان سونرا است کلیریک. همین تاریخه غاید ایستر باکی و مسکوا موزه لرینده، ایسترتسه ده آیری-آیری آدمالارین یانیندا چوغلی مدرک و سنندلر وار دیر. عدالت فرقه سینین نظامنامه و مراننامه سی ده همان تاریخه جاب اولونموشدور. لاکن مولف ۱۹۰۵ و ۱۹۰۷-نجی ایل تاریخلی عضویت کتابچالارینا مالک اولان بیر چوخ عدالتچی لری شخصات تانییر. اولنلار همان تاریخه سوسیال دموکرات فرقه سینده اشتراک ایتدی کلرینی یلدیریرلر. بونلارین بیر چوخی عدالت فرقه سینین ده موسس لری حساب اولونورلار. اولنلار دیریرلر که، بیز عدالت آدی ایله ایرانین مشروطه انقلابیندا اشتراک ایتیمیشیک.

قید ایتدیگیمیز کیمی، بو مسئله منیم ایچون هله ده آیدین دگیل. اولابلسین کله جکده مثبت مدرک و سنندلر الله اولونا جاقتیر.

ظنیمجه اوگونه دک عدالت فرقه سی ئوزونی رسما سوسیال دموکرات آدلاندیران و ئوز نظامنامه سینده گوره غیری زحمتکش آدمالاری فرقه سیرالارینا قبول ایتمه ن ایرانین یلک سیاسی فرقه سی اولموشدور.

اونون مراننامه و نظامنامه سی آزا جیق فرقلی صورته روسیه سوسیال-دموکرات فرقه سینین اقتباس ایدیلیمیش، دفعه لر له فارس و آذربایجان دیل لرینده چاپ و نشر اولونموشدور. عضویت کتابچالاری دا رنگلی و قالین کاغذلاردان دوزلدیلیمیشدیر. بونلار دا ضوین آدی، فامیلیاسی، عنوانی، اختصاصی، ایشله دیگی یئر و آلدیفی معاشر قید اولونور، مرکزی کومیته نین مهوری باسیلدیق دان و رئیس طرفیندن قول چکیلدیکن سونرا اعتبارلی حساب ایدیلریمیش.

آیدابیر دفعه نشر اولونان «عدالت بایراغی» (۱) آدلی گوزل مجله عدالت فرقه سینین ایلك رسمی اورقانی اولموشور. تصادفا اونون بیرینجی نمره سینین جلدی اوزرینده مرحوم احمد شاهین تصویر و بیرله رهك اونون آلتیندا آشاغیداکی ماراقلی جمله یازیلیمیشدیر. «ایرانین جمهوری رئیس لیکنه ایلك نامزد اولان سلطان احمد شاه قاجار».

یوخاریداکی تصحیلندیرجی جمله یه باخمایاراق «عدالت بایراغی» آدلانان مجله چوخ جلدی وجسارتله یازیلیمیش. ایرانلی فعله و کندیلیرین آغیرودوزولمز حیات شرایطینی شرح ایتدیکن سونرا اونامبارزه یولونی گوسترمیش، هاسینی عدالت بایراغینین آلتیندا توپلانماغا دعوت ایتیمیشدیر. بومجمله دور دیا آلتی نمره نشر اولونموشور. سونرا اونون مدیرینین مؤلمه سی ایله علاقه دار اولاراق همیشه لیک باغلانمیشدیر.

عدالت بایراغی مجله سینین مدیری و باش رداکتوری اردبیللی اسداله غفارزاده اولموشور. بوسیاسی آدامین شخصیتی و کوردوکی ایشرلر حقیقته کنیش بحث ایدجه ییک

عدالتین ایلك تشکیلاتی

بوفعله فرقه سینین ایلك اجلاس لاری نفته بولاشمیش، قارا، رطوبتلی معدن دخمه لری ننده فعله لرین گوبودوچرک اسکاسی لاری اوستونده کچیریلیمیشدیر. اونون کومیته لری و مختلف تشکیلات لاری مینترله تحصیل و فداکار فعله لر داخیلندن سئجیلیمیشدیر.

عدالت فرقه سی عمومی تله چارین سرنگون اولدیغیندان سونرا درحال ایشه باشلامیش و اونون قیابتیجیل نماینده لری سیراسیندا آشاغیداکی آداملارین آدینی قید ایدیه بیله ریک: فرقه نین صدری اسدالله غفارزاده، کاتبی میرزا قوام، فعال عضولریندن ممی زاده، آقایف بهرام، آقایف محرم، ملا بابا، رستم کریم زاده، محمد حسن صمدزاده، پیغمبر آدی ایله شهرت تاپمیش قاسم، مشهدی آقاویردی، قاراداداش، سیف الله ابراهیم زاده، آقابابا یوسف زاده سحنفتح الدواغلی، حسین خان طالب زاده وسایر.

شبهه سیزکه، اوزون-اوزادی آداسیماق بوگونکی اوخوجولارین معلوماتینا بیرشئی آرتیرایلیمز. بو قدر قید ایتمک لازمدیرکه، عدالت فرقه سی تشکیلات اولونان کیمی درحال شهرین بوتون اوزاق و یاخین کارخانالاریندا ایشله نین همشهری لر ئوز تازا لباسلارینی کینه رک، آغساققالارین و سوادلی باشچیلارینین آرخاسینجا، دسته دسته فرقه نین مرکزی یئرلشن مابونجی محله سینده کی ایرانلیلارا مخصوص «تمدن» آدلی مکتبه تله سیر، اورادا فرقه نین موسس لری طرفیندن قبول اولونور و عضویت کتابچاسی آلیردیلار.

فرقه نین باشقابیر سوادلی و دوشونجه لی رهبرینین آدینی قید ایتمه یی دوغرونداندا اونوتوشام. او «تمدن» مکتبینین معلمی سیر مقصود لطفی دیر. بورشادتلی آدام باکیدان هشرخانا قاچدی، قایدان وقتده ایسه دیزده ئوزال دینی کینین حربی کمی لرینه تصادف ایدهرک کمی لرین ماطروس لاری طرفیندن اسپر اولونوب بطروفسکی شهرینه کوندریلدی، اورادا اعدام اولوندی.

لطفی باکی داکی ملی پداغوزی مکتبینی بیتیره رک، او وقت ملی و آزاد یخواه بیرایشیر حساب ایدیلن شهرتلی معلم لیک وظیفه سینده باشلامیشدی. همان وقت او نقت معدن لرینده فعله لرین اوشاقلارینا درس دپیرو بویول ایله ئوز هموطن لرینین عذاب، اشکنجه و اذیتلر دولی حیاتینین بوتون اینجه لیک لری ایله تانیمش اولاراق، اوره کن و وجدانلا، دوشونجه لو

۱- «فارسیجا» «بیرق عدالت» دیبلیر.

و شعورلی صورتده سوسیالیست اولموش، تام ایناملا عدالت فرقه‌سینین قاباقجیلاری سیراسینا قوشولموشدو.

قدیم‌عالتین خیالی قاباقجیلاری سیراسیندا محمدعلی‌علیخانوفون آدیندا چمکک لازم کلیر. او، اورودبادللی اولدیفینا باخمایاراق، ایلبربیوی ایرانلیلارین «تمن» مکتبینه درس‌دییش، همشهرینین کوله‌دن بیله آلقاق‌حساب اولوندیفی بیرمخطده نور انسانپورلیگی و سوسیالیست شعوری‌اوزوندن ایرانلیلارلا قایناییب قاریشمیش، اخلاق و دوشونجه جهتدن دوغری-دوزگون و تمصیلی‌بیرایرانی کیمی اولموشدور. بیترلی سوسیالیست فرقه‌لرینین وارلیغینا باخمایاراق، او، بویوک افتخارلا ایرانلیلارین فرقه‌سینه داخل اولوب همین فرقه‌نین موسسرو قاباقجیلاریندان بیرینه چورلیمیشدیر.

عدالتین مقصدی

عدالت‌ئوز مقصدینین سایه‌سینده سرعتله ایره‌لیله‌میشدیر. مقدمه‌ده قیدایتدیگیمیز کیمی، خارجه اولان ایرانی فله‌جوخ وطنپورایدی. او، ئوز ئولکه‌سینه گری‌قایتماق، اورانی آبادلاشدیرماق ومدنی‌لشدیرمک ایسته‌بیردی. او ایسته‌بیردی‌که، قترتلی ملی دموکراتیک بیرحکومتین سایه‌سینده ساده‌کندیچلیک حیاتی‌نی دوام ایئتدیرسین و یاهاج اولمازسا ائله‌بیر تدبیرکورسون‌که، ایراندادا اییش، زودو گذران واسطه‌لری میدانا کلسین، انرژی‌وقدرتینی ئوز ئولکه‌سینده ایشه‌سالایلسین. چونکه، اجنبی تورپاقتا مرتجعلرین بویوک‌تحقیق وتوهینی آلتیندادوزوب یا‌شاماق اونون ایچون‌چتین‌ایدی. بونودا علاوه ایتمک‌لازم‌دیرکه، یوخاریدا دیدیگیمیز کیمی، او مشروطه‌انقلابیندان مایوس اولوب قایتتمیشدی. قدیم‌مشروطه‌چیلرین چوخونون خیانتو مقام‌پرستلیگینی ئوزگوزی ایله گوره‌رک آنلامیشدی‌که، مشروطه‌دن یالنی‌رطایضا باشچیلاری، بویوک‌ملکه‌دارلار، نفوذلی آخوندلار، اشرفو زادگانلارئوز خصوصی مقصدلرینی تأمین‌ایدیر، اصلینده‌ایسه اونون آرزولاری یئرینه‌یتیرلمیز. بونا گوره‌ایسته‌بیردی‌که، ئوزی‌ساغلام تشکیلات‌اساسیندا، دوزگون قایدو اساس‌اوزره ایره‌لیله‌سین.

اوبوقدر باشادوشموشدی‌که، محاربه‌کنه دنیا‌نین اساسلارینی لاخلادیب، دولترین پایدو ریشداری سولاشیب، عموم‌دنیا نهضتی باشلانمیشدیر.

اوبونهضتی ئوزوطنینده آپاریب، اورادا انتقام‌آلماق ایسته‌بیردی. او ایسته‌بیردی‌که، بوانتقام اساسلی و محکم اولسون. ائله‌بیر انتقام‌اولسون‌که، دها‌ئولکه‌نین آزادلیقو استقلالیتینه دشمن اولانلار باش‌قالدیرا بیللمه‌سینلر، ئوزلباس، آدو عنوانلارینی دکیشمکله ینی‌دن حرارتلی ساختامشروطه‌چیلره چوریلک بیللمه‌سینلر، مشروطه‌آدی‌ایله بیرداها حکومتی‌اله آلابیللمه‌سینلر. بوعدالت فرقه‌سینین ایلك‌بینوره‌سینی تشکیل‌ایدن فعله‌لرین مقصدی و کینه‌آرزولاریندان بیری‌ایدی.

باکی‌شهرینین جوخ‌مصلتی بوتون فعله‌لری کیمی ایرانی فعله‌لرینده مینلرجه‌منفی طبقاتی و فعله‌لره خاص اولان احتیاجلاری وارایدی. او، همکارلار اتفاقلارینا داخل اولسادا، همین احتیاجلارینی کفایت‌قدر ئوده‌یه بیلمیردی. اونون خصوصی ملی تشکیلاتادا احتیاجی وارایدی. او ائله‌بیر تشکیلات ایسته‌بیردی‌که، بوتون هموطن‌لرینی و اونولا هم‌رای اولانلاری بیرلشدیرسین. بوندان علاوه، همکارلار اتفاق‌منفی بیرتشکیلات اولدیفینا گوره بیرجوخ حاللاردا اقتصادی مسئله‌لرله مشغول اولوردی. همشهری‌ایچون‌ایسه سیاسی بیر ییفینجاق‌دا لازم‌ایدی. اوساسی سوزلرینی دیمک‌ایچون‌یئر آختاریدی. بونا

گورده، عدالت فرقه سبني چوخ خوشلاييردى. بوفردهده، او، ئوز سوزلرينى ديبور، سوز دردلرينى سايبيردى. او، ئوزونون دوشونجه لى و سوادلى يوله اشلارى واسطه سيله سوزونى ايسته نيلن اداريه چا تدير ايبليردى. بوندان علاوه عمومى وضعت تهلكه لى ايدى. هر يترده قان آخيدايلىردى. بويوك روسيه انقلابى تازا جاباشلامىشى. هر بير منصف، دستو طبقه ئوزونى كسكين دو گوشلر و قطفى غلبه قازانماق ايجون تهيجر ايديردى. مشروطه انقلابيندا تهلكه نين ياخينلاشديغىنى حسرايتميش همشهريده ئوز طبيعتينه گوره ساكت ايله شه بيلمزدى. اودا ايسته ييردى كه، البته سلاح كچيرسين، ئوز حقوقوندان، ئوز هموطنلر يندن، ئوز زحمتكش منغو طبقه سيندن مدافعه ايتسين. موقتى حكومت، داخلى سياستين چكيشمه لرى ايجريسينده ئوز بايىنى ايتيرمىشى. فعله منفى اونون كوزى قارشيسيندا اچيق و آيدن مورته سلاحلانىردى، قهيزلر قارد تشكيل و ويريردى. زاودالار، مدنلر، ايشچى قوه سينه احتياج اولان بوتون يئرلر قلعيه، سنكرو تسليحات مركزلرينه چوريلمىشى. بئله بير وضعتده همشهري ساكت و تورا بيلمزدى. مجرد ليك ياخشى دگىلىدى. آرتيق او، تشكىلاتين، وحدتو بير ليكين بويوك اهميتىنى درك ايديردى. عدالت فرقه سى اونون رهبرى ايدى. «عدالت» ايرانلى فعله لر ين سلاحلاندريلماسىنى قرار آلمايشدى. اوروسيه نين داخلى انقلابيندا اشتراك ايتكم ايسته ييردى. «عدالت» بونى درك ايتمىشى كه، روسيه ده كى انقلاب غلبه چالديغى تقديرده، ايرانلى فعله و اكينچى نين آزادليغى ايجون ده نجات يولى تاپا جاقدير. «عدالت» قفقاز سوسيال-دموكرات فرقه سى قارشيسيندا ئوزونى سندا حساب ايديردى. عدالتچيلر ايرانين مشروطه طلبليك نهضتى جريانىندا قفقازين كرجى، ارمنى و آذربايجانلى مجاهدلرينين، اونونلاچيكن-چيگينه دو گوشو كلر نى گورموش، ايرانين آزادليغى يولوندا جانلار نى افتخار لافدا ايدن همين رشيد مجاهدلر ئوزالى ايله تورپاغا تاپشيرمىشى. «عدالت» قرار آلمايشدى كه، منفى انقلابدا اشتراك ايتسين و محض او، جلبتله همين ايشده باشلامىشى.

بورادان بئله بير نتيجه چىخارايبلهريك كه، عدالت فرقه سينين ايكينچى مقصدى روسيه انقلابچيلار نى يارديمو عملى كومك گوسترمك ن عبارت اولموشدور.

بوتون بونلاردان علاوه «عدالت» فرقه سى فعله لر ايجون همده مدنى بير تشكىلات ايدى. اونون جوخلى شعبه لرى هميشه اجتماعى ايشلر ايجون، خصوصيله تحصيل و كزينتى ايشلرى ايجون تدبيرلر گوروردى. همشهري داهاچا خانان يا كئتمير، ياراماز ايشلر له مشغول اولمورو ئوز وقتىنى بوش دانىشيقلا تلفا ايتميردى. عدالت فرقه سى بوتون زاودالاردا شعبه لرو مدنى كلوبلار تشكيل ايتمىشى. فعله لر ين ئوز ياردىمى ايله بو شعبه لده هر جور مدنى وسائل فراهم اولونموشدى. بو كيچيك كلوبلاردا كتابخانه، قرائت-خانه، چاي اچمك ايجون مختلف اويونلار ايجون و تاقلار، تاتر سالونى، هابئله وقتين خوشرو ثمره لى كچيريلمه سى ايجون هر جور ايلنجه واسطه لرى وارايدى. كلوبلار ين بير جوخى، عين حالدا، بين الملل خارا كترده ايدى. بورادا ايرانلى لار ين مدنى ايلنجه واسطه لر يندن ساير فعله لده استفاده ايدى بيليرديلر. بورادا مختلف ملتر ين فعله لرى بير بيرينه داها ياخين-لاشير، يولداشرو دوست اولوردولار. داها هئچ كس، ايرانلى فعله نى همشهري اولانديرا بيلميردى. عدالت فرقه سينين يارانماسى ايله، همشهري اساس اعتباريله ئوزونه باشچى تاپاراق بير شخصيت اولموشدى. حتى كلوبدان خارجه بئله، هئچ كس همشهري سوزونى ديلينه كتيره بيلميردى. بونون عكسينه اولراق، بير جوخ حاللاردا همشهري يه يالتالقيق ايدى نلر بئله اولوردى. چونكه، او، آرتيق سلاحلانىمىشى.

کامران آقازاده

میرجعفر پیشه‌وری
(جوادزاده خلخالی)

(شکل ۱۳۰۰ ه.ش. (۱۹۲۱ م.) ایلهده چکیلمیشدیر.)

دو نهندهك همشهريين گولگه سيندن بئله، اوزاقلان آداملار، بوگون اونايولداش ديمك مجبوريتينده قالميشديلار. همشهري بوتون بو موفقتلرينه، عدالت فرقه سينين سايه سينده نائل اولديغيني باشادوشوردى.

«عدالت» و ايرانلilar طرفيندن تشكيل اولونموش ديگر فرقه لر.

قيدياتيكي كيمي «عدالت» تام معنادا فعله فرقه سى اولموشدور. بوفرقه ئوز مرانامه و نظامنامه سينى روسيه سويال سدموكرات فرقه سيندن اقتباس ايتميش، قيه اولونان فرقه نين بوتون عادت و عنعنه لريني حياتا تطبيق ايتميش، سول تشكيلاتين تبليغات اصولونى ئوزونه سرمشق ايتميش و عملده بولشويك لرين تاكتيكاسمى رهبر توتوشلور. عدالت فرقه سينين عضولرى فعله شورالاريندا سروريرى و سچيلرديلر. بونا كورده فعله منفيته منسوب اولمايان ايرانلilar همين فرقه يه داخل اولاي بيلميرديلر.

۱۹۱۷-نجى ايلين پاتيزيندا ايران اصنافلارى مركزى شوراسينين طرفيندن حاضر لانميش ديقق احصائيه يه كوره باكي و اونون اطراف حومه لرينده فعله لردن علاوه عمومى سايبى اللى مين نغردن ارتيق اولان ايرانلى ياشاييردى. بو احصائيه معلوماتيندا اونلارين غائله و آرواد او شاقلارى هله حسابا آينممايشدير. سياسى محيظه احاطه اولونموش بوبويوك جمعيت بي طرفقا يلا بيلمزدى. خصوصيله، اونا كوره كه، ايرانين ئوز داخلينده ده سياسي مبارزه گئت كنده شدتله نير، دموكرات فرقه سينين عمل دايره سى گونى-گونن كئيشلنديرو ئوز بويوك شهيتي ايله ضيالى ايرانلilarى ايدوار ايديردى.

بونودا قيد ايتملى بيك كه، مشروطه طلبليك نهضتتين ايلك دورلرينده باكي دياشايلان ايرانلى تاجرلرو آلويرجيلر ملي تعصب و وطنپرورليك احساساتى اوزونن... داهاييره ليه كنده رك، ايرانلى او شاقلارين تحصيل و تربيه اولونماسى مقصدى ايله «اتحاد ايرانيان» آدلى بير مکتب آچميش، مختلفه عنوانلارا همين مکتبين اطرافينا توپلاشراق اورانى عمومى معارف اوجاغينا چؤيريشمديلر.

«اتحاد ايرانيان» مکتبى مناجر ايرانلilarين انكسافى، تربيه سى ومدنى تكاملى ايچون آديميلار آتماقدا ن علاوه يئرلى معارفين ايره ليلمه سينده ده بويوك رول اوينا ميش و ئوز وقتينده ينى فكرلرين بايراقدارى، وطنپرورليك و ايران شورليك حس لرينين پارلاق مشعل اولموشدور. بونا كورده، آزادليغين اعلام اولونماسى و روسيه اجتماعى نهضتتين باشلانماسى ايله علاقه دار اولراق، فعله منفيته منسوب اولمايان ايرانلilar، خصوصيله اونلارين ضيالى طبقه سى اتحاد مکتبى اطرافيندا سيخ بير لشدرك اوزانى ئوزلرينين سياسى سر كريند چؤيريب، مکتبين مدير و معلملرى طرفيندن اولونان رهبرليك اساسيندا اورادا ايران دموكرات فرقه سينين شعبه سينى تشكيل ايتديلر. بوملى تشكيلاتين باشچيلارى سراسيندا رحمتليك حاجى ميرزاتقى جعفرزاده، ميرزا عبدالله عبدالرزاده، حسن زاده، اؤدرعلى زاده و ميرزا باقر آذربايجانى دن آد پارماق اولار.

دموكرات فرقه سينين عضولرى روسيه ده كى انقلابى حركاتين تاثيرى آلتيندا همين فرقه نين داخلى تشكيلاتلاريندا ايشله ينلردن داهاجوخ انقلابى و داهاييره ليه كيدن اولموش، ئوز وطنپرورليك و آزاديخواهليق حس لريني برونه ويومك ساحه سينده عدالت فرقه سينين عضولريندن هئچ ده كرى قالميرديلار. لاكلن عدالت فرقه سى تام معنادا فعله فرقه سى اولديغينا كوره، باكي دياشايلان واجتماعيته مرتجع و محافظه كار تائيمان ايرانلى دموم كراتلار ساغ فرقه لره ميل گوستريرديلر.

عدالت فرقه‌سی داخلی سیاست ایشلرینه قاریشیر، انقلابچیلار و سول فرقه لرک رسمی صورتده امکد اشلیقی ایدیردی. او موقتی حکومتی جدی مخالف اولان فرقه لر دن بیر ی سایلیردی. دسته - دسته قوزیل قارده سیرالارینا داخل اولان ایرانلی فعله لر عدالت فرقه‌سینین بایراغینی یوکسله ریدیلر. لاکن ایرانلی دموکراتلار دیریدیلر که، بیز روسیه‌نین داخلی انقلابیندا، یئرلی فرقه و قروپلارین حکیمه لرینده اصلدا خالت ایتمه ده لیک. بیزیم ایشیمیز و وظیفه میز ایرانلیلارین حقوقونون تاپدالانماسینا یول ویرمه مگن. بوتون ایرانلیلارین ایران ژنرال کسولو طرفیندا توپلانماسینا و ایران بایراغی آلتیندا ئوز ئولکه لرینین آبروسونو قورومالارینا حالیشماق دان عبارت اولمالیدیر. ایران کسوللوغی حقیقه ده قید ایتمه لیک که، ایران حکومت نماینده لرینین فعله لر باره سینده مردار حرکتلر، ظلم و ئوز بائینا لیا یه یول ویردی کلمی ایچون عدالت فرقه‌سی ایران کسوللوغی ایله مخالفت ایدیردی.

بو مخالفت ئوزونه غریبه بیر شکل آلمیشدی. بیز مطلق باشقا بیر یئرده اونو شرح ایدمه ییک.

ایران دموکراتلارینین تشکیلاتی یوز قایض همین فرقه‌نین آذربایجان ایالتی کومیته‌سینه تابع اولراق، مستقل صورتده تبریز دن گوستریش آلرو گوردوگی ایشلر حقیقه ده اورایا راپورت ویریردی. بیر حالدا که، عدالت فرقه‌سی ئوز مرکزی کومیته‌سینی نفت معدن لرینین اوره گی و ایرانلی فعله لرین مرکزی ساییلان صابونچی قصبه‌سینده تشکیل ایتیمیشی. فرقه چالیشیردی که، ایلك نوبه ده ئوز فعال تبلیغاتچیلاری و ایشچیلرینی کوندرمک یولی ایله، ایرانین بوتون شهرلرینده فرقه‌نین شعبه لرینی تشکیل ایتسین. سونرا ایسه ایران داخلینده عمومی قورولتای جاغیر اراق مرکزی کومیته‌نین دائمی فعالیت یئرینی اورادا معین لشدیرسین. مقدمه ده قید اولوندیغی کیمی ایرانین شمالو مرکزینده یئرلشن ولایتو کندلر دن، ئولمه دیریل بائاماق واسطه لر ایله ایتمک خاطرینه، قفقازا، هابشه روسیه‌نین دیگر ولایتلرینه گلمیش ایرانلی فعله لرین ایرانداجوخلی قوه وم دوستلاری وارایدی. اونلار، هئچه بیله خیال ایتمیردیلر که، ئوز وطن لرینی همیشه لیک ترک ایتمیشلر. محض بونا گورده اونلار دوغولوقلاری یئرلر ایله آردیجیل صورتده علاقه ساخا ییر، ئوز قوه وم وقبله لرینین بوتون حیات شرایطیندن خبردار اولوردولار. بونا گورده، عدالت فرقه‌سی ایرانداجوخ سرعتله ایره لیه بیردی. حتی خصوصی مکتوبلار و یاساده جه اولراق سفارشلر کوندریلمه سی یولی ایله آذربایجانین، خراسانین، گیلانین و مرکزی ولایتلرین بیرچوخ کندلرینده گیزی صورتده عدالت فرقه‌سینین درنک لر یوشعبه لر ی تشکیل ایدیلیردی. لاکن دموکرات فرقه‌سی ایرانین داخلی تشکیلاتی ایله مرقا لانمیردی. اونا گوره که، قید اولونان فرقه او دورده ئوز تکاملینین ان یاخشی و یوکسک مرحله‌سینی کچیرمکده ایدی. ایران دموکرات فرقه‌سی عمومیتله ایران آذربایجانینین، گیلانین و دیگر شمال ولایتلرین شهرلی مهاجرلریندن تشکیل اولموشدی. همین فرقه‌نین آغساقال و قاباقچیلارینین چوخ خیردا بورژوا خیالیلاردان عبارت ایدی.

فرقه‌نین عضولری ئوز رهبرلرینین معلوماتی و خیالی اولدیغینی نظره آلا راق، اونلارا حرمت بسله بیردیلر. عضولرین اکثریتی ملایم، ساکت و معین قدرغرض سیز آداملاردان عبارت اولدیغینا گوره اونلار رهبرلره بویوک امید باغلا ییر، بائشچیلارین سوزلری و نصیحت لرینه قولاق آسماقلا فخر ایدیلر.

ظاهرده دموکرات فرقه‌سی چوخ یاخشی ایدی. کنفرانسلاردا و میتینگلرده ماراقلی چیخیشلار ایدیردی. فرقه‌نین رهبرلری داخلیندن ماهر ناطق لر و یاز ییچیلار تیتشمیشدی.

لاكن بو فرقه، نظام-انتظام و تشكيالات فعاليفى جهتن، عدالت فرقه سيندن گرى قاليردى. اونون فعاليتى بوش سوزلر چرچيوه سيندن كنار اچيخميردى. فرقه نين درنك و تشكيالات لارينين آنجا بوش آدى و ارايدى. هرانسى آدم عين پول و بركمكه عضوليك كتابچاسينى آليب ئوز ايشينين آردينجا كيديردى. «اتحاد» مكتبينده كچيريلن كنفرانسار و عمومى ييغينجاقلاردان باشقا هچ بىر فعاليت و جدت كوسترميردى.

ايران دموكرات فرقهسى ايرانلى كتلهسى داخلىنده وطنپورليك و آزادىخواهلىق حسلرينى آخىلاماقا چاليشيردى. بوتشكيالات، تهراندا عين چيخيشلار ايدن ايران دموكرات فرقهسى رهبرلرينى مهاجر ايرانيلىلارين نظرينده، حقيقتده اولديغيندان داها بويوك و داها فداكار قلمه و يرهرك، اولنارين موقعينى، حتى، بويوك روسيه انقلابى رهبرلرينين موقعينه چاتديريلىرى. ايرانيلىلارين دموكرات فرقهسى «عدم مركزيت مساوات» آدلى يئرلى توركلره مخصوص فرقه ايله جلى صورتده مخالفت ايديردى. قيدا اولونان فرقه نين رهبرلرينين آذربايجان كلمه سينى سچمك اوستونده، هابئله ايران آذربايجانى حقينده ايرهلى سوردوكلى غريبه اعالار علميه دموكرات فرقهسى قطعى صورتده مبارزه ايديردى. محض همين مخالفت اوزونن ئوزونون رسمى فرقه اورقانينا، «آذربايجان جزعلاينفك ايران» آدى و يرمىشى. بوغزهت دورد بويوك صحيفه ده هفته ده اوچ دفعه، فارسو آذربايجان ديلىرينده نشر اولونوردى.

دموكرات فرقهسى نمايشو تاترلاردوزلتمك، هابئله اعانه آلماق يوللارى ايله كفايت قدر پول توپلا ياراتق «آذربايجان جزعلاينفك ايران» غزه تينين انتشار تاپماسينى تامين ايتمك ايچون بىر چاپخانادا اچميشدى. تاسفلر اولسون كه، بىرىنچى انقلابدان سونرا، آذربايجاندا مساوات حكومتينين ميدانا كلمهسى ايله علاقه دار اولاراتق، بو چاپخانا بىر نفر فبريلدا اچمىن الينه دوشوب آرادان كيتلى. خىر خواه آدمالار عدالت فرقهسى ايله دموكرات فرقهسى آراسيندا اتفاق ياراتماق يولوندا دفعه لرله سعى كوسترديلر. طرفلرين نماينده لرى، حتى بىر-ايكى دفعه، بىر-بىرلى ايله مذاكره ايتميشديلر. لاكلن همين تشكيالاتلارى ميدانا كىنن آدمالارين مقتصدلى بىر-بىرينه اويغون كلمه ديگى ايچون بومذاكره لر و تشبثدن هنج بىر نتيجه الله اولونمادى.

دموكراتلارين عدالتچى لردن خوشى كلميردى. اولنار عدالتچىلرين پرىنسيپال تاكتيكاسينى و انقلابى ايشرفايداسينى خوشلاميرديلار. عدالتچى لرين، يئرلى ايشلره قارىشماسينى و ايرانيلىلارى سلاحلانديرماسينى تقمان حساب ايديرديلر. لاكلن بوتون بونلارا باخما-ياراق، عمله ئوزلرينى عدالتچيله ياخين حساب ايدرهرك، هرانسى مخالفتچى چيخيش-لاردان امتناع ايديرديلر.

عدالتچىلر ايله، دموكراتلارى كاپيتالست، محتكرو بوروكرات آدلانديراراتق، بونا صنفى منافعلرى اوزونن اولنارى جمعيت ايچون ضررلى آدمالار كىمى كوستيرديلر. بونا باخما ياراتق، دموكراتلارين ييغينجاقلارينا و كنفرانسارينا گئدير اولنارين سوزلرينى دينله ييديلر.

هرايكى فرقه نين اساس حملهسى ايران كونسوللوعى و بويوك تاجرلر طرفيندن مستقيما يارانميش باشقا بىر تشكيلا تا قارشى يونلديلميشدى. زاده كانلارا مخصوص اولان بو فرقه «استقلال ايران و اتحاد اسلام» آدلا-نيردى. ماليه و سايطى نقطه نظريندن بو فرقه چوخ كوجلى ايدى. كونسوللوق ئوز بايراغى

آلتیندا اونا یرویره رک، چالیشردی که، بویول ایله ئون مردار عاملری علیینه عدالت فرقه سینین باشلادیغی کسگین مبارزه نین قارشیسینی آلسین.

«استقلال ایران و اتحاد اسلام» فرقه سی تاممناسیندا مرتجع و محافظه کار بیر فرقه اولراق عملی صورتده موکرات فرقه سینین و عدالت فرقه سینین علیینه مبارزه ایدیردی. استقلالچیلارین اوقدرده گورکملی عضولری یوخ ایدی. لاکن ئوز ره لرلی نین پولو ثروتی واسطه سیله اولار کونسوللوقون اطرافینا توپلانیب کسول واسطه سیله ئون تجارت منافعینی قورویوردولار. بئله لیکه، روسیه ده کی اجتماعی انقلابین سرعتله ایردیله مده سی وهمین ئولکه ده بوتون منغزلی حرکتیه گتیریمیش بویوک ایده اولوژی و سیاسی نهضت مهاجر ایرانلیلاری دایر بیر ایله دیوشن و مبارزه ایدن اوچ فرقه دستیه بولموشدی. گله جکده بونلارین آراسیندا گیدن مبارزه نی شرح ایده جه بیک.

سیاسی فرقه لرو کسوللوق

همین فیدلرین مقدمه سینده اشاره ایتدیگیمیز کی، ایرانین خارجه کی کسول خانالاریندا ایشله نین ادمالار بیر طرفن زوراکلیق، غارتگرلیک و منفعت طلبیک ایدیر، ملکدار، کنه خدای ویرکی توپلایان مامورلارین ظلمی نتیجه سینده وطنی ترک ایدرن خارجه گیتیمیشو آخیر حیات سورن بدبخت ایرانلی کندلیسینی راحت قویماییر، کندلره کارخانالارو حتی ان اوجقار نطقه لرده یئرلشن زمی لره بئله گئدیر، جور به جور بهانه لره اولاری سوپوردولار. قید اولوندیغی کی، انقلابین باشلانماسی و عدالت فرقه سینین یارانماسی ایله علاقه دار همسیری ئوزونه شخصیت قازانمیشو استناد نقطه سی تاپمیشدی. بونا گورده اوابک اددیمدا همین سیرتقی مامورلارین الینی کسک ایسته ییردی.

کسول خانایسه ئون نوبه سینده آچدیغی بو دکانینین باغلانماسینا راضی دکیملی. تاجرو کاپیتالست لرده همین اودی بلله یدرک ئوز مدافعه قابلیتینی الین ویرمیش سونگر واسطه سیله مخالفارینین فعالیتینی بوشاخمارماغا چالیشریدیلار. دیگر طرفن، عننی مبارزه نین شدتلمده سی و یئرلی حکومتین اقتصادی تدبیرلی تاجرلرین منافعینی ته لکه آلتینا سالمیشدی. اولار کونسوللوقدان باشقا آیری سیغینچاق و استناد گاه تاپایلمیردیله. کسوللوق حقیقته دیمک اولارکه، فعله لره تاجرلرین آراسیندا چخیلماز بیر وضعیته قالمیشدی. فعله هجوم ایدیر، اوغری، رشوتخورو غارتگر مامورلارین شریندن ئوزونی خلاص ایتمک ایسته ییردی. او ایسته ییردی که، کسول خانای فعله لرین نظارتی آلتیندا اولسون. ناچرایسه الینده اولان پول، رشوتو مین جوره دیگر مادی ومعنوی واسطه لرله کسولون کوره گیندینیب و اونون ایله ئون منافعینی مدافعه ایدیردی.

قید ایتیمک ایسته دیگیم حاده ۱۹۱۸-نجی ایل مارت آیینین اوللرینده باش ویرمیشدیر. عدالت فرقه سینین یئرلی کومیته سی کسولون معاونینی ایرانلی فعله لرین یاشادیغی محله دن قوزاراق میرزاسداله غفارزاده نین واسطه سیله کسول معاونلیکی ادرده سینئ ئوزالینه کچیرمیشدی. کسول ایسه بو حیاتا کچیریلیمیش تدبیری قبول ایتمک مجبوریتینده قالیب غفارزاده نی همان محله ده کسول معاونی کی می رسمی صورتده تانیمیشدی. تاجرلرایسه بئله بیر ته لکه نین ئوزال کسوللوق حقیقته ده توره نه چکینن قوزاراق کسولی مجبور ایدیردی لکه، او یئرلی حکومته مراجعه و عدالت فرقه سی علیینه جدی تدبیرلر گورولمه سینئ طلب ایتسین. عدالتچیلرایسه بو مسئله نی حس ایدرک قراره کلمیشدی لکه، مرکزی ئوزال کسوللوق دئو ئوز نظارتلری آلتینا کچیرسینلر.

یثرلی موقتی حکومت چوخضعیفایدی.مختلففرقهودستهلر، خصوصیله آیری-آیری ملتله منسوب اولوبو نفت معدنلرینده ایشله مک ایچون یاکی یه کلن فعله لرین تشکیلاتلاری ئوز منافعلرینی قوروماق ایچون عضولرینی سلاخلاندیرمیشدیلا. هئچ کس حکومتین سوزونه قولاق آسیردی. تشکیلاتلاری هامیدان گوجلای اولان بولشویکلر نجه سین نغریک قیزیل قورادیا تشکیل ایدرک، ئوزلرینی سلاخلای عسبان ایچون حاضرلایردیلار. عدالت فرقه سیده قیدایتدیکی میز کمی، سلاخلانمیشدی. اوقدر رتلی ایدی، بولشویکلرله امکداشلیق ایدیردی.

بوناکوره ده ژنرال کنسولون تدبیرلری فایدا سیزایدی. اومجبور قالیمشدی که، هر هانسی واسطه ایله اولورسا اولسون بوتون دستهلرله، بوتون سیاسی تشکیلاتلارلا مناسباتی بیرنوعله سه ماناسالیب ائله رفق تار ایتسین که، نجه دبیرلر، نه ئیش یان سین نه کباب. عین زماندا او، ایسته بیردی که، گلیریولی کسیملر، تاجرلر اوندان اولکمه- سینلر، بونا کوره ده ژنرال کنسول بیغینجاقلاردا ومجلس لرده اشتراک ایدرک ئوزونون ایکی طرفلی محبتلری ایله آداملارین باشینی قاتماق ایسته بیردی.

بیز ایستردیک که، بو قیدلر معین درجه ده شخصیتلرین فوقوندا اولسون. لاکن ایندی علاجیمیز بو خدور آد حکمه سک قیدلریمیز جانسیز اولماق.

ایرانین او گونکی ژنرال کنسولو، حاضردا خارجی ایشلر ناظری اولان آقای ساعد مراغه ئی ایدی. اوروسو آذربایجان دیل لرینی یاخشی بیلیر، یثرلی آداملارلا ئوز دیل لرینده دانیشیر و نقل لرایدیردی. بلکه ده او وقتهدک ایرانی کورمه میشدی. اوقفقاندا کی ایرانلیلارین اخلاقو عنعنهلر ایله کاملا تانیش ایدی. بونا کوره ده اونون شخصیا ئوزونه اوقدرده هجوم ایدیل میردی. حتی عدالتچیلر ایله ده معین درجه ده یولا کیتمکی باجاریرو آزچوخ خلقتین قیدینه ده قایلردی. لاکن تاجرلر اونو راحت قوموردولار. عدالت فرقه سینین عضولری ده انقلابی حرکتین تاثیر آلتیندا ساکت دایانا بیل میردیلر. اونلار ایرانلیلارین بوتون فلاکتلرینه سبب کار تانید یقلاری حکومت نماینده سین ی باشلی- باشینا بوراخماق ایسته میردیلر. عمومی هیجان کیتدی که شه تله نیرو هامینن گوجه نمایشلرینه چیخما سینا، میتینگ، کنفرانس ویغینجاقلار کچیرمه سینه سبب اولوردی.

کنسولخانانین مقدراتینی تعیین ایتمه لی اولان همین میتینگلردن بیری بوگونکی خارجی ایشلر ناظری (ساعدمراغه ئی) طرفیندن چاغیریل میشدی. میتینگین کچیریلمه سی ایچون نظرده توتولموش یشره تاجرلر، آیری-آیری آداملار، بیرسوزله، دموکرات، عدالت، واستقلال آدلانان هراوچ فرقه نین عضولری توپلانمیشدیلا. یثرلی سیاسی فرقلردن ده نماینده لر دعوت ایدیل میشدی. مسلمانلارین «اسماعلیه» آدلانان خیریه جمعیتین عظمتلی بناسینین بویوک سالونوندا ایکنه سالماغا یثریوخ ایدی.

من او وقت بیطرف ایدیم. عدالتچیلرین کنسولخانا حقینده کی مدعالارینی ئوز حسیاتیم اوزونتن حقلیو منطقی حساب ایدیردیم.

میتینگ باشلانان زمان عدالت فرقه سی مرکزی کوسیتد سینین عضولری کوزله نیلمه دن سالونا داخل اولدولار. اونلاری معین عده سلاخلای آدامو ایرانلیلارین قواردیاجیلاری مشایعت ایدیردیلر. همین مشایعتچیلر ئوزلیدر لرینی تربیونایا چاتدیردیلار. سلاخلای آداملار قاپدا کشیک ویرمهک باشلادیلا. میتینگ باشلاندى.

میتینگده

قیدایتدیگیمیز کیمی، میتینگده چوخلی آدام اشتراك ایبیردی. سیاسی فرقه‌لرین رهبرلری ریاست هیئتی میزینین آرخاسیندا ایلمشیشیلر. من مذاکره‌لرین گیدیشیندن کامل معلومات الله‌ایتمک خاطرینه، ئوزومی تریبونانین آرخاسینا چاتتیراراق پنجه قاباغیندا ئیلشیدیم. ایلك نوبه‌ده ژنرال کنسول تریبونانین آرخاسینجا گیده‌رك میتینگن باشلانماسینی اعلام‌ایتدی. اوعداالنجیلرین رفتارینی و فعله‌لرین ایشله قاریشماسینی شرح‌ایدرك دیدی: نهایت‌من ایران حکومتی طرفیندن مامور اولوندیغیما گوره ژنرال کونسوللوغون سندلرینی و کیزلی مدرکلرینی ساخالاماغا مجبورام. من مسئولیت‌سز آداملارین حکومت ایشلرینه قاریشماسینا امکان‌ویره بیلمدرم. ژنرال کنسول علاوه ایدیبدیدی که، بوايشده یئرلی حکومت، سیاسی فرقه‌لر، تاجرلر و بوتون منظر اونایاریم گوسترمه‌لی، ایران حکومتینین آبروسونا ضرر وورولماسینا امکان‌ویرمه‌م‌لیدیرلر.

ساعدين نطقى میتینگه توپلاشانلار طرفیندن طرفدارلیق حسی ایله قارشیلاندى. اونا گوره که، میتینگه گلیمش آداملارین اکثریتی شهرده یاشایان آلویرجی-تاجر و نسبتاً وارلی آداملاردان عبارت‌ایدی. اوزاق محله‌لرده ایشله‌ین فعله‌لر، طبیعی دیر که، بومیتینگه گله بیلمز دیرلر. خصوصیه «استقلال ایران و اتحاد اسلام» آدلانان فرقه‌داها چوخ فعالیت گوستره‌رك ئوزونون بوتون طرفدارلارینی همین میتینگه توپلامیشدی. بونا گوره ژنرال کنسولون سوزلری سورکلی آلتیشلارلا قارشیلاندى.

ساعدين سونرا مساوات فرقه‌سینین لیبری محمدامین رسولزاده تریبونایا چیخدی. بوشخص آذربایجانین مشهور ناظریندن و مهارتلی یازیچیلاریندان بیرى ساییلیردی. او، ایران انقلابیندا و ایران مطبوعاتیندادا اشتراك ایتیمیشدی. محمدامین رسولزاده ئوز سوزلرینی آلتیشلار وهای-کوی لر ایچری سینده تخمیناً آشاغیداکی جمله‌لرله باشلادی.

سوزیوخ که، ایرانین آزادلیق و دموکراتیایا احتیاجی واردیر. ایرانلیلار ائله بیر ایش گورمه‌لیدیرلر که، خلق و کتله مطلقیت ونجیری آلتیندان خلاص‌ایدیلکین. سوزیوخ که، ایرانلیلارین ظلم، مطلقیت و سوغونچولوق علیبنه عسبان ایتمگه حقلری واردیر. بوقانونی حقی هئچ کس اونلارین ایندن آلمامالیدیر. لاکن اونلارین حقی یوخدور که، اجنبی ئولکه‌ده کونسوللوغون ایشلرینه قاریشسینلار. اگر بورادا یاشایان ایرانلیلار دوزدییرلرسه، قوی اونلار ایرانا گیدیپ اورادا حکومتی‌الله آلسینلار. اورادا هرکسی کونسوللوق ایچون سئچرلرسه بیزلابدا اونلارین نماینده‌لرینی قبول ایدیبه‌مین نماینده‌لره طرفدار چیخاریق... نهایت ژنرال کونسوللوق بیزیم حمایه‌سز آلتیندادیر. ژنرال کونسوللوق «اکس-تریبتوریال» (۱) یعنی سرحددن کنار قانوندان استفاده ایتمه‌لیدیر».

رسولزاده نین همین نطقین تاثیر آلتیندا بیغینجاق تحریک اولاراق، هایکوی سالماق و قیشقیرتی قوپارماقلا ثبوت ایتدی که، هانسی قیمتله اولورسا-اولسون ژنرال کونسول-لوقدان حمایه‌ایدیب، بالاخاناو مابونچی معاونلیگی تمنا لیندا، باش کونسوللوغوندا عدالتچیلر اینه کئچمه‌سینه یول ویرمه‌یه جکدیر.

محمدامین رسولزاده دن سونرا سوسیالیستلر فرقه‌سینین رهبری نریمانوف تریبون آرخاسینا کئچدی. سوسیال دموکرات «همت» فرقه‌سینین رهبری نریمان‌بک نریمانوفون نطقى چوخ متین و سلیس‌ایدی.

۱- معمه‌خارجی ئولکه‌ده کونسوللوغون توخونولمازلیق حقوقی دیر..

اوقات» همت» فرقه سینین فعله فرقه سی حساب ایدیلدیگینه باخمایاراق، فرقه نین عربلیک و وظیفه سینده چالیشان ضیالیلارین تاثیر نتیجده سینده اونون معین قدرملی تمایلی ده وارایدی. فرقه نین سول تمایلی عضولری بولشویکلره، ساغ تمایلی عضولری ایسه منشویکلره میل کوستریدیلر. نریمانوفون ئوزی ایسه دیمکا اولارکه، مرکز موقعه دایانمیشدی.

نریمانوف ئوز کچمیشینه گوره، گرجستان مسلمانلاریندان اولموش، هلمکتبه اوخویارکن سیاسی ایشلره قاریشمیش. ایرانین مشروطه طلبلیک نهضتی دورونده مجاهدلره کومک حاضر لاییب کوندرمکله بویوک رول اوینامیشدیر.

قدا اولونان سیتینکین کچیریلدیگی تاریخده، یعنی ۱۹۱۸-نجی ایلین مارت آییندا نریمانوف یتکین سیاسی شخصیت و تجربدلی بیرناطق حساب ایدیلیردی. او چوخ تمکینله دانیشاراق دینله بیجیلری باشا سالیب قانعیتمک ایستدیردی. نریمانوف بیر معلم، بیر عالم کیمی دانیشیردی. بوسببنده سالوناتو پلاشانلار اونون سوزلرینه تامدقتو رغبتله قولاق آسیر-دیلاز. اونون قیسا، آیدین و ئولجولوب بیجیلیمیش سوزلری هامینین اوره گینه یاتیر و ذهنلره نضوذ ایدیردی. نریمانوفون نطقنین مضمونی تخمیناً بئله ایدی:

«هموطنلر! بیز ییروطنیمیز تاریخی بیر مرحله کچیریر. روسیه و قفقازین فعله و اکینچیلری بویوک بیر ایینه ال اتمیشلار. بیز ظلم، اسارت و قولدارلیق دنیا سینین اساس و پایدلرینی داغیدیر، آیری ببرد دنیا-اسارت و ظلمن اثر و علامت اولمایا جاق ببرد دنیا یاراتماق ایستدیریک. باشلانیمیش عظیملی انقلاب خیردا و اهمیت سیز ایشلر حقیقته فکرتشمک ایچون بیزه امکان ویریمیر. بونا باخمایاراق قفقازدا یاشایان ایرانلیلار آراسیندا بوگون تورده نیمیش چکشمه لر دقته لایقده یرو اونئی باشلی-باشینا بوراخماق اولماز. سوزیوخکه، سیاسی نماینده لر و خارجی دیپلماتلر هرمانسی تجاوزدن قورونمالیدیر. بیر قایدا اولاراق ئرنال کسوللوغون ایشینه قاریشماغا هئچ کیمین حقی یوخدور. بوتلارین هامیسی حوزدور. لاکن ئرنال کسوللوغون مامورلارینیندا حقی یوخدورکه، قشقازدا کی مختلف ملترو زحمتکش لرله بیرلیکده، زواله محکوم ایدیلیمیش کاپیتالیست اصولی علیهمنه مبارزه آپاران اردبیل، سراب، قزوین و اراکین بدبخت اکینچیلری ایله جالوینی قیرمیش مسؤلیت سیز ایران مامورو ملکه دارلاری کیمی رفتار ایتمینلر. کونسوللوغون مامورلاری باشادوشمدلی و درک ایتمه لیدیرلرکه، باکینین متشکل اسلحلی و دوشونجه لی فعله لر ایله زواکیلیق ایتمک اولماز. کونسوللوغون مامورلاری بیلمه لیدیرلرکه، انقلاب باش ویرمیش بیر ئولکه ده آدمالارین شخصیتنه، سالینا، جانینا و ناموسنا تجاوز اولونا بیلمز. بورادا هئچ کس، توتدیغی موقعیندن آسلی اولمایاراق، خلقین آزادیغینا قارشى تجاوز ایده بیلمز. باکی، انقلابچی فعله لر شیری دیر. بورا هئچ ده کرمورد و یامزلقان محالارینین کندلری کیل که، دولت قوللو قچیلاری زحمتکش لرین جانینا، مالینا قصد ایتمینلر. بورادا انقلاب دورونون دیمر قانونی حکم سورور. آدمالار یالئیز همین قانون قارشیمیندا مسؤل دورلار. کونسوللو قدا ئوز مامورلارینین قارشیمینی آلمالی، اولنلارین چیرکین حرکتلرینه سون قویمالیدیر. کونسوللو ق منسوب اولدیغی ئولکه نین هموطنلرینین آبروسونى اجنبی لرین مقابلینده قورومالی. بونی باشا دوشمه لیدیرکه، باکینین انقلابچی فعله لر ظلم، تضییق و تجاوزده بویون اکمه به جکلر. کونسوللوغون سرحددن کنار قانونلاردان استفاده ایتمه سی و سایلرینین مداخله سیندن ئوزونی قوروماسی ایچون آقالار، طمع دیشلرینی چکمه لی و ئوز یئرلرینده ساکت اوتورما-

ليديرلار... ناسغلر اولسون كه، ژنرال كئسوللوق اينديدهك بوقايدانى رعایت ايتمگه حاضر اولمايبيدير. گورونور كئسوللوغون امكداشلاری زمان ومكان شرايطینی ياددان چيخارميشلار...»

نریمانوف نوزايكى طرفلی چيخيشيندا بيراوخلا ايکي نشان وورماق ايسته ييردى. او، بير طرفدن كئسوللوق عليهينه اولان حسلری بيرقره يوموشاتماق وعدالتچيلره باشا سالماق ايسته ييردى كه، رسمى حكومت ايشلرينه قاريشماقلا دوزكون حرکات ايتميرلر. ديگر طرفدن او، قفقازدا ياشايان ايرانليلارين هئچبير سياسى حقوق مالک اولما مالارینی گوستريب اولارین يالئيز ئوزئولكله لرینده سياسى فعاليتده بولونمالی اولوقلارینی ادعا ايدهن مساوات فرقه سينين رهبرى و رقيبى محمدامين رسول زاده نين سوزلرينه تام مهارتله جواب وويرمگ ايسته ييردى. بونونلار نریمانوف ايسته ييردى كه، اوگون سوسيال-دموکرات فرقه سى و فعله نهضتى ايچون حياتی اهميته مالک اولان اينجه بير مستئلدى كتله لره باشاسالين.

نریمانوفدان سونرا عدالت فرقه سينين رهبرى اسداله غفارزاده تريوناييا چيخدى. اونون تريون آرخاسيندا گورونمه سى ايله، مجلسده كى سكوت پوزولدى. هايكوي و چاخناشما باشلاندى. ياشاسين و محاولسون سسلرى هر طرفدن اوچالدى. شهبه سيو كه، بو قارماق قاريشيقلق قارشيسيندا عقارزاده دن باشقا قاهره نسی آدام اولسايدى ال-آياغینی ايتريب چيخيس ايتمزدى. لاکن غفارزاده تريون آرخاسيندا سيوق قانلي قتللا. اوقدر ساكت دايداندى كه، هايكوي چيخيلر يورلوب سوسولار. سونرا او، ئوز اراده سینی و دونموز عزمینی نمايش ايتدير دن طبيعي بير آهنگله نطقه باشلادی. غفارزاده ايلك نوبه ده ايران كندلی-لر نين دوزلمز وضعيتيندن، ملکه دارلارين ظلموندن، دولت سامورلارين آلچاقليغيندان، طایفاباشچيلارين شرارت و غارتچيلىگيندن، ناظرلرين لياقت سين ليگيندن، شاهين ايشلره علاقه سيز ياناشماسيندان، ايران حكومتی سياستينين يالئيز وويرگی لر توپلامق ورعيتی غارت ايتمك اوزرينده قورولماسيندان، ايران زحمتگش لرینی وطن دن آيری دوشمگه مجبور ايدن بوتون فالتلردن قيسا، لاکن مضمونلی و كسكين شكلده دانئيشاراق نهايت سوزی ژنرال كئسوللوغون عامل لری و كئسول معاونلرينين ظلم و آلچاق حرکاتلرينه كئيريب چيخارتدی. قيدايتديگيميز كيمي، بو ميتنگه ده اساس اعتباريله عدالت فرقه سينه مخالف اولان آداملار اشرار ك ايديردى. بومستلدهن خبردار اولان غفارزاده ئوز چيخيشینی هئچده تبليغات ايتمك و طرفدار تاپماق اساسيندا قورماييب بير مدعى العموم و يا خودبير مدافعه و كيملى كيمي دانئيشاراق، بولداشلاری حقينده، اونى و كيل ايتميش شخصلر حقينده حياتا كئچيريلن ظلم و خيانتلری اوزه چككمكله طرفى محكوم ايتمك ايسته ييردى. اونطق ايتديگی وقت، بير فرقه تبليغاتچيسيندان داها چوخ، كندليلرين و زحمتگش صنفين وجدانینی تمثيل ايديردى. اومخالقلر قارشيسيندا كتله نين احساساتینی تجسم ايتديرمك قارارينا كلميشدى. اونون ديمه جه كى سوزلر چوخ ايدى. اونه چه ساعتلر، نه چه كونلر دانئيشا بيلردى. لاکن وقتين آزاوالماسى اوزون دن غفارزاده انعمده، ان قاياريق مسئله لری قيدايتمك ايسته ييردى. غفارزاده نين نطقينده، دوندهك حقوقسوز، طرفدار سيز، يازيقي هم مشهورى حساب ايديلن، بوگون ايسه عدالت فرقه سينين تشكياتی سايه سينده ئوزی ايچون لياقتلی رهبر تاپان، روسيه فعله لر نين انقلابی نهضت نين گنیشلنمه سى ايله علاقه دار اولاراق ئوزونى گوسترمك و حقيقتی آلاماق ايچون استناد نقطه سى الله ايدن ايرانلی فعله صنفين غضب، نفرت و انتقام حسلری ئوز عكسینی تاپميشدى. بونطق دینله ييجى لرین روحونى تيره ديدردى.

اسدالله غفارزاده

بوتون یونلارا باخمایاراق اسماعیلیه بناسینین بویوکسالوننی تام ساکت وضعیتده ایدی. هاسی ناطقه دقتله قولاق آسیردی. بلکهده دینله بیجیلرین بیرچوخنی مخالک موقع توتوغونا باخمایاراق، غفارزاده دین سوزلرینی ئوزورده کینده، ئوزوجدانیندا تصدیق ایدیردی. لاکن عمومیتله بیغینجاقد اکیلا راونون علیغیندا ایدیلر حق سوزلر دانیشان ناطقین بیاناتنی «استقلال» فرقه سی عضولرینی خصوصیله سارستیمیشدی.

نهایت ناطق سوزونی «استقلال» فرقه سینین بیغینجاقلارینا و اونون گوردوگی ایشلره کتیریب چبخارتدی. بیغینجاق اوقدر ماراقلی کچیردی که، غفارزاده دین، دیمک اولار که، بوتون کسکین سوزلرینه و ردایدیلر دلیللرینه هاسی رغبتله قولاق آسیردی. حتی بیرچوخلاری ئوز قدیم عداوتو دشمنچیلیکینی یاددان چبخارمیشدیلار. ایئین گئدیشیندن، غفارزاده دین ئوز تکلیفلرینی میتینکده ائتمراک ایدنلره قبول ایتدیرمه بیله چکی احتمال اولونوردی. جمعیتین روحیه سی و غفارزاده دین موفقیتی «استقلال جیلاری» قورخویا سالمیشدی. اونلار هر واسطه ایلک اولورسا اولسون بونا ناطقین شرینی ئوز باشلاریندان ردایتمک ایستدیردیلر. وقت قورتارماق اوزره ایدی. «استقلال جیلارین» مشاورد کچیریب بیرلیکه قرار چبخارمالاری ایچون امکان یوخ ایدی. ناطق ایسه ئوز چبخاشینا اوقدر مفتون اولموشدی که، همین بیغینجاقد مظلوم مسکین مقدراتینی معین لشدیره چکینی، اونون دشمنلریندن انتقام آلاجاغینی احتمال ایدیردی. بونا کورده ناطق تکلیفلری اوزرینده اصرار ایدیر. حتی انقلابی سوزلر ایشله دیلمه سینده افراطه یو وارلانیردی. اونون هانسی انقلابی عباره ایشلمه سی یاخشنی یادیمدا کیل. بوقدر خاطریمده دیر که، همین سوز ناطقین آغزیندان چبخاشی زمان بیغینجاقد ا جاخانما عمله گلدی. «استقلال ایران و اتحاد اسلام» فرقه سینین گنج عضولریندن بیر تریبونیا طرف آتیش آچماغا باشلادی. گورونور، غفارزاده ئوزی ده، بله بیر خادنه نین باش ویره بیله چکی حقه دها باقاجدان فکر لشمیشدی. بونا کورده ده، اوسلا حلی دشمنلرین میتینکده توپلانمیش چوخلی آداسین قارشیمیندا ال-آیاغینی ایتیرمه رکه مدافعه ده باشلادی. اوتوز یانوق و لوق جیملرینده کی ایکی هفت تیر طیانجه نی درحال چبخار اراق بیرینجی سیرادا دایانمیش آتیش آجانی ووردی. آتیش سسلرینین ایشدیلمه سی ایله علاقه دار اولاراق بیر دوققه عرضینده سالو- نداکی بوتون آداملار قاجیب داغیلدیلار. مولف تریبونانین آرخاسیندا کی پنجره قاباغیندان آیاغا قالخدیقد ا داهاسالوندا هتج کس قالما میشدی. سن ئوزومده آتیشمانین نتیجه سیندن یاخشنی معلوماتلده ایده بیلمه میشدیم. بنانین اساس قایسیندان خارج اولارکن، آقای مجید اوف اصغیانینی گوردوم. اونون گوزلریندن یاش آخیردی. بوزمان تانیشلاردان بیرری یواشجadan منه دیدی که، وورولان مجیدوفون اوغلودور. غفارزاده نی توماق ایستدیرلر. بو ووروشمادا عدالت فرقه سینین کاتبی میرزا قوام داتریبونانین آرخاسیندا اولور و لوموشدی. بیطرف آداملاردان دا نچه نفری آغیر یارالانمیشدی. بیر پولیس، هابیله مساوات فرقه سینین عضولریندن بیرینده حیاتی تهلک قارشیمیندا ایدی. آداملار دسته-دسته پیچیب گیتدیلر. بولیسرو موقتی حکومتین مامورلاری اسماعیلیه بناسینی محاصره ده آلدیلار. بو بویوک بنانی اونلار آلت-اوست ایتدیلر سه ده غفارزاده نی تاپا بیلمه دیلر.

غفارزاده نجه خلاص اولدی؟

عدالت فرقه سینین کاتبی میرزا قوام منشمی دن باشقا بوتون ئولنلرین میتی تئزلیکله اسماعیلیه بناسینین سالونوندان چبخاریلدی. حادثه اوقدر غفلتی و گوزله نیلر حالدا باش ویریمیشدی که، قاپیدا کتیشیک چکن لر بله غفارزاده یه کیچیک یاردیم کوستره بیلمه میشدیلر.